

Valstybinė
kainų ir
energetikos
kontrolės
komisija

Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai

Parengė:

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Vilnius, 2016

Turinys

1.	PRATARMĖ.....	6
2.	PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE.....	8
	2.1. Elektros energetikos sektorius	8
	2.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	8
	2.1.2. Tiekimo saugumas	8
	2.1.3. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra	9
	2.1.4. Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas.....	11
	2.1.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas	12
	2.1.6. Tarptautinis bendradarbiavimas.....	15
	2.2. Dujų sektorius.....	18
	2.2.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	18
	2.2.2. Esminiai gamtinių dujų sektoriaus kainų reguliavimo pokyčiai.....	19
	2.2.3. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2015 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai	21
	2.2.4. Gamtinių dujų rinkos priežiūra.....	25
3.	ELEKTROS RINKA	26
	3.1. Tinklo reguliavimas	26
	3.1.1. Atskyrimas.....	26
	3.1.2. Techninis funkcionavimas	26
	3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai.....	31
	3.1.4. Tarpsisteminės prekybos problemos.....	33
	3.1.5. Teisės aktų laikymasis	35
	3.2. Konkurencijos skatinimas.....	35
	3.2.1. Didmeninė rinka	35
	3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai	36
	3.2.2. Mažmeninė rinka.....	37
	3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai	37
	3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas	38
	3.3. Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)	39
	3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra	40
	3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra.....	40
	3.3.3. Pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimo priemonės	41
4.	DUJŲ RINKA	42
	4.1. Tinklo reguliavimas	42
	4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	42

4.1.2. Techninis funkcionavimas	44
4.1.3. Tinklo ir SGD tarifai prieigai ir prisijungimui	49
4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai.....	58
4.1.5. Teisės aktų laikymasis	64
4.2. Konkurencijos skatinimas.....	66
4.2.1. Didmeninė rinka	66
4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje.....	66
4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka.....	69
4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje	69
4.3. Tiekimo saugumas	73
4.3.1. Dujų tiekimas ir vartojimas	73
4.3.2. Laukiamas gamtinių dujų suvartojimas ateityje	75
4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	75
5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE	76
5.1. Vartotojų apsauga	76
5.2. Kreipimūsi nagrinėjimas.....	78

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2016 metams (ct/kWh).....	12
2 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), Eur be PVM	14
3 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems** vartotojams, Eur be PVM.....	15
4 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai kitiems vartotojams***, Eur be PVM	15
5 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas per 2015 metus.....	29
6 lentelė. AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugos kainų viršutinių ribų 2015 ir 2016 m. palyginimas, Eur/MWh/para/metus.....	53
7 lentelė. Pajėgumų vieneto tarpvalstybiniuose ir vidiniame taške kainų santykio skaičiavimas	53
8 lentelė. Skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2009–2016 m., Eur/MWh.....	56
9 lentelė. Vidutinio prijungimo įkainio II grupės buitiniams vartotojams palyginimas	57
10 lentelė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose	58
11 lentelė. 2015 m. suderintų investicijų projektų įtaka perdavimo kainai	62
12 lentelė. 2015 m. suderinti investicijų projektai skirstymo veikloje	64
13 lentelė. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2012–2015 m., GWh	67
14 lentelė. Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (su PVM), Eur.....	71

Iliustracijų sąrašas

1 pav. Pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, 2014–2015 m.	9
2 pav. Elektros pirkimų struktūra elektros biržoje pagal tiekėjus, 2014–2015 m.	10
3 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2014–2015 m.	10
4 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2016 metams (Eur ct/kWh be PVM).....	13
5 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai 2015 metais	22
6 pav. Rinkos struktūra pagal importuojamų gamtinių dujų kiekį 2014–2015 m., proc.	23
7 pav. Gamtinių dujų vidutinė importo kaina 2007–2015 metais, Eur/MWh.....	23
8 pav. AB „Klaipėdos nafta“ išdujintų gamtinių dujų kiekis 2015 m., GWh.....	25
9 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh.....	27
10 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.....	27
11 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui	28
12 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui.....	28
13 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2013–2015 m., MW	31
14 pav. Valstybės valdomos įmonės 2016 m. balandis.....	44
15 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės	47
16 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui	47
17 pav. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos topologinis žemėlapis pagal įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio pritaikymą	51
18 pav. AB „Amber Grid“ perdavimo perdavimo paslaugos pajamų pokyčio veiksniai, Eur	52
19 pav. AB „Klaipėdos nafta“ skystinimo kainos pastoviosios dalies viršutinės ribos pokyčių veiksniai, Eur/MWh.....	54
20 pav. Gamtinių dujų prijungimo įkainio kitimas II pogrupio buitiniams vartotojams 2009–2016 m., Eur.....	57
21 pav. Prie AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo sistemos prijungtų naujų vartotojų skaičius 2008–2015 m., vnt.....	58
22 pav. Perdavimo rinkos struktūra pagal transportuotą gamtinių dujų kiekį 2008–2015 m., GWh	59
23 pav. Investicijos į perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą 2008–2015 m., mln. Eur	64
24 pav. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2015 m.....	67
25 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2013–2015 m.....	68
26 pav. Gamtinių dujų biržose parduotas gamtinių dujų kiekis 2013–2015 m., MWh	68
27 pav. Vidutinė gamtinių dujų kaina 2015 m. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje, Eur/MWh	69
28 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius, 2012–2015 m. proc.	70
29 pav. AB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2016 m. I pusmetį, Eur.....	71
30 pav. AB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo pastoviosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2016 m. I pusmetį, Eur.....	72
31 pav. Importuotų gamtinių dujų kiekiai (GWh) ir importo sąnaudos 2008–2015 m. mln. Eur	74
32 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2008–2015 m., GWh.....	74
33 pav. Suvartotų gamtinių dujų kiekiai 2008–2015 m., GWh	75
34 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų dinamika 2008–2015 metais (vnt.).....	78
35 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2008–2015 metais (proc.).....	78
36 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2015 m. (vnt.).....	79
37 pav. Vartotojų skundai ir prašymai atsinaujinančių išteklių sektoriuje (proc.)	79
38 pav. Vartotojų kreipimaisi raštu elektros energetikos sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.).....	80
39 pav. Vartotojų skundai ir prašymai gamtinių dujų sektoriuje (proc.)	80

1. PRATARMĖ

2015 metų pabaigoje pradėtos eksploatuoti naujos tarpvietinės jungtys Lietuva–Švedija NordBalt ir Lietuva–Lenkija LitPol Link. Tai yra pirmas svarbus žingsnis Baltijos elektros energetikos sistemų kaip „energetinių salų“ panaikinimo link. Kitas nemažiau svarbus etapas yra sinchronizacija su kontinentinės Europos elektros tinklais. 2015 m. pabaigoje pradėjus veikti tarpvietinei jungčiai Lietuva–Lenkija, per ją buvo eksportuota 15 mln. kWh elektros energijos.

Vadovaujantis 2015 m. liepos 24 d. Europos Komisijos reglamento (EB) Nr. 2015/1222, kuriuo nustatomos pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės (angl. *Guideline on capacity allocation and congestion management – CACM*), 4 straipsnio 1 dalimi, ketveriems metams nuo 2015 m. gruodžio 15 d. Lietuvoje paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus funkcijas pradėjo vykdyti Nord Pool Spot AS (nuo 2016 m. sausio 20 d. – Nord Pool AS). Paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius turi užtikrinti skaidrią platformą prekybai elektros energija, siekiant vieningos ir integruotos elektros energijos rinkos Europoje.

Vadovaudamiesi CACM 15 straipsnio 1 dalimi, 2015 m. lapkričio 19 d. visi Europos Sąjungos (toliau – ES) perdavimo sistemos operatoriai (toliau – PSO) per tris mėnesius nuo CACM įsigaliojimo parengė bendrą pasiūlymą dėl pralaidumo skaičiavimo regionų nustatymo ir pateikė savo nacionaliniams reguliuotojams, įskaitant Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją (toliau – VKEKK). Pasiūlymas ES mastu apima 11 pralaidumų skaičiavimo regionų, iš kurių Baltijos regioną sudaro 6 šalys: Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Suomija ir Švedija. Nacionaliniams energetikos reguliuotojams nepavykus priimti vieningo sprendimo, 2016 m. gegužės 17 d. pasiūlymas nagrinėti buvo perduotas Energetikos reguliuotojų bendradarbiavimo agentūrai (angl. *Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER*).

2015 m. spalio 30 d. ES šalys narės pritarė Išankstinio perdavimo galių paskirstymo gairėms (angl. *Guideline on forward capacity allocation – FCA*), kurioms tikimasi pritarimo Europos Parlamente ir Taryboje 2016 m. viduryje. Įsigaliojus FCA, nacionaliniai energetikos reguliuotojai turės vadovautis jų nuostatomis ir priimti sprendimą dėl papildomų finansinių priemonių taikymo regione tikslingumo, draudžiantis nuo kainų svyravimo rinkoje.

Pagal šį teisės aktą, kaip ir CACM bei būsimus 7 tinklų kodeksus elektros sektoriuje, VKEKK numatomos papildomos funkcijos, kurios pareikalaus žymių išteklių joms įgyvendinti, siekiant integruotos Europos elektros rinkos.

VKEKK, vadovaudamasi Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentu (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011), nuo 2015 m. II pusmečio kartu su elektros biržos operatoriumi Nord Pool AS vykdė skubių rinkos pranešimų (angl. *Urgent Market Messages – UMM*) paskelbimų priežiūrą. VKEKK 2015 m. laikotarpiu nustatė 13 galimų UMM pažeidimų, iš kurių 11 buvo susiję su Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 4 straipsnio, t. y. pareigos laiku skelbti viešai neatskleistą informaciją, pažeidimu, 1 – su galimu nacionalinių teisės aktų nesilaikymu ir 1 – su rinkos manipuliavimu. VKEKK, įvertinusi visus nustatytus galimus UMM pažeidimus, konstatavo, kad nei vienas pažeidimas nepasitvirtino. Pažymėtina, kad nuo 2016 m. sausio 1 d. VKEKK, kaip ir kitos Nord Pool AS prekybos zonoje esančios nacionalinės reguliavimo institucijos, perėmė iš Nord Pool AS kiekvienos šalies jurisdikcijai priskirtą UMM priežiūrą.

2015 metais buvo išduotos 3 naujos licencijos nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams, tačiau 13 licencijų buvo sustabdytos. Metų pabaigoje buvo 19 aktyvių nepriklausomų tiekėjų iš 35 licencijuotų nepriklausomų tiekėjų. 2015 m. elektros biržoje buvo suprekiauta 3631 GWh, tai 16,3 proc. mažiau nei 2014 metais (4224 GWh).

Praėjusiais metais VKEKK pakoregavo Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką pagal Ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (angl. *Long-Run Average Incremental Cost – LRAIC*)

apskaitos modelį ir nustatė elektros energijos persiuntimo paslaugų kainų viršutinę ribą naujam 2016–2020 m. reguliavimo periodui.

2015 metais fiziniai importo srutai sąlyginai sumažėjo (apie 5 %) dėl 13 % padidėjusios gamybos vietinėse elektrinėse. Hidroelektrinės pagamino mažiau nei pernai dėl ypač sausos vasaros. 2015 m. elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos šaltinių galutinio suvartojimo procentas sudarė 12 % (2014 m. – 15 %, 2013 m. – 16 %). Vėjo elektrinės gamino 27 % daugiau nei 2014 m. Pastebėta, kad elektrinių, kūrenamų biomase, gamyba kasmet didėja, ypač biodujomis, metinis augimas sudarė 29 %.

2015 metais galutinis elektros energijos suvartojimas sudarė 10,02 TWh. Gyventojai suvartojo panašiai kaip ir 2014 m., t. y. 2,66 TWh ir jų poreikis augo 0,2 %. Suvartojimą didino pramonės vartotojai – 3,2 % bei aptarnavimo sektorius – 1,8 %. Iš viso galutinės energijos poreikis 2015 m. padidėjo 171 mln. kWh, arba 1,7 %, tačiau paminėtina, kad 2014 m. padidėjimas sudarė 199 mln. kWh, arba 2,1 %.

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) 2015 m. buvo 1748 MW, tai yra 4,7 % mažiau nei 2014 metais (1835 MW, 2013 m. – 1810 MW). 2015 m. skirstomajame tinkle maksimalus elektros energijos valandinis poreikis taip pat sumažėjo 84 MW iki 1555 MW (2014 m. – 1639 MW).

Prognozuojama, kad iki 2024 metų naujų elektros energiją generuojančių šaltinių įrengtoji galia padidės iki 4920 MW, arba 14 proc. Apie pusę šios dalies sudarytų elektrinės, naudojančios atsinaujinančius energijos išteklius.

2015 metais UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, AB „Achema“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ gamtines dujas importavo iš Rusijos AB „Gazprom“, o UAB „Dujotekana“ – iš „LT GAS Stream AG“. UAB „Litgas“, užtikrindama Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo minimaliai veiklai reikalingo gamtinių dujų kiekio pardavimą, gamtines dujas pirkė iš bendrovės „Statoil“.

2015 metais Lietuvos gamtinių dujų tiekėjai importavo 27593 GWh (vertinant gamtinių dujų viršutinio šilumingumo reikšmę $1\text{m}^3=10,4\text{ kWh}$) gamtinių dujų, t. y. 2,8 proc. daugiau nei 2014 metais, kai buvo importuota 26841 GWh dujų. Nepaisant didesnio importuoto dujų kiekio, dujų suvartojimas Lietuvoje sumažėjo iki 25187 GWh, t. y. 5,7 proc. mažiau negu 2014 metais, kai buvo suvartotos 26702 GWh gamtinių dujų. Skirtumas tarp importuotų ir suvartotų dujų atsirado todėl, kad dalis nupirktų dujų buvo eksportuota.

PSO 2015 m. transportavo 47962 GWh gamtinių dujų, t. y. 0,54 proc. mažiau negu 2014 metais. Lietuvos vartotojams buvo transportuota 26183 GWh, arba 54,6 proc. viso kiekio, 21779 GWh transportuota tranzitu į Rusiją. Gamtinių dujų perdavimas Lietuvos vartotojams 2015 m. buvo 1,7 proc. mažesnis nei 2014 m.

Didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 26864 GWh gamtinių dujų, t. y. 23,35 proc. daugiau nei 2014 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 21779 GWh gamtinių dujų. Šiuos pokyčius lėmė tai, kad didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos dalyviai gamtines dujas perpardavinėjo tarpusavyje.

Mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 7129 GWh gamtinių dujų, t. y. 1,85 proc. daugiau negu 2014 m., kai buvo parduota 6999 GWh gamtinių dujų. Tam didžiausią įtaką turėjo padidėję pardavimai: 1,94 proc. nebuitiniams ir 1,55 proc. buitiniams gamtinių dujų vartotojams.

2015 m. AB „Klaipėdos nafta“ per SGD terminalą išdujino 4559 GWh gamtinių dujų.

2015 m. gamtinių dujų perdavimo rinkoje veikė vienas operatorius – AB „Amber Grid“, o gamtinių dujų skirstymo rinkoje veiklą vykdė 6 skirstymo sistemos operatoriai – AB „Lietuvos dujos“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Fortum Heat Lietuva“ ir AB „Achema“.

AB „Klaipėdos nafta“, kuri įgyvendino SGD terminalo projektą, 2014 m. lapkričio 27 d. gavo gamtinių dujų skystinimo licenciją ir 2015 metais vykdė SGD terminalo operatoriaus veiklą.

2015 ir 2016 metais gamtinių dujų sektoriuje buvo išduotos 4 gamtinių dujų tiekimo licencijos: AB „Klaipėdos energija“, UAB „Vokadis“, UAB koncernas „Achemos grupė“,

UAB „Electrum Lietuva“. 2015 metų pabaigoje gamtinių dujų tiekimo licencijas turėjo 34 įmonės, iš jų 12 vykdė veiklą.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licenciją 2015 m. turėjo tik UAB „GET Baltic“. Šiai įmonei licencija išduota 2012 m. Pagrindinės rinkos operatoriaus funkcijos – organizuoti antrinę prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencija buvo panaikinta VKEKK 2015 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. O3-522.

Vykdam AB „Lietuvos dujos“ veiklą atskyrimą, 2015 m. sausio 15 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-5 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimo ir perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo preliminaraus sprendimo“ AB „Amber Grid“ paskirtas gamtinių dujų PSO.

VKEKK 2015 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. O3-242 AB „Amber Grid“ buvo išduota neterminuota PSO licencija, įpareigojant AB „Amber Grid“ užtikrinti veiksmų dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo atlikimą ir informuoti VKEKK apie šio proceso vykdymo eigą.

Nuo 2016 metų buvo sujungtos elektros ir gamtinių dujų skirstymo bei tiekimo bendrovės AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujos“ bei tapo viena bendrove AB „Energijos skirstymo operatorius“.

Komisijos narė,
laikinais atliekanti Komisijos pirmininko funkcijas

Viktorija Sankauskaitė

2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE

2.1. Elektros energetikos sektorius

2.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2013 m. spalio 26 d. ES oficialiajame leidinyje C 312 paskelbta informacija apie VKEKK priimtą galutinį sprendimą dėl AB „Litgrid“ paskyrimo PSO, kaip atitinkančiu 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (toliau – Direktyva 2009/72/EB), 10 straipsnį. 2015 metais pasikeitimų dėl Elektros energetikos įstatymo nuostatų, susijusių su elektros energijos įmonių AB „Litgrid“ ir AB „Lesto“ (nuo 2016 m. sausio 1 d. AB „Energijos skirstymo operatorius“; toliau – ESO) veiklą ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo.

2.1.2. Tiekimo saugumas

2015 metais pradėjus veikti elektros jungtims su Švedija ir Lenkija, Lietuvos elektros energetikos sistemos (toliau – LEES) tiekimo saugumas padidėjo bei tai sudarė palankesnes sąlygas konkurencijai Baltijos regiono rinkoje.

Pernai, kaip ir ankstesniais metais, LEES importavo 66 % bendro elektros energijos suvartojimo šalyje, ir panašu, kad ši tendencija išliks, kol šalyje nebus konkurencingos vietinės elektros energijos gamybos.

Per praėjusius metus bendra instaliuota galia elektrinėse mažėjo iki 4166 MW, t. y. 146 MW dėl konservuojamų senųjų Lietuvos elektrinės blokų, nors įskaičius kitus senuosius blokus mažėjimas sudarytų 754 MW. Investicijos į elektros tinklus didėjo, ypač perdavimo tinklui, ir sudarė 368 mln. Eur, iš kurių naujoms jungtims LitPol Link ir NordBalt buvo skirta apie 90 % šios sumos. Skirstomųjų tinklų investicijos augo 16 % ir sudarė 118 mln. Eur, iš kurių daugiausiai skirta 0.4–10 kV elektros tinklo rekonstravimui (53 % prieaugis). Prijungti 28 504 nauji vartotojai, t. y. 7,8 % daugiau nei 2014 m., ir prijungtų objektų leistinoji naudoti galia sudarė 386 MW, arba 15,2 % daugiau nei 2014 m.

2015 m. maksimalus elektros energijos valandinis poreikis perdavimo tinkluose sudarė 1748 MW palyginus su 1834 MW 2014 metais, kai skirstomuosiuose tinkluose – 1555 MW, tačiau jau 2016 m. sausio–kovo mėn. fiksuota 1695 MW.

Įgyvendindama Elektros energetikos įstatymo 19 straipsnio nuostatas, VKEKK parengė LEES patikimumo įvertinimo ataskaitą už 2014 metus, kurioje konstatuota, kad šiuo metu LEES patikimumas yra užtikrinamas. Šios ataskaitos skelbiamos viešai VKEKK interneto svetainėje adresu: <http://www.regula.lt/Puslapiai/naujienos/2015-metai/2015-08/komisija-teikia-lietuvos-elektros-energetikos-sistemos-patikimumo-ivertinimo-ataskaita-uz-2014-metus.aspx>.

2.1.3. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra

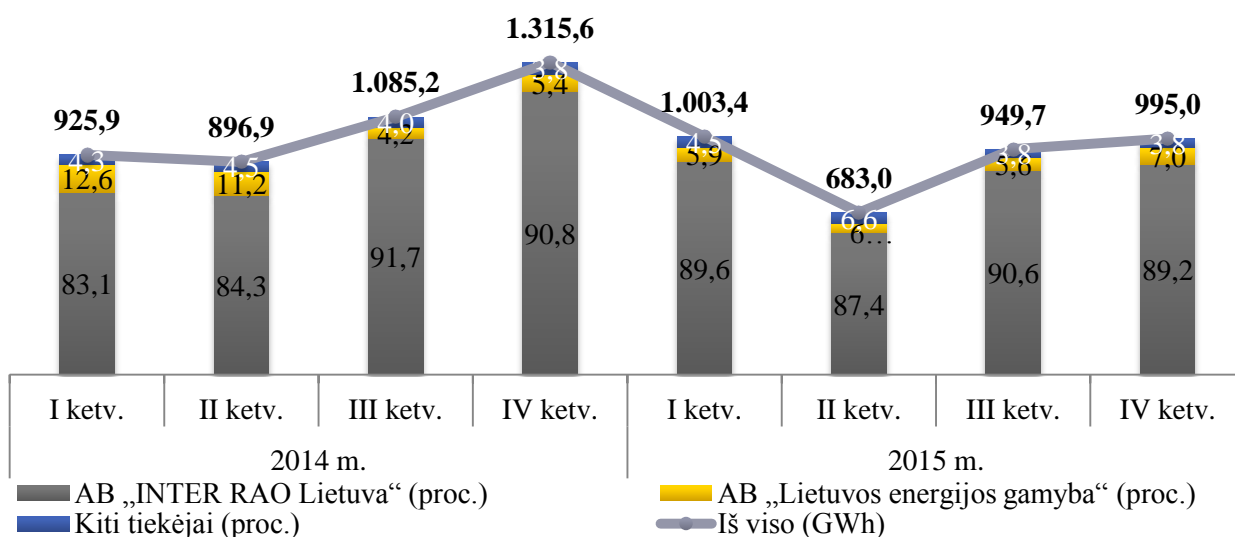
2015 m. gruodžio 15 d. Lietuvoje paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus funkcijas ketveriems metams pradėjo vykdyti Nord Pool Spot AS (nuo 2016 m. sausio 20 d. – Nord Pool AS). Paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius turi užtikrinti skaidrią platformą prekybai elektros energija, siekiant vieningos ir integruotos elektros energijos rinkos Europoje. Tokiu būdu buvo įgyvendinta pirmoji užduotis pagal CACM, įsigaliojusio 2015 m. rugpjūčio 14 d., numatytus darbus nacionaliniams reguliuotojams.

Vadovaujantis Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklėmis, 2015 metais buvo išduotos 3 naujos licencijos nepriklausomiems tiekėjams, tačiau 13 licencijų buvo sustabdytos. Metų pabaigoje buvo 19 aktyvių nepriklausomų tiekėjų iš 35 licencijuotų nepriklausomų tiekėjų.

2015 m. elektros biržoje buvo suprekiauta 3631 GWh, tai 16,3 proc. mažiau nei 2014 metais (4224 GWh).

2015 m., kaip ir praėjusiais metais, didmeninėje elektros energijos rinkoje buvo 2 pagrindiniai žaidėjai: AB „INTER RAO Lietuva“ ir AB „Lietuvos energijos gamyba“. Daugiau nei 80 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje sudarė AB „INTER RAO Lietuva“ parduotas elektros energijos kiekis.

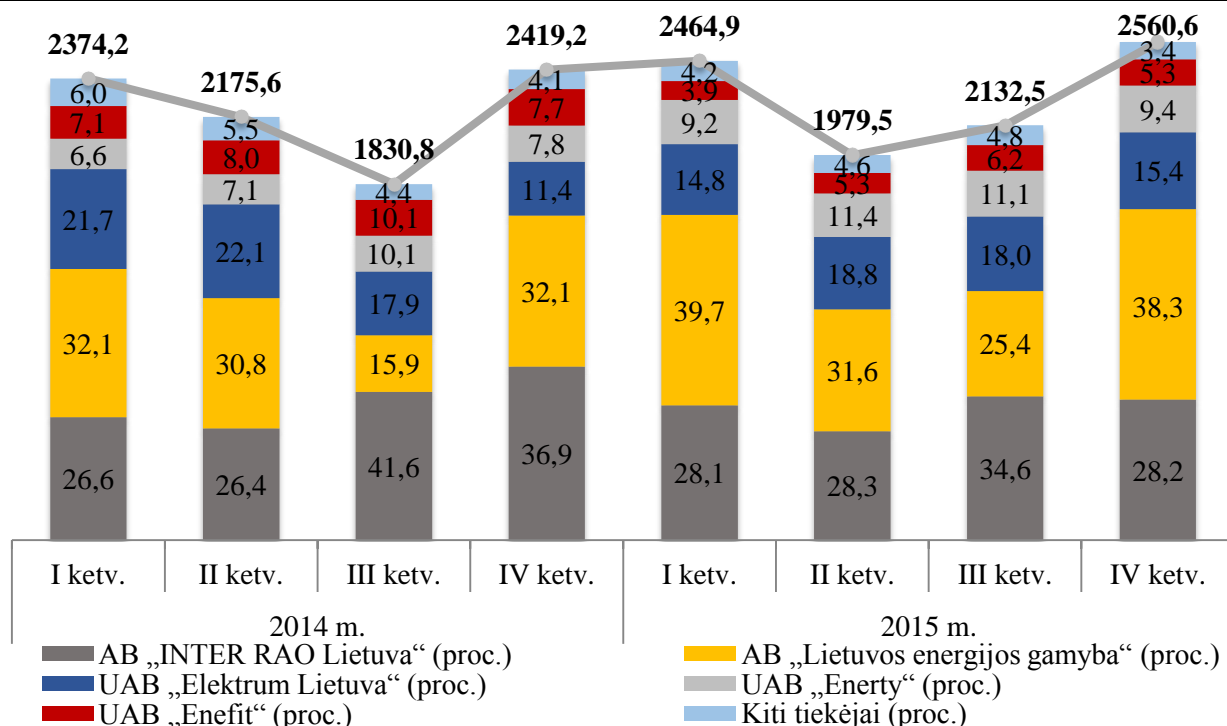
1 pav. Pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, 2014–2015 m.

Šaltinis – VKEKK.

2015 m., kaip ir 2014 m., apie du trečdalius visų elektros energijos pirkimų elektros biržoje sudarė AB „Lietuvos energijos gamyba“ ir AB „INTER RAO Lietuva“ nupirkτος elektros energijos kiekis. Kitų žymesnių rinkos dalyvių, atstovaujančių Latvijos ir Estijos energetikos bendrovėms, rinkos dalis sudarė apie dešimtadalį visų elektros energijos pirkimų biržoje.

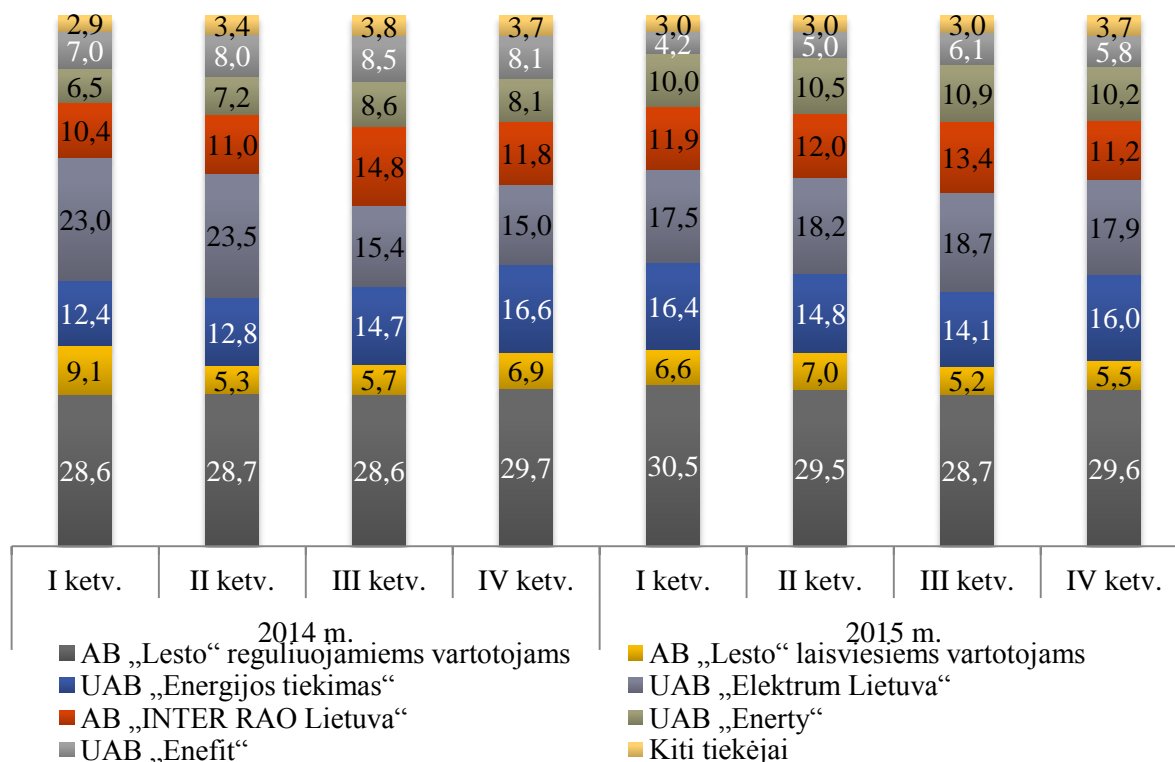
2 pav. Elektros pirkimų struktūra elektros biržoje pagal tiekėjus, 2014–2015 m.

Šaltinis – VKEKK.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje AB „Lesto“ rinkos dalis 2015 m., palyginti su praėjusiais metais, toliau sudarė apie trečdali visų elektros energijos pardavimų rinkoje. Kiti rinkos dalyviai išlaikė panašias rinkos pozicijas kaip ir 2014 metais.

3 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2014–2015 m.

Šaltinis – VKEKK.

Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VKEKK reguliariai rengia ketvirtines ir metines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas ir skelbia VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 ir nuo 2015 m. sausio 7 d. įsigaliojęs Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentas Nr. 1348/2014 dėl duomenų teikimo, kuriuo įgyvendinamos Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo 8 straipsnio 2 ir 6 dalys, nustatė atitinkamus reikalavimus rinkos dalyviams, ACER ir nacionaliniams reguliuotojams. T. y. rinkos dalyviai turi pradėti nuo 2015 m. spalio 7 d. ACER pranešti apie didmeninius sandorius, sudarytus organizuotose rinkose, bei pagrindinius duomenis iš Europos perdavimo sistemos operatorių tinklų (angl. *European Network of Transmission System Operators – ENTSOs*) centrinių skaidrumo platformų ir pradėti nuo 2016 m. balandžio 7 d. ACER turi pranešti apie visus kitus didmeninius sandorius (užbiržiniai sandoriai, nestandartinės tiekimo sutartys ir transportavimo sutartys) ir pagrindinius duomenis iš perdavimo, skystinimo ir laikymo sistemos operatorių. Būtent ACER yra pavesta rinkti ir analizuoti minėtą informaciją iš rinkos dalyvių ir, atlikus pirminę analizę, apie įtartinus atvejus notifikuoti nacionaliniams reguliuotojams tolesniam tyrimui.

VKEKK, įgyvendindama Reglamentą (ES) Nr. 1227/2011 ir aukščiau minėtą Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentą, užtikrino Lietuvos didmeninės energijos rinkos dalyviams prieigą prie Centralizuotos Europos rinkos dalyvių registro platformos (angl. *Centralised European Registry of Energy Market Participants – CEREMP*). Per 2015 m. VKEKK CEREMP platformoje užregistravo ir individualius kodus suteikė 52 Lietuvos didmeninės energijos rinkos dalyviams.

Pagal Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatas nuo 2015 m. II pusmečio VKEKK kartu su elektros biržos operatoriumi Nord Pool AS vykdė skubių rinkos pranešimų UMM paskelbimų priežiūrą. VKEKK 2015 m. laikotarpiu nustatė 13 galimų UMM pažeidimų, iš kurių 11 buvo susiję su REMIT 4 straipsnio, t. y. pareigos laiku skelbti viešai neatskleistą informaciją, pažeidimu, 1 – su galimu nacionalinių teisės aktų nesilaikymu ir 1 – su rinkos manipuliavimu. VKEKK, įvertinusi visus nustatytus galimus UMM pažeidimus, konstatavo, kad nė vienas pažeidimas nepasitvirtino. Pažymėtina, kad nuo 2016 m. sausio 1 d. VKEKK, kaip ir kitos Nord Pool AS prekybos zonoje esančios nacionalinės reguliavimo institucijos, perėmė iš Nord Pool AS kiekvienos šalies jurisdikcijai priskirtą UMM priežiūrą.

VKEKK 2014 m. spalio 8 d. gavo Norvegijos elektros biržos operatoriaus Nord Pool AS pranešimą, kad AB „Lietuvos energijos gamyba“ 2014 m. birželio 30 d. ir 2014 m. liepos 1 d. galimai prekiavo naudodamasi viešai neatskleista informacija ir tokiu būdu pažeidė Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 3 straipsnį. Atsižvelgdama į Nord Pool AS pranešimą bei vadovaudamasi Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 ir Elektros energetikos įstatymo 64 straipsniu, VKEKK 2014 m. spalio 15 d. pradėjo tyrimą dėl galimo Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 3 straipsnio pažeidimo. Įvertinusi visas aplinkybes, VKEKK, bendradarbiaudama su elektros biržos operatoriumi Nord Pool AS, atliko išplėstinį tyrimą dėl galimo AB „Lietuvos energijos gamyba“ rinkos manipuliavimo. Atlikus tyrimą ir atsižvelgus į tai, kad pažeidimu nebuvo padaryta esminės žalos kitų asmenų interesams, AB „Lietuvos energijos gamyba“ padarytas pažeidimas nebuvo tęstinis, jis buvo nutrauktas pačios bendrovės iniciatyva, pažeidimo padariniai pašalinti, VKEKK 2015 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. O3-453 AB „Lietuvos energijos gamyba“ skirta nuobauda – įspėjimas už Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 3 straipsnio pažeidimą.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip 2 kartus per metus vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Susitikimuose apsieikiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

2.1.4. Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas

2015 metais VKEKK parengė, patobulino ir patvirtino tokius pagrindinius elektros sektoriaus teisės aktus:

1. Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką (pakeista 2015 m. rugsėjo 21 d., Nr. O3-509; 2015 m. spalio 29 d., Nr. O3-572);

2. Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą (patvirtinta 2015 m. rugsėjo 18 d., Nr. O3-507);

3. Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką (pakeista 2015 m. spalio 29 d., Nr. O3-564);

4. Elektros energijos rinkos kainos nustatymo metodiką (pakeista 2015 m. rugsėjo 19 d., Nr. O3-505).

Detalesnį priimtų ar pakeistų kitų teisės aktų aprašymą galima rasti VKEKK interneto svetainėje naujienų rubrikoje arba posėdžių kalendoriuje, taip pat VKEKK metinėje ataskaitoje už 2015 m., kuri irgi viešai skelbiama interneto svetainėje www.regula.lt.

2.1.5. Reguliuojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas

Kaip minėta, 2015 m. pabaigoje patvirtinta Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, įgyvendinanti LRAIC modelį, kuriuo siekiama efektyvinti elektros tinklų, atitinkančių paklausą, eksploatavimą.

Pagal naujai patvirtintą metodiką buvo nustatytos perdavimo ir skirstymo paslaugos kainų viršutinės ribos naujam 5 metų reguliavimo periodui 2016–2020 m. (žr. lentelę).

1 lentelė. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2016 metams (ct/kWh)

Reguliuojamos paslaugos pavadinimas	Reguliuojamos paslaugos tiekėjas	Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba (ct/kWh)					Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba 2016 m. (ct/kWh)	Pokytis palyginti su 2015 m., proc.
		2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.		
Elektros energijos perdavimas	AB „Litgrid“	0,672	0,672	0,699	0,639	0,538	0,691	28,44
Elektros energijos skirstymas vidutinės įtampos tinkluose	AB „Energijos skirstymo operatorius“	1,416	1,413	1,375	1,297	1,178	1,000	-15,1
Elektros energijos skirstymas žemos įtampos tinkluose	AB „Energijos skirstymo operatorius“	1,851	1,856	1,801	1,785	1,550	1,766	13,9

Šaltinis – VKEKK.

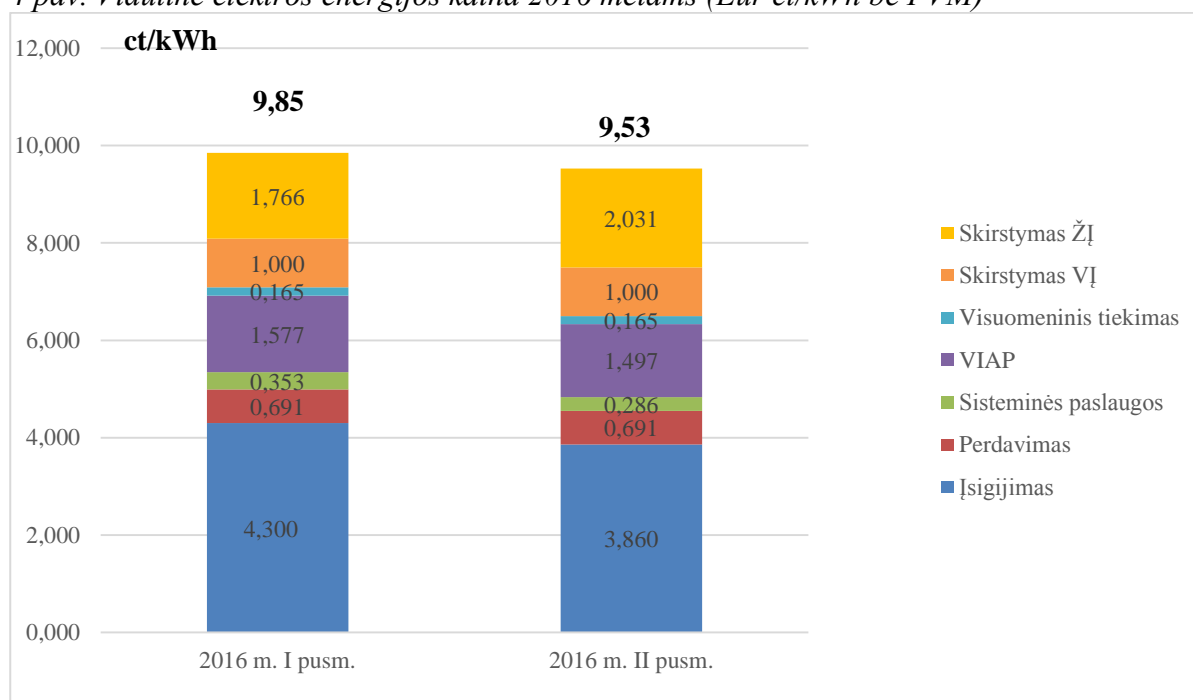
Visuomeninis tiekėjas AB „Energijos skirstymo operatorius“ parduoda elektros energiją tiek reguliuojamiems vartotojams pagal visuomeninius tarifus, tiek kaip garantinis tiekėjas pagal Elektros energetikos įstatyme nustatytą garantinio tiekimo kainą. Todėl VKEKK, skaičiuodama visuomeninę elektros energijos tiekimo kainos viršutinę ribą, vertino bendrą parduotos energijos kiekį tiek vartotojams, atsiskaitantiems visuomeniniais tarifais, tiek vartotojams, atsiskaitantiems garantinio tiekimo tarifais. Atsižvelgdama į tai, VKEKK nustatė visuomeninio elektros energijos tiekimo

paslaugos kainos viršutinę ribą 2016 m. 0,165 ct/kWh, kuri palyginti su operatoriaus teikimu yra 14,9 % mažesnė. Palyginus su 2015 m. nustatyta kainos viršutine riba (0,139 ct/kWh), 2016 m. nustatyta visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugos kainos viršutinė riba yra 18,7 % didesnė, kadangi 2015 m. nustatytai kainos viršutinei ribai įtaką turėjo pajamų mažinimas dėl patikrinimo rezultatų.

2016 m. visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, lygi 8,086 ct/kWh (be PVM) arba 0,530 ct/kWh (6,2 %) mažesnė nei 2015 m. Buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, lygi 9,852 ct/kWh (be PVM), arba 0,313 ct/kWh (3,1 %) mažesnė nei 2015 m.

Paminėtina, kad VKEKK, įvertinusi nuo 2015 m. pabaigos pradėjusių veikti naujų elektros jungčių NordBalt ir LitPol Link įtaką ir mažėjančią elektros energijos įsigijimo kainą, taip pat dėl sumažėjusios gamtinių dujų tiekimo saugumo dedamosios mažėjančių viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) lėšų poreikį, patvirtino mažesnius elektros energijos tarifus buitiniams vartotojams, kurie galioja nuo 2016 m. liepos 1 d. Buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, kaina lygi 9,53 ct/kWh (be PVM), arba 0,32 ct/kWh (3,2 %) mažesnė nei 2016 m. pirmąjį pusmetį.

4 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2016 metams (Eur ct/kWh be PVM)

Šaltinis – VKEKK.

Pažymėtina, kad nuo 2016 m. liepos 1 d. daliai vartotojų pradėtos taikyti išmaniųjų elektros skaitiklių diegimo pilotinio projekto (diegiama 3000 tokių skaitiklių) elektros energijos kainos (tarifų planas „Išmanusis“ su keturių laiko zonų tarifais). Tarifų planas „Išmanusis“ skatina vartotojus stebėti elektros energijos suvartojimą ir pikiniu metu vartoti mažiau elektros energijos, atitinkamai mažinant elektros energetikos sistemos sąnaudas, užtikrinant tolygesnį elektros energijos vartojimą visos paros laikotarpiu. Minėtas pilotinis projektas vykdomas visos Lietuvos teritorijoje pagal atskirus regionus, miestuose ir užmiesčiuose bei daugiabučiuose ir nuosavuose namuose. Pagal pilotinio projekto rezultatus bus sprendžiama dėl tolesnio išmaniųjų elektros skaitiklių diegimo.

Rengiantis regioninės rinkos plėtrai, kurią sąlygojo nuo 2015 m. pabaigos pradėjusios veikti naujos tarp sisteminės jungtys su Švedija ir Lenkija, vis aktualesnis darosi tarp sisteminių elektros energijos mainų klausimas. VKEKK, atsižvelgdama į 2014 m. kovo mėn. įsigaliojusius Elektros energetikos įstatymo pakeitimus bei atitinkamai gavusi Energetikos ministerijos motyvuotą

pranešimą, 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. O3-694 nustatė 5,27 Eur/MWh naudojimosi jungiamosiomis linijomis (toliau – NJL) kainą elektros energijos eksportui į trečiąsias šalis. Ši kaina taikoma nuo 2016 m. kovo 1 d.

Pažymėtina, kad Energetikos ministerija motyvuotame pranešime pateikė šias priežastis, dėl kurių kyla poreikis patvirtinti NJL tarifą: (1) kompensavimo tarp PSO (angl. *Inter-Transmission System Operator Compensation* – ITC) mechanizmas nepadengia visų sąnaudų, kurios patiriamos eksploatuojant jungiamąsias linijas, (2) todėl šios sąnaudos dengiamos per perdavimo tarifą, t. y. sumoka Lietuvos vartotojai (3) naujosios tarpsisteminės NordBalt ir LitPol Link jungtys 2016 metais sukuria papildomas eksporto į trečiąsias šalis galimybes, t. y., atsiranda daugiau sąnaudų, susijusių su elektros energijos eksportu į trečiąsias šalis, kurios nebus dengiamos per ITC mechanizmą.

Atsižvelgiant į viešųjų konsultacijų dėl NJL skaičiavimo tvarkos ir kainos dydžio (2015 m. spalio 8–15 d. ir 2015 m. lapkričio 6–20 d.) nustatymo metu vykusias diskusijas su Baltijos, Skandinavijos šalių ir Lenkijos energetikos reguliuotojais, PSO, nepriklausomais elektros energijos tiekėjais, kitais rinkos dalyviais, tai pat klausimo aktualumą ir svarbą regiono mastu, 2015 m. gruodžio 30 d. vykusio VKEKK posėdžio metu nutarta protokoliniu sprendimu (2015 m. gruodžio 31 d. protokolais Nr. O2-59) rekomenduoti AB „Litgrid“ inicijuoti diskusiją su Baltijos regiono PSO ir nacionalinėmis reguliavimo institucijomis dėl vieningos importo ir eksporto kainos su trečiosiomis šalimis metodikos nustatymo.

Klausimas dėl bendrų importo (eksporto) iš (į) trečiųjų šalių kainos nustatymo principų regione taip pat buvo įtrauktas į 21-ojo Baltijos elektros forumo, įvykusio 2016 m. gegužės 2–3 d. darbotvarkę. Aktuali informacija apie NJL tarifą skelbiama VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt (anglų kl.), skiltyje „Regarding price of the service of access to interconnection lines“.

VKEKK ne vėliau kaip iki einamųjų kalendorinių metų balandžio 30 d. apskaičiuoja, tvirtina ir savo interneto svetainėje skelbia vartotojų įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK naujus prijungimo įkainius nustato, jei, palyginus su galiojančiais, nauji prijungimo įkainiai keičiasi 3 proc. ir daugiau. VKEKK pagal elektros tinklų operatorių praėjusiais metais faktiškai patirtas sąnaudas naujiems vartotojams prijungti perskaičiavo ir 2016 m. balandžio 22 d. nutarimu Nr. O3-104 patvirtino naujus vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainius, kurie įsigaliojo nuo 2016 m. birželio 1 d.

I vartotojų grupei prijungimo įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą mažėja beveik 20 proc., visų grupių vartotojams reiks 13–22 proc. mažiau mokėti už elektros tinklo nutiesimą. Prijungimo įkainis už 1 m nutiesiamą elektros tinklą I grupei nebuvo skaičiuojamas, kadangi, vadovaujantis Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodikos, patvirtintos VKEKK 2011 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. O3-235, 2013 m. balandžio 29 d. pakeitimais, I vartotojų grupei priskirtini vartotojai, kuriems prijungti nereikia tiesti elektros tinklo.

Primintina, kad 2015 m. birželio 1 d. įsigaliojus Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodikos pakeitimams pasikeitė vartotojų skirstymas į grupes – iš keturių liko trys, bei kartu pakito grupių leistinosios naudoti galios ribos:

- pirmai grupei priskirtini vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra iki 50 kW;
- II grupei – vartotojai iki 100 kW;
- III grupei – nuo 100 kW iki 500 kW (imtinai).

2 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą	Įkainis už 1m elektros tinklo nutiesimo
I grupė	22,87	-
II grupė	153,47	17,08

III grupė	57,01	19,51
-----------	-------	-------

Šaltinis – VKEKK.

3 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems** vartotojams, Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą	Įkainis už 1m elektros tinklo nutiesimo
I grupė	4,57	-
II grupė	30,69	3,42
III grupė	11,40	3,90

** nurodytiems Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše

Šaltinis – VKEKK.

4 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai kitiems vartotojams***, Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą	Įkainis už 1m elektros tinklo nutiesimo
I grupė	9,15	-
II grupė	61,39	6,83
III grupė	22,80	7,80

*** išskyrus buitinius ir Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše nurodytus kaip socialiai pažeidžiamus.

* Vartotojų grupės:

I grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 50 kW ir kurių įrenginiams prijungti nėra būtina įrengti, keisti ar rekonstruoti operatoriaus elektros energetikos objektų, nereikia rengti vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projekto, arba tokį projektą rengti reikia, tačiau jį, vadovaudamiesi Aprašo 14 punktu, rengia ir derina vartotojai;
II grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 100 kW (išskyrus I grupės vartotojus);
III grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra nuo 100 iki 500 kW (imtinai).

Šaltinis – VKEKK.

Pagal Elektros energetikos įstatymo nuostatas prijungiant prie tinklo buitinių ir socialiai pažeidžiamų vartotojų elektros įrenginius, kaip ir ankstesniais metais, bus mokama 20 proc., visais kitais atvejais – 40 proc. aukščiau (2 lentelėje) nurodytų įkainių.

2.1.6. Tarptautinis bendradarbiavimas

2011 m. ES Tarybos suformuotas tikslas – sukurti vidaus energijos rinką ir pasiekti, kad po 2015 m. nė viena ES valstybė neliktų atskirta nuo bendrų Europos dujų ir elektros tinklų ir neliktų vadinamųjų „energetinių salų“ – išliko prioritetu europinėje energetikos darbotvarkėje ir atsiliepė VKEKK veiklai tarptautinio bendradarbiavimo srityje 2015 m. Būtent 2014 m. pabaigoje pradėjęs veikti Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas bei 2015 m. pabaigoje įgyvendinti elektros energijos jungčių projektai su Švedija ir Lenkija prisidėjo prie aukščiau minėto tikslo įgyvendinimo Baltijos regione. Tačiau, be energetikos infrastruktūros projektų įgyvendinimo, bendrai

ES vidaus energetikos rinkai sukurti yra būtina nusistatyti bendras taisykles, reguliuojančias energetikos veiklą ir energetikos sektoriuje veikiančių subjektų tarpusavio santykius.

Atitinkamai, viena iš svarbiausių nacionalinių reguliavimo institucijų bei jas vienijančios ACER veiklos sričių – pastaraisiais metais rengtų tinklų kodeksų įgyvendinimo priežiūra bei nuoseklus indėlis derinant ir tvirtinant kitų šiuo metu rengiamų tinklų kodeksų nuostatas.

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 14 punktu VKEKK kompetencijai priskirta tvirtinti PSO pateiktas perdavimo tinklų ir jungiamųjų linijų valdymą, jų pralaidumo nustatymą, paskirstymą ir perkrovų valdymą reglamentuojančias taisykles. Atsižvelgdama į tai, VKEKK priėmė sprendimą patvirtinti Baltijos šalių elektros PSO – AB „Litgrid“, AS „Augstsprieguma tīkls“ ir AS „Elering“ – parengtas Tarpsisteminių pralaidumų skaičiavimo, nustatymo ir paskirstymo Baltijos šalyse ir su trečiosiomis šalimis sąlygas, nuostatas ir metodikas (*patvirtinta 2015 m. gruodžio 11 d., Nr. O3-647*), kurioms taip pat pritarė ir Latvijos bei Estijos energetikos reguliuotojai. Naujas reglamentavimas tiksliau nustato visų Baltijos šalių PSO tarpsisteminių pralaidumų skaičiavimo, nustatymo ir paskirstymo Baltijos šalyse bei su trečiosiomis šalimis sąlygas, jis taikomas nuo 2016 m. pradžios.

CACM 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekviena valstybė narė, elektros linijomis prisijungusi prie prekybos zonos kitoje valstybėje narėje, užtikrina, kad per keturis mėnesius nuo šio reglamento įsigaliojimo būtų paskirtas vienas ar daugiau paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius, kuris (-ie) vykdytų bendrą kitos paros prekybos rinkų ir (arba) einamosios paros prekybos rinkų susiejimą.

Nuo 2015 m. gruodžio 15 d. Lietuvoje paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus funkcijas pradėjo vykdyti Nord Pool Spot AS (nuo 2016 m. sausio 20 d. – Nord Pool AS) (*patvirtinta 2015 m. gruodžio 15 d., Nr. O3-649*). VKEKK šį sprendimą priėmė įvertinusi elektros biržos operatoriaus veiklą vykdančios Nord Pool AS finansinius, techninius rodiklius bei gebėjimą užtikrinti skaidrumą. Paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius turi užtikrinti skaidrią platformą prekybai elektros energija, siekiant vieningos ir integruotos elektros energijos rinkos Europoje. Nord Pool AS paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus funkcijas Lietuvoje vykdys ketverius metus, po to vėl bus pradėtas paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus paskyrimo procesas. Nord Pool AS taip pat paskirtas rinkos operatoriumi Estijoje, Latvijoje, Jungtinėje Karalystėje, Olandijoje, Danijoje bei kitose Šiaurės Europos šalyse narėse.

Vadovaudamiesi CACM 15 straipsnio 1 dalimi, 2015 m. lapkričio 19 d. visi ES PSO per tris mėnesius nuo Reglamento įsigaliojimo parengė bendrą pasiūlymą dėl pralaidumo skaičiavimo regionų nustatymo ir pateikė savo nacionaliniams reguliuotojams, įskaitant VKEKK. Pasiūlymas ES mastu apima 11 pralaidumų skaičiavimo regionų, iš kurių Baltijos regioną sudaro 6 šalys: Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Suomija ir Švedija, t. y. Baltijos pralaidumų skaičiavimo regionas suformuotas atsižvelgiant į Reglamento Nr. 714/2009 nuostatas, tačiau papildomai susiejamos 3 šalys (Lenkija, Suomija ir Švedija) dėl naujai atsiradusių tarpsisteminių jungčių. Tai reiškia, kad dauguma sprendimų turės būti priimami regiono mastu, randant visų 6 susijusių šalių bendrą sutarimą. Kaip minėta anksčiau, vieningo sprendimo priėmimas sukėlė diskusijas dėl Vidurio ir Vakarų Europos bei Vidurio ir Rytų Europos regionų specifikos, ir, nacionaliniams energetikos reguliuotojams nepavykus priimti vieningo sprendimo, 2016 m. gegužės 17 d. pasiūlymas nagrinėti buvo perduotas ACER.

Vadovaujantis CACM 7 straipsnio 3 dalimi 2016 m. balandžio 14 d. VKEKK iš EUROPEX sekretoriato gavo tvirtinimui Rinkų susiejimo operatoriaus (angl. *Market Coupling Operator* – MCO) funkcijų vykdymo planą (angl. *MCO plan*), kuriame išdėstyta, kaip bendrai įdiegti ir vykdyti CACM nurodytas MCO funkcijas, įskaitant būtinųjų paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus susitarimų ir susitarimų su trečiosiomis šalimis projektus. MCO plano trukmė turėtų būti ne ilgesnė kaip 12 mėnesių. MCO turės kurti ir prižiūrėti bendro kitos paros ir einamosios paros prekybos rinkų susiejimo algoritmus, sistemas ir procedūras, tvarkyti pradinius tarpzoninio pralaidumo ir paskirstymo apribojimų duomenis, kuriuos pateikia koordinuoto pralaidumo skaičiuotojai, taikyti kainų susiejimo ir nepertraukiamos prekybos derinimo algoritmą, patvirtinti ir nusiųsti paskirtajam elektros energijos rinkos operatoriumi bendro kitos paros ir einamosios paros prekybos rinkų susiejimo rezultatus – visa tai turėtų prisidėti prie tolesnės integruotos Europos elektros rinkos kūrimo.

Gamtinių dujų sektoriuje 2015 m. išskirtiniai tuo, kad rudenį pradėti taikyti Europos Komisijos reglamentai dėl Dujų perdavimo tinklų balansavimo kodekso ir Dujų perdavimo sistemų pajėgumų paskirstymo mechanizmų kodekso.

Pažymėtina, kad 2015 m. Europos Komisija paskelbė iniciatyvas dėl Energetinės Sąjungos kūrimo. Išplatinti Europos Komisijos komunikatai prisidės prie galiojančių europinių teisės aktų peržiūros. Minėtoje peržiūroje taip pat dalyvauja ir nacionaliniai energetikos reguliuotojai, teikdami savo pasiūlymus ministerijų atstovams, arba per ACER ir Europos energetikos reguliuotojų tarybą (angl. *Council of European Energy Regulators – CEER*) rengdami bendras pozicijas, nuomones (pvz., *Joint ACER-CEER response to European Commission's consultation on a new energy market design*).

2015 m. vasario 25 d. Europos Komisija išplatino dokumentų paketą, skirtą Energetikos Sąjungai sukurti. Europos Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Atsparios Energetikos Sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategija“ įvardijamos penkios dimensijos, per kurias veikiant bus siekiama sukurti Energetikos Sąjungą, t. y. 1) energetinis saugumas, solidarumas, 2) integruota vidaus energijos rinka, 3) energijos efektyvumas, 4) ekonomikos dekarbonizacija, 5) tyrimai, inovacijos ir konkurencingumas. Kartu su Energetikos Sąjungą steigiančiu komunikatu taip pat paskelbtas ir komunikatas dėl 10 % tinklų sujungimo tikslo pasiekimo elektros sektoriuje. Europos Komisijos komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai „Siekiant elektros energijos tinklų jungiamųjų linijų pralaidumo 10 proc. tikslinio rodiklio“ pristatomos priemonės, kad iki 2020 m. bent 10 proc. įrengtojo elektros energijos gamybos pajėgumo būtų galima įsigyti ar parduoti kitoje ES šalyje, taip užtikrinant elektros rinkos integraciją, kuri yra integrali Energetikos Sąjungos dalis.

2015 m. antrąjį pusmetį Liuksemburgo pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu tos pačios kuriamos Energetikos Sąjungos kontekste Europos Komisija 2015 m. liepą surengė viešąsias konsultacijas, kurių metu siekė surinkti energetikos rinkos dalyvių įžvalgas dėl naujos elektros energetikos rinkos struktūros ir perspektyvų bei dėl pasirengimo ekstremalioms situacijoms elektros energetikos sektoriuje. Tuo tikslu Europos Komisija 2015 m. liepos 15 d. išplatino Komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui „Pradedamos viešos konsultacijos dėl naujo energijos rinkos modelio“. Įvertinusi viešosios konsultacijos metu gautus pasiūlymus, Europos Komisija 2016 m. pabaigoje planuoja pristatyti teisinius pasiūlymus dėl elektros energetikos rinkos.

Liuksemburgo pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu toliau buvo skiriamas didelis dėmesys pažangai kuriant Energetikos Sąjungą. 2015 m. lapkritį Europos Komisija išplatino Energetikos Sąjungos kūrimo pažangai įvertinti skirtus Komunikatus. Komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Energetikos Sąjungos būklė 2015“ apžvelgiama pažanga penkiose Energetikos Sąjungos srityse – energetinis saugumas, integruota vidaus energijos rinka, energijos efektyvumas, ekonomikos dekarbonizacija, tyrimai, inovacijos ir konkurencingumas – ir nustato energetikos politikos klausimus, kuriems ES skirs ypatingą dėmesį 2016 metais.

Apžvelgdama Energetikos Sąjungos kūrimo būklę, Europos Komisija 2015 m. lapkritį taip pat patvirtino antrąjį bendro intereso projektų sąrašą. Antrame bendro intereso projektų sąrašė įtraukti 195 projektai – 108 elektros, 77 dujų, 7 naftos ir 3 pažangiųjų tinklų srityje. Lietuvai aktualūs projektai iš BEMIP (angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan*) koridoriaus elektros srityje – LitPol Link, Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės pajėgumų didinimas, Baltijos šalių elektros tinklo integravimo į kontinentinės Europos tinklus, įskaitant sinchronišką veikimą. Dujų srityje įtraukti Lietuvai aktualūs projektai – Lietuvos ir Latvijos dujų jungties pajėgumų didinimas, dujų jungties su Lenkija GIPL projektas.

VKEKK atstovai taip pat aktyviai dalyvavo užsienio šalių bei organizacijų surengtuose renginiuose. VKEKK su kaimyninių šalių reguliuotojais ir PSO glaudžiai bendradarbiauja per periodiškai organizuojamą Baltijos rinkos mini forumą, rotacijos būdu rengiamą du kartus per metus vis kitoje Baltijos valstybėje. 2015 m. gegužės 19 d. 19-ą kartą Baltijos elektros rinkos mini forumas

buvo suorganizuotas Estijoje. Tradiciškai mini forumai skirti elektros klausimams aptarti, tačiau Estijoje pirmąkart 2015 m. gegužės 20 d. surengtas Baltijos mini forumas, skirtas ir gamtinių dujų klausimams. Baltijos elektros rinkos mini forume tradiciškai pristatyti Baltijos ir Šiaurės šalių pagrindiniai įvykiai elektros energetikos rinkoje bei kylantys iššūkiai. Rinkos dalyviai taip pat diskutavo aktualiais pajėgumų skaičiavimo ir paskirstymo, apsidraudimo nuo kainų svyravimo, Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 įgyvendinimo klausimais. Dujų klausimams skirtoje mini forumo dalyje taip pat pristatyti pagrindiniai įvykiai ir iššūkiai Baltijos ir Šiaurės šalių gamtinių dujų rinkose, aptarti su tiekimo saugumu, energetikos infrastruktūra, Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 įgyvendinimu susiję klausimai. Po pusmečio 2015 m. lapkričio 3 d. Latvijoje vykusio Baltijos elektros rinkos mini forumo metu toliau vyko diskusijos dėl pajėgumų CACM kontekste, taip pat aptarti elektros balansavimo, elektros mažmeninės rinkos veikimo, Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 įgyvendinimo, elektros rinkų susiejimo regione klausimai. Dujų klausimai aptarti 2015 m. lapkričio 4 d. vykusiame Baltijos dujų rinkos mini forume, kuriame diskutuota aktualiais Baltijos ir Šiaurės šalių gamtinių dujų rinkos pokyčių klausimais, taip pat aptarti gamtinių dujų tiekimo licencijavimo, tiekimo saugumo, gamtinių dujų kokybės, prekybos dujų biržose, balansavimo ir dujų rinkos plėtros klausimai. 2016 m. gegužę Baltijos rinkos mini forumai surengti Vilniuje. 2016 m. gegužės 2–3 d. Baltijos šalių, Suomijos, Švedijos ir Lenkijos energetikos reguliuotojai bei rinkos dalyviai rinkosi aptarti centrinio šildymo, dujų bei elektros rinkų klausimų. Forumo dalyviai turėjo galimybę susipažinti ir palyginti trijų Baltijos valstybių centrinio šildymo reguliavimo skirtumus, centralizuoto šilumos tiekimo Skandinavijos šalyse pažangą ir galimą pritaikymą mūsų šalyse, regioninių šilumos tiekimo įmonių veiklos specifiką. Taip pat pristatytos dujų sektoriaus reguliavimo regiono valstybėse aktualijos, bendro regioninio vystymosi perspektyvos, naujausių infrastruktūros plėtros projektų pasiekimai, Europos Komisijos atstovė išsamiai supažindino su vasario mėnesį paskelbtu vadinamuoju „žiemos paketo“ rinkiniu, įskaitant dujų tiekimo saugumo reglamento projektą. Elektros klausimams skirtoje dalyje pasidalinta lūkesčiais dėl regioninės elektros energijos rinkos kūrimo, bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis principų, bendrų tinklų kodeksų įgyvendinimo. ACER atstovas pristatė Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 įgyvendinimo praktiką, vykdomus darbus bei rinkos dalyviams taikomus reikalavimus, vyko diskusijos dėl pažangiųjų skaitiklių diegimo elektros vartotojams iššūkių.

VKEKK taip pat aktyviai dalyvauja BEMIP formate veikiančios Regioninės gamtinių dujų rinkos koordinavimo grupės darbe. 2015 m. darbo grupė daugiausia dėmesio skyrė licencijavimo suvienodinimo klausimams bei regioninės gamtinių dujų rinkos kūrimo planavimui, įskaitant Frontier konsultantų atliktą studiją dėl bendros regioninės gamtinių dujų rinkos kūrimo galimybių (http://elering.ee/public/Elering/Baltic_gas_market_study_2016.pdf).

2.2. Dujų sektorius

2.2.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2014 m. spalio mėnesį gamtinių dujų perdavimo veikla buvo visiškai atskirta nuo vertikalčiai integruotos įmonės AB „Lietuvos dujos“. Perdavimo veiklą vykdanči įmonė AB „Amber Grid“ pateikė prašymą paskirti AB „Amber Grid“ PSO bei išduoti neterminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją. VKEKK, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo (toliau – GDĮ) 28 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatyta tvarka ir įvertinusi, kad perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus, o AB „Amber Grid“ – licencijuojamos veiklos reikalavimus, 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-5 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimo ir perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo preliminaraus sprendimo“ nutarė, kad AB „Amber Grid“ gali būti paskirtas PSO. Apie priimtą sprendimą buvo informuota Europos Komisija, o 2015 m. kovo 26 d. VKEKK gavo Europos Komisijos 2015 m. kovo 23 d. nuomonę C(2015) 2135 final dėl AB „Amber Grid“ atskyrimo (toliau – Nuomonė). Pagrindinė Nuomonėje išdėstyta mintis buvo, kad SGD terminalo operatoriui AB „Klaipėdos nafta“ valdant 33,3 proc. paskirtojo tiekėjo UAB „Litgas“ akcijų, atskyrimas tarp dviejų valstybės institucijų bus atliktas iš dalies, nes per AB

„Klaipėdos nafta“ išlieka netiesioginės Energetikos ministerijos teisės į UAB „Litgas“. Europos Komisijos netenkina tai, kad nebuvo atliktas nuodugnus kitų Energetikos ministerijos netiesioginių teisių į UAB „Litgas“ vertinimas pagal Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/55/EB (toliau – Direktyva 2009/73/EB), 9 straipsnio 2 dalį. Europos Komisija paragino VKEKK sertifikuoti AB „Amber Grid“ tik su sąlyga, kad visos UAB „Litgas“ akcijos, kurias turi AB „Klaipėdos nafta“, bus perleistos. Tokiam procesui vykdyti gali būti nustatytas pagrįstas, pvz., dvylikos mėnesių, pereinamasis laikotarpis.

VKEKK, įvertinusi Europos Komisijos pateiktą Nuomonę, kreipėsi į Energetikos ministeriją ir Finansų ministeriją, atitinkamai valdančių gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklas, prašydama pateikti informaciją apie Nuomonėje išdėstytą AB „Amber Grid“ sertifikavimo sąlygų įgyvendinimo galimybes, tai yra per kokį terminą AB „Klaipėdos nafta“ turimos UAB „Litgas“ akcijos galėtų būti perleistos ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos.

Tiek Energetikos ministerija, tiek Finansų ministerija raštais patvirtino, kad atliks reikalingus veiksmus dėl akcijų perleidimo.

VKEKK 2015 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. O3-242 konstatavo, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40–42 straipsnių nuostatas ir AB „Amber Grid“ gali būti paskiriamas PSO su sąlyga, kad Energetikos ministerija per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo VKEKK nutarimo dėl AB „Amber Grid“ paskyrimo įsigaliojimo dienos atliks veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos. Tuo pačiu nutarimu ir tomis pačiomis sąlygomis AB „Amber Grid“ buvo išduota neterminuota PSO licencija, įpareigojant AB „Amber Grid“ užtikrinti veiksmų dėl akcijų perleidimo atlikimą ir informuoti VKEKK apie šio proceso vykdymo eigą.

Pasibaigus nurodytam 12 mėnesių laikotarpiui VKEKK, atlikdama jai priskirtas funkcijas, 2016 m. balandžio 22 d. nutarimu Nr. O3-107 konstatavo, kad AB „Amber Grid“ neįvykdė aukščiau minėtu nutarimu nustatyto įpareigojimo ir kad AB „Amber Grid“ neatitinka GDĮ aštuntajame skirsnyje įtvirtintų PSO veiklos nepriklausomumo bei veiklos atskyrimo reikalavimų. Atsižvelgdama į tai, VKEKK įpareigojo AB „Amber Grid“ per 2 mėnesius nuo nutarimo įsigaliojimo dienos ištaisyti reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimą bei per 10 darbo dienų pateikti VKEKK informaciją ir su Energetikos ministerija suderintą veiksmų planą, susijusį su AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimu. AB „Amber Grid“ nepašalinus VKEKK nurodyto reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimo, pagal Energetikos įstatymą bendrovei gali būti skiriama bauda iki 10 proc. metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos.

2.2.2. Esminiai gamtinių dujų sektoriaus kainų reguliavimo pokyčiai

2015 metais keičiantis teisės aktų reikalavimams, VKEKK atliko esminius pakeitimus **Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo** metodikoje (toliau – Metodika).

1. Įleidimo–išleidimo kainodaros modelio taikymas perdavimo veikloje.

Nuo 2015 m. perdavimo veikloje kainos viršutinė riba nustatoma ir koreguojama pajėgumų vienetui taikant įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelį, numatantį, kad VKEKK kainų viršutines ribas nustato ir jas koreguoja perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose.

Atsižvelgdama į ACER 2015 m. birželio 15 d. nuomonę Nr. 03/2015 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos sprendimo atitikimo Direktyvos 2009/73/EC, Reglamento (EC) Nr. 715/2009 gairėms bei kitoms susijusioms šios direktyvos bei reglamento nuostatoms“ bei gamtinių dujų įmonių prašymus, VKEKK 2015 m. spalio 1 d. nutarimu Nr. O3-532 patvirtino tokius esminius pakeitimus dėl perdavimo kainų viršutinių ribų skaičiavimo taikant įleidimo–išleidimo taškų kainodarą bei skirstymo kainos viršutinės ribos diferencijavimo:

- atskirai vertinamos sąnaudos tų dujotiekio segmentų, kuriais išimtinai gali naudotis tik Lietuvos gamtinių dujų vartotojai;
- skaičiuojant kainų viršutines ribas įvertinamos metinės leistinos pajamos, išskyrus sąnaudas, sąlygotas dujotiekio segmentų, kuriais išimtinai gali naudotis Lietuvos gamtinių dujų vartotojai;
- iš įleidimo–išleidimo taškų kainodaros skaičiavimo modelio eliminuotos sąnaudos, sąlygotos dujotiekio segmentų, kuriais išimtinai gali naudotis Lietuvos gamtinių dujų vartotojai, priskiriamos vidiniam išleidimo taškui;
- VKEKK nustatytos gamtinių dujų perdavimo paslaugos kainų viršutinės ribos įleidimo bei išleidimo taškuose turi tenkinti sistemos naudotojų nediskriminavimo sąlygą, t. y. vidutinės dujų tarpvalstybiniam transportavimui sukurtų pajėgumų vieneto kainos santykis su vidutine vidiniams sistemos naudotojams sukurtų pajėgumų vieneto kaina turi būti lygus nuo 0,9 iki 1,1.

Tuo pačiu nutarimu VKEKK numatė galimybes gamtinių dujų skirstymo įmonėms taikyti lankstesnį skirstymo kainų diferencijavimą – gamtinių dujų įmonė, VKEKK pateikusi pagrįstas priežastis, skirstymo kainos viršutinę ribą gali diferencijuoti į kitas gamtinių dujų skirstymo kainų grupes nei nurodyta Metodikoje.

2. Saugumo dedamosios skaičiavimo pokyčiai

2015 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo Nr. XI-2053 2, 5 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriame buvo numatyta: „SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių nėra galimybės finansuoti iš kitų bendrovei prieinamų šaltinių, taip pat SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos **bei SGD terminalo būtinąjį kiekį tiekimo pagrįstos sąnaudos VKEKK nustatyta tvarka įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos <...>. VKEKK nustatyta papildoma dedamoji taikoma gamtinių dujų sistemos naudotojams ir (ar) gamtinių dujų vartotojams už gamtinių dujų vartojimo pajėgumus, reikalingus jų maksimaliems gamtinių dujų paros poreikiams užtikrinti pristatymo vietoje, kuriose gamtinių dujų sistemos naudotojų ir (ar) gamtinių dujų vartotojų įrenginiai yra prijungti prie gamtinių dujų perdavimo sistemos ar prie gamtinių dujų skirstymo sistemų <...>. Papildomą dedamąją VKEKK nustatyta tvarka surenka, administruoja ir SGD terminalo operatoriui ar bendrovei bei paskirtajam tiekėjui išmoka gamtinių dujų PSO. PSO administruojamų surinktų lėšų nuokrypis, susidaręs dėl skirtumo tarp ankstesnių metų prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų vartojimo pajėgumų, VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis įvertinamas nustatant papildomą dedamąją“.**

Vykdydama Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo Nr. XI-2053 2, 5 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalį, įpareigojančią VKEKK iki 2015 m. gruodžio 17 d. priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, VKEKK. 2015 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. O3-654 **pakoregavo Metodiką:**

- įtvirtino reguliacinį mechanizmą, kuriuo nustatomas gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie perdavimo kainos (toliau – saugumo dedamoji) skaičiavimas, apimantis pastoviąsias SGD terminalo eksploatavimo sąnaudas, paskirtojo tiekėjo tiekimo veiklos sąnaudas, SGD terminalo būtinajai veiklai užtikrinti reikalingo minimalaus metinio dujinamų gamtinių dujų kiekio (būtinąjį kiekį) įsigijimo ir realizavimo kainų skirtumo sąnaudas, SGD terminalo lėšų administratoriaus administravimo kaštus;
- saugumo dedamoji taikoma gamtinių dujų sistemos naudotojams ir (ar) gamtinių dujų vartotojams už gamtinių dujų vartojimo pajėgumus, reikalingus jų maksimaliems gamtinių dujų paros poreikiams užtikrinti pristatymo vietoje (toliau – vartojimo pajėgumai);
- siekiant padidinti saugumo dedamosios kainodaros sąsają su perdavimo paslaugų kainodara, įtvirtinta nuostata, kad perdavimo kaina gali būti vienanarė, dvinarė arba trinarė;
- nustačius trinarę perdavimo paslaugų kainą, pastovioji perdavimo kainos dalis būtų sudaryta iš dviejų dalių: mokesčio už sistemos naudotojo užsakytus perdavimo pajėgumus ir už sistemos naudotojui nustatytus vartojimo pajėgumus vidiniame išleidimo taške;

- SGD terminalo įleidimo taške VKEKK nustato konkrečią skystinimo kainą, atsižvelgdama į regioninės gamtinių dujų rinkos vystymo eigą, galimybes užtikrinti diversifikuotą gamtinių dujų tiekimą Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vartotojams efektyvios konkurencijos rinkoje sąlygomis.

Saugumo dedamosios dydžio skaičiavimui buvo būtina nustatyti prognozuojamą gamtinių dujų rinkos kainą, todėl VKEKK parengė ir patvirtino **Prognozuojamos gamtinių dujų rinkos kainos nustatymo metodiką** (*patvirtinta 2015 m. gruodžio 15 d., Nr. O3-650*), kurioje aprašyti pagrindiniai prognozuojamos gamtinių dujų rinkos kainos skaičiavimo principai. Gamtinių dujų rinkos kaina nustatoma tik valstybės reguliuojamiems energijos gamintojams, kuriems numatyta pareiga iš SGD terminalo įsigyti privalomą gamtinių dujų kiekį.

2016 metais pasikeitus paskirtojo tiekėjo SGD pirkimo iš Statoil ASA sutarties esminėms sąlygoms (2016 metais bus perkamas mažesnis SGD kiekis ir patiriamos mažesnės sąnaudos, nei buvo įtrauktos į gamtinių dujų saugumo dedamosios skaičiavimą), VKEKK 2016 m. kovo 18 d. nutarimu Nr. O3-70 atliko tokius esminius **Metodikos pakeitimus**:

1. Saugumo dedamoji koreguojama kas ketvirtį:
 - dėl VKEKK patvirtintos prognozuojamos rinkos kainos koregavimo, jeigu VKEKK pakoreguoja prognozuojamą rinkos kainą daugiau nei 10 proc. arba nustatyta rinkos kaina daugiau nei 10 proc. skiriasi nuo paskirtojo kiekio pertekliaus realizavimo kainos;
 - jeigu paskirtojo tiekėjo prognozuojama metinė paskirtojo kiekio importo kaina keičiasi daugiau kaip 5 proc., palyginus su nustatyta prognozuojama paskirtojo kiekio importo kaina;
 - esant motyvuotam VKEKK sprendimui;
2. Paskirtasis tiekėjas įpareigotas kas mėnesį teikti VKEKK gamtinių dujų tiekimo veiklos ataskaitą;
3. Supaprastintas SGD tiekimo kainos maržos skaičiavimas;
4. Į paskirtojo tiekėjo gamtinių dujų tiekimo veiklos sąnaudas įskaičiuojamos mokesčio už SGD skystinimą (išdujinimą) bei gamtinių dujų perdavimo sistemos sujungimo taške su SGD terminalo jungtimi Klaipėdoje užsakomų pajėgumų sąnaudos.

Siekdama įgyvendinti Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo pakeitimo nuostatas ir objektyviau paskirstyti SGD terminalo eksploataavimo sąnaudas, VKEKK 2015 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. O3-653 pakoregavo **Suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploataavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti skirtų lėšų administravimo tvarkos aprašą**:

- nustatyta, kad SGD terminalo lėšų dalies gavėjas yra ir paskirtasis tiekėjas;
- dalis surinktų SGD terminalo lėšų iš šių lėšų mokėtojų išmokamos SGD lėšų administratoriui, SGD terminalo operatoriui ir paskirtajam tiekėjui proporcingai mokėtinų lėšų dydžiui;
- tuo atveju, jeigu įsiteisėjusiu teismo sprendimu SGD terminalo lėšų administratoriui yra pervedami delspinigiai ir (ar) palūkanos už pradelstus SGD terminalo lėšų mokėjimus, ši suma laikoma SGD terminalo lėšomis, kurios skirtos su SGD terminalu patiriamoms sąnaudoms kompensuoti;
- SGD terminalo lėšų gavėjai duomenis apie šių sąnaudų dydį pateikia VKEKK, kuri juos įvertins nustatydamą ateinančių metų gamtinių dujų saugumo dedamąją.

Vadovaudamasi aukščiau išvardintais Metodikos pakeitimais VKEKK 2016 metams koregavo gamtinių dujų perdavimo kainos ribą už užsakytus pajėgumus įleidimo ir išleidimo taškuose bei nustatė saugumo dedamąją už vartojimo pajėgumus vidiniame išleidimo taške.

2.2.3. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2015 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai

2015 m. gamtinių dujų perdavimo rinkoje veikė vienas operatorius – AB „AmberGrid“, o gamtinių dujų skirstymo rinkoje veiklą vykdė 6 skirstymo sistemos operatoriai – AB „Lietuvos

dujos“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Fortum Heat Lietuva“ ir AB „Achema“.

AB „Klaipėdos nafta“, kuri įgyvendino SGD terminalo projektą, 2014 m. lapkričio 27 d. gavo gamtinių dujų skystinimo licenciją ir 2015 metais vykdė suskystintų gamtinių dujų terminalo operatoriaus veiklą.

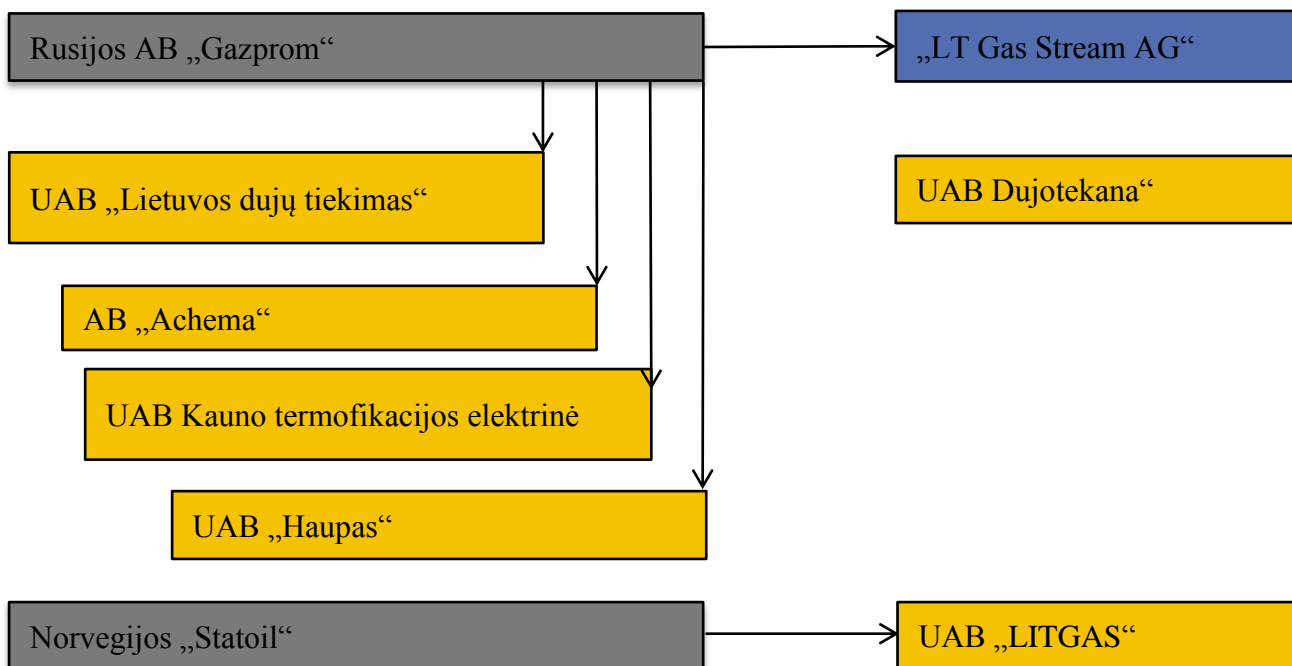
2015 ir 2016 metais gamtinių dujų sektoriuje buvo išduotos 4 gamtinių dujų tiekimo licencijos: AB „Klaipėdos energija“, UAB „Vokadis“, UAB koncernas „Achemos grupė“, UAB „Electrum Lietuva“. 2015 metų pabaigoje gamtinių dujų tiekimo licencijas turėjo 34 įmonės, iš jų 12 vykdė veiklą.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licenciją 2015 m. turėjo tik UAB „GET Baltic“. Šiai įmonei licencija išduota 2012 m. Pagrindinės rinkos operatoriaus funkcijos – organizuoti antrinę prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencija buvo panaikinta VKEKK 2015 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. O3-522.

Rinkos dalyvių skaičius, kurie vykdė perdavimo, skirstymo, skystinimo veiklą, lyginant su 2014 m., išliko tas pats. Tuo tarpu gamtinių dujų tiekimo veiklą vykdančių ūkio subjektų skaičius išaugo.

2015 metais UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, AB „Achema“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ gamtines dujas importavo iš Rusijos AB „Gazprom“, o UAB „Dujotekana“ – iš „LT GAS Stream AG“. UAB „Litgas“, užtikrindama Klaipėdos SGD terminalo minimaliai veiklai reikalingo gamtinių dujų kiekio pardavimą, gamtines dujas pirko iš bendrovės „Statoil“.

5 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai 2015 metais

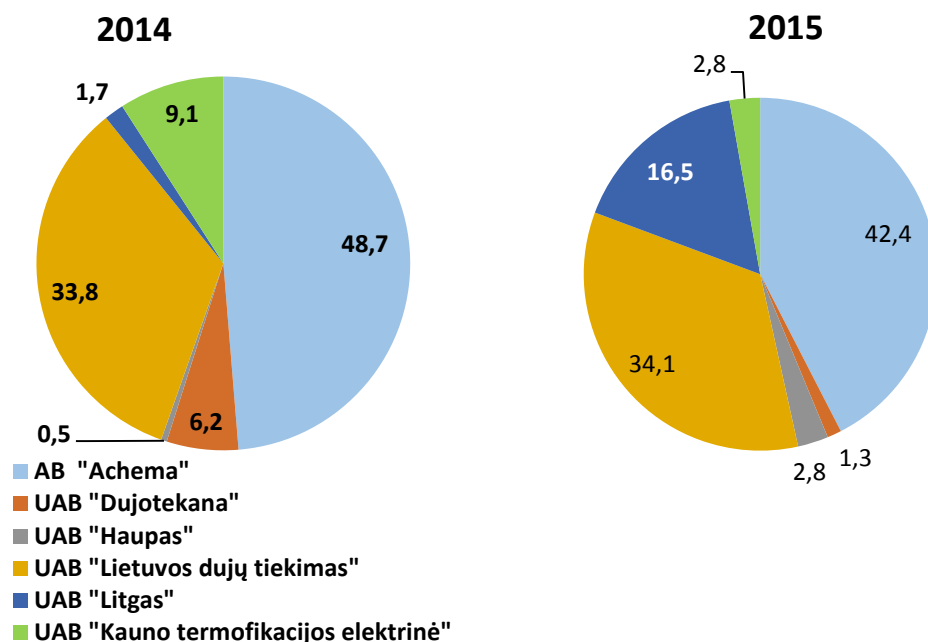

Šaltinis – VKEKK.

2015 metais Lietuvos gamtinių dujų tiekėjai importavo 27593 GWh (vertinant gamtinių dujų viršutinio šilumingumo reikšmę $1\text{m}^3=10,4\text{ kWh}$) gamtinių dujų, t. y. 2,8 proc. daugiau nei 2014 metais, kai buvo importuota 26841 GWh dujų. Nepaisant didesnio importuoto dujų kiekio, dujų suvartojimas Lietuvoje sumažėjo iki 25187 GWh, t.y. 5,7 proc. mažiau negu 2014 metais, kai buvo suvartotos 26702 GWh gamtinių dujų. Skirtumas tarp importuotų ir suvartotų dujų atsirado todėl, kad dalis nupirktų dujų buvo eksportuota.

2015 metais pradėjus importuoti gamtines dujas per SGD terminalą, pasikeitė importo rinkos struktūra.

6 pav. Rinkos struktūra pagal importuojamų gamtinių dujų kiekį 2014–2015 m., proc.

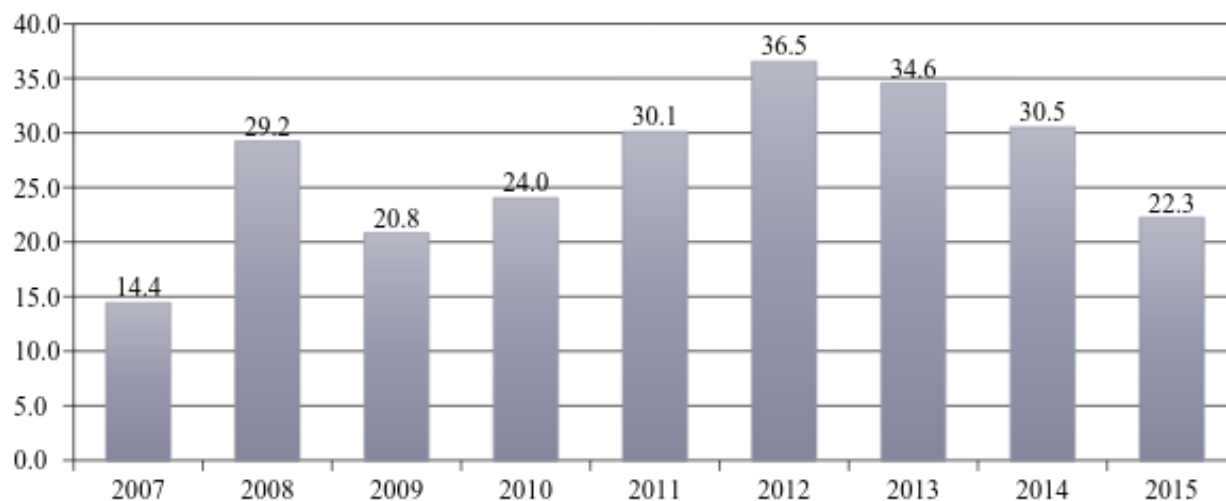

Šaltinis – VKEKK.

Analizuojant užimamas rinkos dalis pastebima, kad pagal importuojamų gamtinių dujų kiekį AB „Achema“ 2012–2015 m. laikotarpiu užima daugiau nei 40 proc. gamtinių dujų importo rinkos. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tenkanti rinkos dalis didžiausia buvo 2010 m. (50,4 proc.), tačiau 2014–2015 m. ji svyruoja apie 34 proc. UAB „Dujotekana“ užimama rinkos dalis importuojant gamtines dujas, palyginti su kitais rinkos dalyviais, mažėjo sparčiausiai ir 2015 m. ji siekė tik 1,3 proc. (2008–2013 m. buvo 14–17 proc.). UAB „Haupas“ tenkanti rinkos dalis 2008–2014 m. buvo 0,6–0,4 proc., o 2015 m. ji išaugo, nes bendrovė gamtines dujas pradėjo pardavinėti ne tik Druskininkų savivaldybėje. UAB „Litgas“ užimama rinkos dalis 2015 m. buvo 16,5 proc.

2015 metais 26,9 proc. mažėjo vidutinė svertinė importuojamų gamtinių dujų kaina.

7 pav. Gamtinių dujų vidutinė importo kaina 2007–2015 metais, Eur/MWh

Šaltinis – VKEKK.

2014 metais AB „Lietuvos dujos“ pasiekė susitarimą su Rusijos OAO „Gazprom“ dėl gamtinių dujų importo kainos sumažinimo. Minėtu susitarimu numatyta nuolaida susidėjo iš dviejų dalių: nuolaidos už retrospektyviai sunaudotas dujas nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2014 m. balandžio 30 d. ir už dujas, kurios parduotos 2015 metais.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. gruodžio 23 d. priėmė nutarimą Nr. 1451, kuriuo nustatė, kad turi būti sudaromos sąlygos tikslinti (mažinti) nuolaidą gavusių gamtinių dujų tiekimo įmonių ateinančių laikotarpių gamtinių dujų kainas nebuitiniams vartotojams, gamtines dujas perkantiems vartotojams Lietuvos Respublikoje (ne pardavimo ar perpardavimo) tikslams, sistemų operatoriams, gamtines dujas naudojančioms technologinėms reikmėms bei vertikalčiai integruotoms gamtinių dujų įmonėms, veikiančioms Lietuvos Respublikos teritorijoje (ar jos dalyje) ir tiekiančioms gamtines dujas prie jos gamtinių dujų sistemos prijungtiems vartotojams, gamtines dujas perkantiems vartotojams Lietuvos Respublikoje (ne pardavimo ar perpardavimo) tikslams. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, nuo 2014 m. lapkričio 1 d. perėmusi iš AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų tiekimo veiklą, parengė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ 2015–2016 m. taikomos gamtinių dujų kainodaros nebuitiniams vartotojams ir sistemų operatoriams tvarką (patvirtintą VKEKK 2014 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. O3-964), kuria buvo numatytas nuolaidos grąžinimas minėtame Vyriausybės nutarime išvardintiems vartotojams per 2015–2016 metus. Dėl šios papildomos nuolaidos UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ taikoma dujų pardavimo kaina papildomai mažėja dar apie 20 proc. Kitos dujas importuojančios įmonės (UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“) derybose su OAO „Gazprom“ taip pat pasiekė susitarimus dėl importo kainos nuolaidų ir tas nuolaidas 2015 metais pradėjo taikyti vartotojams.

Pagrindiniai 2015 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai, palyginus su 2014 metų duomenimis:

- PSO 2015 m. transportavo 47962 GWh gamtinių dujų, t. y. 0,54 proc. mažiau negu 2014 metais. Lietuvos vartotojams buvo transportuota 26183 GWh, arba 54,6 proc. viso kiekio, 21779 GWh transportuota tranzitu į Rusiją. Gamtinių dujų perdavimas Lietuvos vartotojams 2015 m. buvo 1,7 proc. mažesnis nei 2014 m.

- tranzito dalis perdavimo struktūroje didėjo nuo 28,22 proc. 2008 m. iki 45,4 proc. 2015 m.

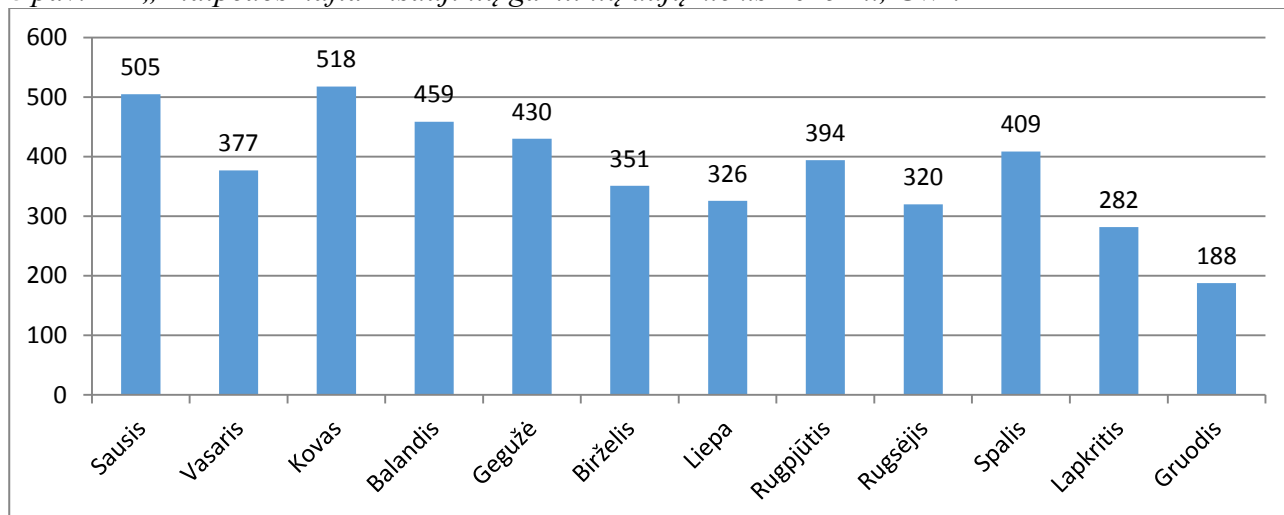
- gamtinių dujų sektoriaus pajamos 2015 m., palyginti su 2014 m., išaugo 9,85 proc., tai lėmė didėjančios pajamos perdavimo, skirstymo veikloje, bei tai, kad nuo 2014 m. veiklą pradėjo skystinimo sistemos operatorius.

- didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 26864 GWh gamtinių dujų, t. y. 23,35 proc. daugiau nei 2014 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 21779 GWh gamtinių dujų. Šiuos pokyčius lėmė tai, kad didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos dalyviai gamtines dujas perpardavinėjo tarpusavyje.

- mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 7129 GWh gamtinių dujų, t. y. 1,85 proc. daugiau negu 2014 m., kai buvo parduota 6999 GWh gamtinių dujų. Tam didžiausią įtaką turėjo padidėję pardavimai: 1,94 proc. nebuitiniams ir 1,55 proc. buitiniams gamtinių dujų vartotojams.

- 2015 m. AB „Klaipėdos nafta“ per SGD terminalą išdujino 4559 GWh gamtinių dujų. Bendrovė per 2015 m. gavo 69,9 mln. Eur. pajamų, kurių dydis nepriklausė nuo išdujinto gamtinių dujų kiekio, kadangi pajamos buvo gautos už tiekimo saugumo dedamąją.

8 pav. AB „Klaipėdos nafta“ išdujintų gamtinių dujų kiekis 2015 m., GWh

Šaltinis – AB „Klaipėdos nafta“

2.2.4. Gamtinių dujų rinkos priežiūra

2014 m. gruodžio 19 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-952 priėmė sprendimą pradėti gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą, siekiant iširti konkurencijos veiksmingumą gamtinių dujų tiekimo rinkoje 2013–2014 metų laikotarpiu, nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius ir, jei tokių yra, nustatyti, ar jie nepiktnaudžiavo turima didele įtaka. Tyrimo metu buvo išskirtos Druskininkų savivaldybės teritorijos ir likusios Lietuvos dalies didmeninės ir mažmeninės rinkos atskirai. Druskininkų savivaldybės rinka buvo išskirta todėl, kad šios teritorijos gamtinių dujų sistema nėra sujungta su likusios Lietuvos dalies gamtinių dujų sistema. Tirtuoju laikotarpiu Lietuvos didmeninėje ir mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose gamtinių dujų tiekimo veiklą vykdė 10 asmenų, Druskininkų didmeninėje ir (ar) mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje gamtinių dujų tiekimo veiklą vykdė 2 asmenys: UAB „Druskininkų dujos“ ir UAB „Haupas“. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad yra didelis rinkos koncentracijos laipsnis, egzistuoja įėjimo į rinką barjeras, nes istoriškai susiformavęs infrastruktūrinis pranašumas sukūrė atitinkamą pranašumą ir gamtinių dujų tiekimo veikloje (ūkio subjekto UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ atveju). UAB „Haupas“ turėjo absoliutų ūkio subjekto pranašumą – veiklos teritorijos prieigą. Konkurenciją rinkose riboja pakankamo gamtinių dujų tiekimo įsigijimo alternatyvų, didesnio didmeninių tiekėjų skaičiaus nebuvimas. VKEKK pripažino ūkio subjektą UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ asmeniu, turinčiu didelę įtaką Lietuvos didmeninėje ir mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose 2013–2014 metais, tačiau nenustatė, kad UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo būtų taikiusi pernelyg dideles kainas ar kainų spaudimą, tuo darydama žalą rinkos dalyviams.

VKEKK pripažino UAB „Haupas“ asmeniu, turinčiu didelę įtaką Druskininkų didmeninėje ir mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose 2013–2014 m., kuris 2014 m. taikė pernelyg dideles tiekimo kainas, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

VKEKK 2016 m. vasario 19 d. nutarimu Nr. O3-55 UAB „Haupas“ buvo įpareigota vykdyti gamtinių dujų tiekimą Druskininkų didmeninėje ir mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant protingumo kriterijų atitinkančią tiekimo maržą, atskirti sąnaudas ir ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo nutarimo įsigaliojimo dienos parengti ir pateikti VKEKK Reguliavimo apskaitos sistemos laisvos formos aprašą ir ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo nutarimo įsigaliojimo dienos pateikti duomenis tiekimo kainos viršutinei ribai Druskininkų savivaldybės teritorijoje nustatyti, vadovaujantis Metodikos reikalavimais.

UAB „Haupas“, vykdydama VKEKK nutarimą, 2016 m. kovo 21 d. raštu Nr. S-935 pateikė VKEKK duomenis gamtinių dujų tiekimo kainos viršutinei ribai Druskininkų savivaldybės teritorijoje nustatyti. VKEKK, įvertinusi UAB „Haupas“ pateiktas sąnaudas, Druskininkų savivaldybės teritorijoje nustatė UAB „Haupas“ tiekimo kainos viršutinę ribą – 5,14 Eur /MWh, galiojančią nuo 2016 m. liepos 1 d. (2016 m. gegužės 25 d. nutarimas Nr. O3-142). UAB „Haupas“ šį VKEKK nutarimą apskundė teismui.

3. ELEKTROS RINKA

3.1. Tinklo reguliavimas

3.1.1. Atskyrimas

Direktyvos 2009/72/EB 10, 11 straipsniai ir Reglamento (EB) Nr. 714/2009 3 straipsnis

2013 m. spalio 26 d. ES oficialiajame leidinyje C 312 buvo paskelbta informacija apie VKEKK priimtą galutinį sprendimą dėl AB „Litgrid“ paskyrimo PSO kaip atitinkančio Direktyvos 2009/72/EB 10 straipsnį. Šiuo veiksmu formaliai buvo užbaigta visa PSO sertifikavimo procedūra, įtvirtinta ES teisės aktuose bei Elektros energetikos įstatyme.

2015 m. pasikeitimų dėl Elektros energetikos įstatymo nuostatų, susijusių su AB „Litgrid“ veiklos ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo. VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 26 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kaip elektros energijos perdavimo ir skirstymo įmonės, vykdydamos savo veiklą, užtikrina Elektros energetikos įstatyme nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus.

Direktyvos 2009/72/EB 26 straipsnis

Pagal Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., kuriuo perkeliama atitinkamos Direktyvos 2009/72/EB nuostatos, elektros energijos skirstomųjų tinklų įmonei pateikus reikiamus dokumentus, VKEKK 2012 m. liepos 26 d. posėdyje konstatavo, kad AB „Lesto“ (nuo 2016 m. sausio 1 d. AB „Energijos skirstymo operatorius“) skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB „Energijos skirstymo operatorius“ įpareigota informuoti VKEKK. 2015 m. aplinkybių pasikeitimų neužfiksuota.

3.1.2. Techninis funkcionavimas

Balansavimo paslaugos (37(6)(b) straipsnis, 37(8) straipsnis)

Elektros energijos rinkos dalyvių tarpusavio santykius, vykdam didmeninę prekybą elektros energija Lietuvos Respublikos teritorijoje, reglamentuoja Prekybos elektros energija taisyklės, patvirtintos Energetikos ministro įsakymu. Balansavimo energijos kainos skaičiuojamos pagal Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą (toliau – Aprašas), parengtą pagal nacionalinių ir ES teisės aktų reikalavimus. Prekybos balansavimo elektros energija schema bei principai 2015 metais nebuvo keičiami.

2015 m. vyko vieša konsultacija apie galimus Aprašo pakeitimus. Gavus rinkos dalyvių pastabas ir atsižvelgus į poreikį suderinti balansavimo principus regione, buvo pradėta rengti Baltijos balansavimo valdymo modelio studija ir suderinimo planas su ES energijos rinkų modeliu (įskaitant Šiaurės–Baltijos balansavimo bendradarbiavimą), kuri Baltijos šalių PSO turėtų būti pateikta viešai konsultacijai, vyksiančiai 2016 m. birželio–rugpjūčio mėnesiais. 2016 m. rudenį apibendrinus

rezultatus, 2017 m. vyktų įgyvendinimo etapas, siekiant naujo modelio įsigaliojimo nuo 2018 m. Atitinkamai būtų atlikti Aprašo pakeitimai.

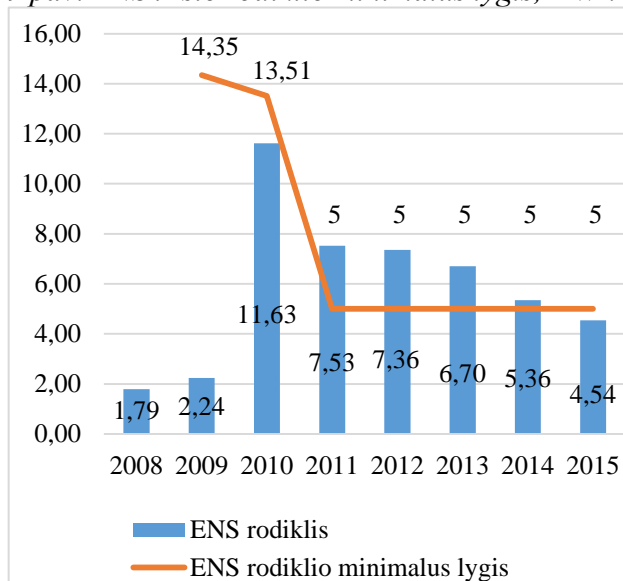
Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugos kokybė ir tiekimas (37(1)(h) straipsnis)

Elektros energetikos įstatyme nurodyta, kad VKEKK nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi. 2016 m. kovo mėnesį pakeisti Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimai (toliau – Reikalavimai), kuriais vadovaujantis iki naujo reguliavimo periodo kalendorinių metų balandžio 15 d. nustatomi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimai naujam reguliavimo periodui, t. y. 2016–2020 metams, atsižvelgiant į penkerių metų, t. y. 2011–2015 m., faktinių persiuntimo patikimumo rodiklių vidurkį.

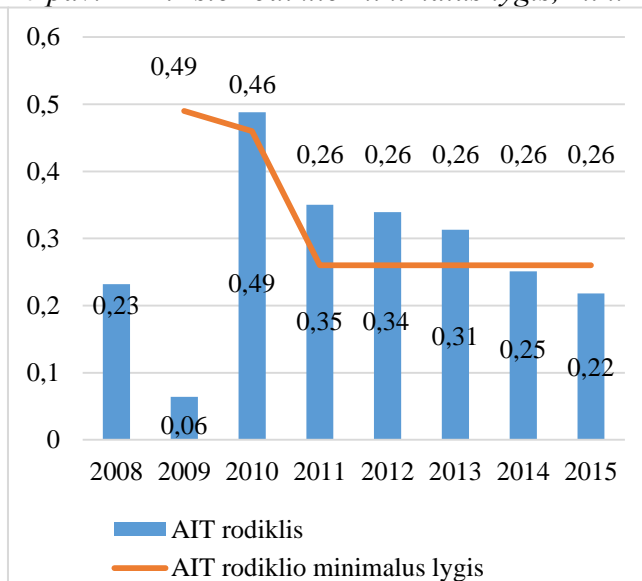
Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai bei jų minimalūs lygiai atskirai skaičiuojami elektros energijos perdavimo sistemai bei skirstymo tinklui (žr. paveikslus žemiau). Kuo rodiklio reikšmė mažesnė, tuo elektros energijos persiuntimo patikimumo lygis yra geresnis. Skaičiavimuose vertinami tik tie atvejai, kai elektros energijos persiuntimo nutraukimas įvyko dėl sistemos operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių arba dėl nenustatytų priežasčių. Nutraukimai, kurie įvyko dėl *force majeure* ar išorinio poveikio priežasčių, patikimumo rodikliams įtakos neturi. Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

- Perdavimo tinklu neperduotos elektros energijos kiekiu (angl. *energy not supplied*) (toliau – ENS);
- Vidutine elektros energijos perdavimo nutraukimo trukme (angl. *average interruption time*) (toliau – AIT).

9 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh

10 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.

Šaltinis – VKEKK.

VKEKK 2015 m. nustatyti patikimumo rodikliai įpareigoja PSO užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams: vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė neturėtų būti ilgesnė nei 0,26 min., o nepersiųstos elektros energijos kiekis būtų ne didesnis kaip 5 MWh. VKEKK įvertino faktinį persiuntimo patikimumo lygį už 2015 m. ir nustatė, kad, lyginant su nustatytu minimaliu lygiu, persiuntimo patikimumas pagal ENS rodiklį pagerėjo 9,2 proc., pagal AIT rodiklį, pagerėjo 15,38 proc.

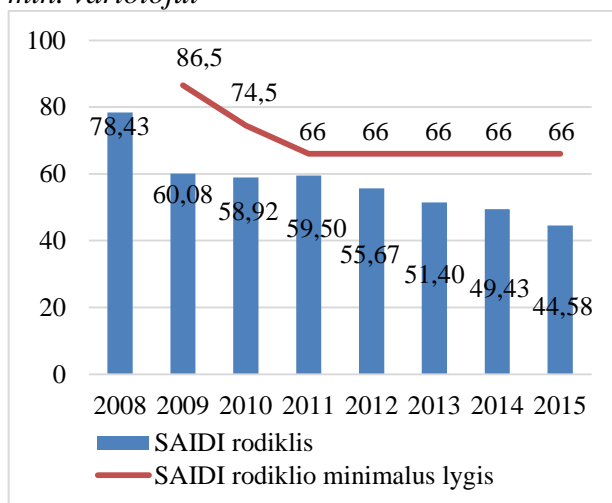
Elektros energijos persiuntimo patikimumas skirstomaisiais tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

- Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodikliu (angl. *system average interruption duration index*) (toliau – SAIDI);
- Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodikliu (angl. *system average interruption frequency index*) (toliau – SAIFI).

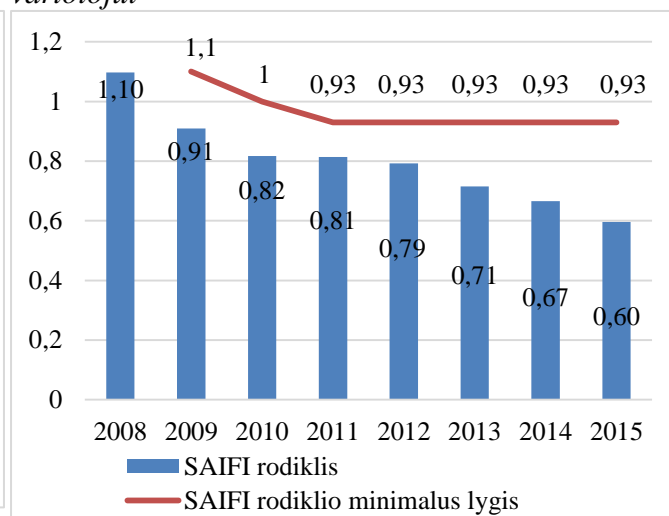
2015 metams VKEKK nustatyti patikimumo rodikliai skirstomųjų tinklų operatorius įpareigoja užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams: vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė (SAIDI) neturėtų būti ilgesnė nei 66 min. per metus, o vartotojui tenkantis vidutinis nutraukimų skaičius (SAIFI) dėl skirstomųjų tinklų operatoriaus kaltės neturėtų būti didesnis nei 0,93 karto.

VKEKK įvertino faktinį kokybės patikimumo lygį už 2015 m. ir nustatė, kad, lyginant su nustatytu minimaliu lygiu, persiuntimo patikimumas pagal SAIDI rodiklį pagerėjo 32,45 proc., pagal SAIFI rodiklį pagerėjo 35,48 proc.

11 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui

12 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui

Šaltinis – VKEKK.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ nuo 2008 m. neviršija minimalių persiuntimo patikimumo lygių, o rodikliai kiekvienais metais nuosekliai mažėja. Tai reiškia, kad gerėja persiuntimo paslaugų kokybė, trumpėja nutrūkimų laikas vienam vartotojui per metus bei mažėja nutrūkimų skaičius 1 vartotojui.

Nuo 2012 m. VKEKK priėmus naujos redakcijos Reikalavimus, kiekvienais metais VKEKK veiklos ataskaitoje buvo vertinama persiuntimo paslaugas teikiančių operatorių ir tiekėjų teikiamų paslaugų kokybė. Tačiau pastebėtina, kad, 2016 m. kovo mėn. VKEKK priėmus Reikalavimų pakeitimus, atsižvelgiant į Elektros energetikos įstatymo nuostatas, nepriklausomiems ir visuomeniniams elektros energijos tiekėjams Reikalavimai nebetaikomi.

Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku (per 20 d. nuo prijungimo įmokos sumokėjimo) prijungtų naujų vartotojų proc. dalis;
- nutrauktos elektros energijos atstatymas pagal nustatytus terminus;
- apie planuotą nutraukimą laiku (prieš 10 kalendorinių dienų) informuotų vartotojų proc. dalis;
- laiku (per 5 darbo dienas) pašalintų gedimų vartotojams proc. dalis;
- elektros energijos persiuntimo atstatymo po neplanuoto nutraukimo vartotojų proc. dalis;
- laiku išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis.

PSO nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis – laiku išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

5 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas per 2015 metus

Aprūpinimo elektra patikimumo kategorija	Matavimo vnt.	Nustatytas paslaugos suteikimo rodiklis	paslaugos vartotojui	Vidutinis paslaugos suteikimo rodiklis	Paslaugos suteikimo vartotojui nustatyto laiku rodiklis (proc.)
I	val.	0		0,00	100
II	val.	2,5		1,30	100
III	val.	24		3,32	100

Šaltinis – VKEKK.

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 19 straipsniu, 2015 m. buvo parengta trečioji LEES patikimumo įvertinimo ataskaita už 2014 metus, kurioje buvo konstatuota, kad šiuo metu LEES patikimumas yra užtikrinamas. Minėta ataskaita taip pat skelbiama VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

Apsaugos priemonių priežiūra (37(1)(t) straipsnis)

Už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas PSO AB „Litgrid“. Tiekimo patikimumui užtikrinti yra numatytos reikalingos antrinio ir tretinio rezervo apimtys, kurios užtikrinamos sutartimis su Lietuvos elektros sistemoje esančiomis elektrinėmis ir sutartimis su kaimyninių šalių operatoriais dėl bendrai palaikomo antrinio rezervo.

Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui PSO užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

Praėjusiais metais fizinių perkrovų LEES tarpsteminėse jungtyse nebuvo. 2015 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ nebuvo atjungusi ar apribojusi klientų dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

AEI reguliavimo struktūra: AEI prijungimo, pasinaudojimo ir dispečerinio valdymo ataskaita, ypač dėl prioritetinių problemų. Ataskaita taip pat dėl AEI balansavimo atsakomybės (Reglamento (EB) Nr. 713/2009 11 straipsnis)

VKEKK, atsižvelgdama į 2015 m. kovo 2 d. įsigaliojusį Elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 2, 9 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XII-1534 ir Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 20 straipsnio pakeitimo įstatymą Nr. XII-1389 bei siekdama nustatyti aiškią elektros energiją gaminančių vartotojų naudojimosi elektros tinklais paslaugų kainos skaičiavimo tvarką, patvirtino **Elektros energiją gaminančių vartotojų naudojimosi elektros tinklais paslaugų kainos skaičiavimo metodiką** (patvirtinta 2015 m. liepos 17 d., Nr. O3-435). Esminės nuostatos:

- numatyta, kad pasinaudojimo elektros tinklais paslaugų kaina turi padengti visas pagrįstas skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudas;
- tuo atveju, jeigu elektros energiją gaminantis vartotojas pasiims mažiau elektros energijos iš tinklo negu pateikė į tinklą, skirtumas fiksuojamas skirstomojo tinklo operatoriaus naudai, mažinant ateinančių metų naudojimosi elektros tinklais paslaugos kainą;
- elektros energiją gaminančių vartotojų naudojimosi elektros tinklais paslaugos kaina diferencijuojama pagal elektros tinklą, prie kurių jungiasi gaminantis vartotojas, įtampą;
- paslaugų kaina nustatoma vieneriems kalendoriniams metams ir jos galiojimo terminai sutampa su skirstomojo tinklo operatoriaus persiuntimo paslaugos kainų galiojimo terminais.

Atsižvelgdama į atskirų energetikos sektorių teisinius pagrindus reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytus įkainių nustatymo bendruosius kriterijus bei siekdama elektros energiją gaminantiems vartotojams nustatyti įrenginių prijungimo įkainių nustatymo tvarką bei reikalavimus,

VKEKK atliko **Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodikos** pakeitimus (*patvirtinta 2015 m. liepos 17 d., Nr. O3-436*), nurodydama, kad elektros energiją gaminantiems vartotojams taikoma vartotojų elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros energijos tinklų įkainių nustatymo tvarka bei reikalavimai.

VKEKK, įvertinusi praktikoje kylančias problemas dėl dokumentų, reikalingų planuojant statyti elektrinę bei ketinimų protokolo pasirašymo gamintojams, kuriems netaikomos skatinimo priemonės, bei siekdama suteikti aiškumo ūkio subjektams, patikslino **Elektros gamybos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų ketinimų protokolo pavyzdinę formą** (*patvirtinta 2015 m. rugpjūčio 21 d., Nr. O3-479*).

VKEKK, siekdama įtvirtinti teisingą, skaidrų ir objektyvų tiekiamų biudujų į gamtinių dujų sistemas kiekio skaičiavimo metodą, pakoregavo **Biodujų supirkimo į gamtinių dujų sistemas tarifų nustatymo metodiką** (*patvirtinta 2015 m. spalio 1 d., Nr. O3-528*). Esminiai pakeitimai:

- įtvirtintas koeficientas, kuris naudojamas metano kiekiui biodujose apskaičiuoti;
- numatyta, kad biodujų jėginių pajėgumai nurodomi energijos vienetais kWh/val., supirkimo tarifai – Eur/kWh;
- pakeistas supirkimo tarifų nustatymo terminas – ne vėliau kaip iki einamųjų metų lapkričio 30 d.

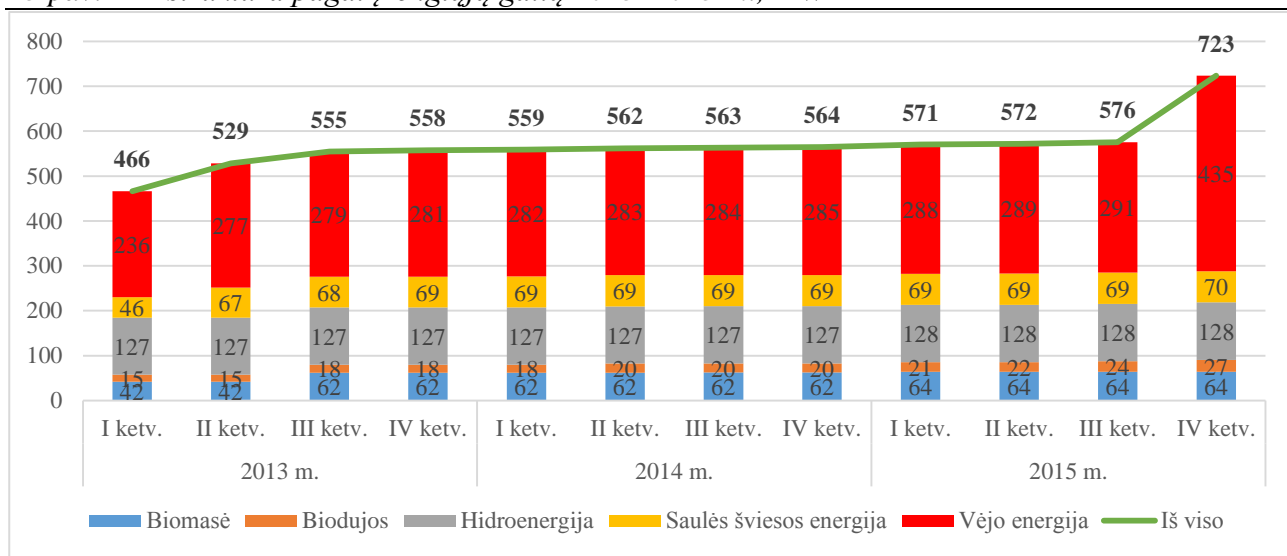
Atsižvelgdama į organizuojant skatinimo kvotų paskirstymo aukcionus kylančias problemas bei rinkoje susiklosčiusią situaciją, kai organizuoti skatinimo kvotų paskirstymo aukcionai buvo sustabdomi ir atnaujinami, VKEKK patvirtino naujos redakcijos **Skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų nuostatus** (*patvirtinta 2015 m. spalio 1 d., Nr. O3-537*), kuriuose siekiant aiškumo rinkos dalyviams įtvirtinta atnaujinamų skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų procedūrų organizavimo tvarka, patikslinti teikiamų dokumentų sąrašai bei pasiūlymo dėl fiksuoto tarifo teikimo tvarka. Esminiai pakeitimai:

- numatytos stabdomų ir atnaujinamų skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų organizavimo procedūros;
- patikslinta atsisakymo dalyvauti skatinimo kvotų paskirstymo aukcione tvarka bei vokų su skatinimo kvotų paskirstymo aukciono dokumentais ir pasiūlymu dėl fiksuoto tarifo grąžinimo sąlyga;
- numatyta, jog skatinimo kvotų paskirstymo aukciono dalyviai teikia pasiūlymus dėl fiksuoto tarifo 0,1 euro cento dalių tikslumu, skaičiuojant nuo skatinimo kvotų paskirstymo aukciono sąlygų apraše konkrečiam skatinimo kvotų paskirstymo aukcionui nustatyto didžiausio galimo fiksuoto tarifo dydžio, o neatitinkantys šio reikalavimo pasiūlymai atmetami;
- įtvirtinta potencialių skatinimo kvotų paskirstymo aukciono laimėtojų, kuriems skatinimo kvotą aukciono komitetas paskirstė proporcingai, priskirtos skatinimo kvotos atsisakymo tvarka ir terminas – potencialūs laimėtojai sutikimą siūlomai kvotos daliai turi pateikti per 3 darbo dienas;
- nustatyta galimybė skatinimo kvotų paskirstymo aukciono dalyviams pateikti naują pasiūlymą dėl fiksuoto tarifo, jeigu skatinimo kvotų paskirstymo aukciono procedūros buvo sustabdytos, o vėliau atnaujintos;
- sudarytas sąrašas dokumentų, kuriuos skatinimo kvotų paskirstymo aukciono dalyvis turi pateikti nepagrįstai mažai kainai pagrįsti;
- numatyta teisė VKEKK bet kuriuo metu įvertinti paaiškėjusias naujas aplinkybes, galėjusias turėti įtakos aukciono rezultatams.

Atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) balansavimo atsakomybės nesikeitė, palyginus su ankstesniais metais, kaip ir kitos numatytos lengvatos Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme.

Didžiausią rinkos dalį bendroje atsinaujinančių išteklių įrengtosios galios rinkos struktūroje 2015 metais sudarė vėjo elektrinės – 60,2 proc., hidroenergijos – 22,6 proc., saulės – 12,3 proc., biomasės – 11,1 proc., biodujų – 3,5 proc. 2014 m. vėjo elektrinių bendrojoje įrengtosios galios rinkos struktūroje elektrinių rinkos dalis siekė 50,9 proc., hidroelektrinių – 24,3 proc., biomasės – 9,8 proc., biodujų – 3,2 proc., saulės – 11,8 proc.

13 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2013–2015 m., MW

Šaltinis – VKEKK.

2014 m. AEI elektrinių įrengtosios galios dalis bendrame įrengtosios galios balanse sudarė 12,9 proc., o 2015 m. – 16,9 proc.

3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai

37(1)(a) straipsnis, 37(6)(a) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(10) straipsnis, 37(12) straipsnis, 37(3)(c) ir (d) straipsniai

37(1)(a) straipsnis

Susijusi informacija pateikta šios ataskaitos 2.1.5 skyriuje (taip pat plačiau žr. 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

37(6)(a) straipsnis

Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis, energetikos įmonės, besiverčiančios veikla, kurios kainos yra reguliuojamos, turi derinti su VKEKK numatomus investicijų projektus, susijusius su naujų energetikos objektų statyba, esamų energetikos objektų atstatymu, modernizacija, rekonstrukcija ar veikiančių energetikos objektų plėtra energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklose. Jeigu investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir nėra įskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

2015 m. bendra investicijų į perdavimo tinklą suma buvo 367,8 mln. Eur, iš kurios sudarė jungtims LitPol Link – 105,28 mln. Eur, NordBalt – 223,12 mln. Eur. Investicijos į skirstomąjį tinklą – 118 mln. Eur.

Investicijų grąža nustatoma vidutinių svertinių kapitalo kaštų metodu (angl. WACC), kuri 2016 metams sudaro 5,35 % gamybos bendrovei, 5,23 % – perdavimo sistemos operatoriui ir 5,24 % – skirstomųjų tinklų operatoriui. Minėta ir detalesnė informacija taip pat skelbiama viešai VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

37(8) straipsnis

2015 m. pabaigoje patvirtinta Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, įgyvendinanti LRAIC modelį, kuriuo siekiama efektyvinti elektros tinklų, atitinkančių paklausą, eksploatavimą.

Pagal naująjį modelį nustatytos elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 5 metų reguliavimo periodui 2016–2020 m.

VKEKK teisės ir pareigos, susijusios su perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjų kainomis ir tarifais, kaip nustato Direktyvos 2009/72/EB 37 (8) straipsnis, nesikeitė (plačiau žr. 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

37(10)straipsnis

VKEKK teisės ir pareigos, susijusios su perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjų kainomis ir tarifais, kaip nustato Direktyvos 2009/72/EB 37 (10) straipsnis, nesikeitė (plačiau žr. 2012 m., 2013 m. ir 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

37(12) straipsnis

VKEKK nutarimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

37(3)(c) ir (d) straipsniai

Pagal Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnį PSO ir VKEKK nustatytos teisės ir pareigos, susijusios su 10 metų perdavimo tinklų plėtros plano rengimu, vertinimu ir stebėseną, nesikeitė praėjusiais metais (plačiau žr. 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai). 2015 m. liepos 1 d. gautas 2015–2024 m. Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros planas ateinančiam dešimtmečiui. Dėl minėto plano VKEKK skelbė viešąją konsultaciją ir, įvertinusi gautas pastabas, VKEKK 2015 m. gruodžio 10 d. patvirtino, kad AB „Litgrid“ parengtame 2015–2024 m. plėtros plane numatytos investicijos užtikrins pagrįstą elektros energetikos sektoriaus plėtrą, kuri tenkintų rinkos dalyvių poreikius, taip pat patikimą bei efektyvų perdavimo sistemos veikimą, vartotojams garantuojant kokybiškas paslaugas.

2015 m. pabaigoje sėkmingai įgyvendinus NordBalt ir LitPol Link projektus, elektros jungtys su Švedija ir Lenkija pavertė Lietuvą elektros srautų kryžkele – Lietuva tapo geriausiai su kaimyninėmis rinkomis integruota šalimi regione. Iki tol Baltijos šalių elektros sistemos neturėjo jungčių su Vakarų Europa ir buvo stipriai priklausomos nuo elektros importo iš trečiųjų šalių.

2015 m. Baltijos jūros regiono šalių ministrai, atsakingi už energetikos sritį, pasirašė atnaujintą Baltijos jūros regiono energijos rinkos sujungimo susitarimą, kuriuo įsteigtos Europos lygio darbo grupės regioniniams klausimams spręsti. Baltijos šalių sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais projektui įgyvendinti įsteigta darbo grupė sprendžia su projekto įgyvendinimu susijusius klausimus. Europos Komisijos Jungtinis tyrimų centras (angl. *Joint Research Centre – JRC*) atlieka palyginamąją studiją „Baltijos šalių integracija į Europos Sąjungos elektros energetikos sistemą: kaštų ir naudos bei geopolitinė energetinio saugumo analizė“, kurioje išnagrinės galimus Baltijos šalių prisijungimo prie ES šalių elektros energetikos sistemos scenarijus. Šis projektas yra įtrauktas ir į svarbiausių Europos projektų sąrašą – bendro intereso projektų sąrašą (angl. *Project of Common Interest – PCI*). 2016–2017 m. bus priimti tolimesni sprendimai dėl sinchronizacijos projekto įgyvendinimo Europos Komisijos lygiu.

Planuojama, kad bendra 2015–2024 m. investicijų į perdavimo tinklus projektų vertė sudarys 870,4 mln. Eur, iš kurių didžiausią dalį sudaro minėtas Baltijos šalių sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais projektas.

Skirstomųjų tinklų operatorius, vadovaudamasis VKEKK patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaike reguliuojamos veiklos investicijų programą (toliau – Programa) rengia reguliavimo periodui ir teikia VKEKK. Pagal VKEKK pateiktą 2016–2020 metų investicijų programą, 2016–2018 metų investicijos sudaro 413 mln. Eur.

Kryžminio subsidijavimo prevencija (37(1)(f) straipsnis)

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 13 punktą ir Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VKEKK nustatytos funkcijos kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo, nesikeitė, palyginti su praėjusiais metais (plačiau žr. 2012 m., 2013 m. ir 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

3.1.4. Tarpsisteminės prekybos problemos

Prieiga prie tarpsisteminės infrastruktūros, įskaitant galios paskirstymo ir perkrovų valdymo procedūras (37(6)(c) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(9) straipsnis), pajamų panaudojimas tarpsisteminėms jungtims (37(3)(f) straipsnis)

2015 m. gruodžio 10 d. VKEKK patvirtino Baltijos šalių elektros PSO – AB „Litgrid“, AS „Augstsprieguma tīkls“ ir „Elering“ AS – parengtas Tarpsisteminėms pralaidumų skaičiavimo, nustatymo ir paskirstymo Baltijos šalyse ir su trečiosiomis šalimis sąlygas, nuostatas ir metodikas, kurioms taip pat pritarė ir Latvijos bei Estijos energetikos reguliuotojai. Naujas reglamentavimas tiksliau nustato visų Baltijos šalių PSO tarpsisteminėms pralaidumų skaičiavimo, nustatymo ir paskirstymo Baltijos šalyse bei su trečiosiomis šalimis sąlygas ir yra taikomas nuo 2016 m. pradžios. Esminiai pasikeitimai, palyginus su galiojusia tvarka:

- nustatyta, kad jungiamųjų linijų pralaidumai 2016 m. pradėjus veikti naujoms tarpsisteminėms jungtims su Švedija NordBalt ir Lenkija LitPol Link bus skaičiuojami įvertinus jungčių techninius bei saugumo parametrus;
- užtikrinamas teisinis vientisumas su CACM bei ENTSO-E dokumentuose įtvirtintomis nuostatomis.

VKEKK nutarimu buvo nustatyti darbai PSO:

- a) Įpareigojimas atlikti analizę ir konsultuotis su rinkos dalyviais dėl srautinio metodo įdiegimo;
- b) Įvertinti galimybę sukurti virtualios kainos zoną su trečiosiomis šalimis;
- c) Interneto svetainėje skelbti aktualią informaciją;
- d) Naujas taisykles ir susijusią informaciją teikti VKEKK prieš 6 mėn. iki jų įsigaliojimo.

Situacija dėl prieigos prie tarpsisteminės infrastruktūros pasikeitė nuo 2016 m., kai buvo pradėtos eksploatuoti jungiamosios linijos su Švedija ir Lenkija. NordBalt jungtis, veikianti nuo vasario mėnesio, pastebimai sumažino elektros energijos kainą rinkoje. Paminėtina, kad 2015 m. tarpsisteminės jungtys Lietuva–Rusija buvo panaudotos labiausiai iš visų 15 tarpsisteminėms jungčių ir jų išnaudojimas sudarė 68 % laiko per metus. Lietuvos–Lenkijos jungties, nors praėjusiais metais ji veikė tik 403 val., išnaudojimas sudarė 59 %.

Pasikeitusi infrastruktūrinė situacija, kai Lietuva tapo elektros srautų kryžkele tarp Švedijos, Latvijos, Baltarusijos, Lenkijos ir Rusijos (Kaliningrado), reikalauja naujų sprendimų, sietinų su naujomis šalimis ir rinkomis bei jų specifika. Regioninis bendradarbiavimas tampa itin svarbus, siekiant efektyvių sprendimų ir įgyvendinant elektros rinkų sujungimą: kaštų pasidalinimas tarp šalių ir rinkos dalyvių, finansinių priemonių įgyvendinimas, efektyvus pralaidumų panaudojimas, einamosios paros prekybos įgyvendinimas naujose jungtyse ir kita. Minėti sprendimai siejasi su priimtais ir numatomais priimti 9 elektros tinklų kodeksais, o juose numatytų uždavinių įgyvendinimas Europos mastu tampa vis labiau aktualus priimamiems sprendimams regiono ir nacionaliniu mastu.

Akcentuotina, kad, nutiesus naujas jungtis į Vakarų, Lietuvai, kaip ir kitoms šalims, ES vis dar lieka izoliuota energetinė sala. Tad integracija į Europos elektros sistemas valdymo ir operatyvinio darbo požiūriu yra didžiausias prioritetas, t. y. sinchroninis Lietuvos elektros sistemos darbas su kontinentinės Europos tinklais būtų galutinis tikslas.

2015 m. Lietuvos elektros energijos PSO gavo 915 936 Eur (2014 m. – 37384,53 Eur) perkrovų pajamų, o vien 2016 m. sausio mėn. – 701 783 Eur. Visas šias lėšas planuojama panaudoti strateginiams projektams įgyvendinti. Paminėtina, kad 2015 metais fizinių perkrovų LEES tarpsisteminėse jungtyse nebuvo.

Metinis valandinis elektros energijos poreikio pikas (netto) 2015 metais buvo 1748 MW (2014 m. – 1835 MW, 2013 m. – 1810 MW). LEES elektrinių bendroji įrengta galia sudarė 3558 MW.

Visa aktuali informacija, susijusi su perdavimo tinklo prieinamumu bei pasinaudojimu, skelbiama AB „Litgrid“ interneto svetainėje www.litgrid.eu ir Nord Pool AS interneto svetainėje www.nordpoolspot.com.

Techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių stebėseną (37(1)(s) straipsnis)

VKEKK atstovai ir 2015 m. toliau dalyvavo ACER Baltijos regioninės iniciatyvos darbo grupių susitikimuose, kuriuose pristatomos naujienos ir apsišveičiama informacija dėl techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių PSO. Esant poreikiui, VKEKK priima atitinkamus sprendimus, teikia pastabas parengtiems teisės aktų projektams minėtais klausimais, ypač kai tai susiję su elektros energijos kainomis.

Kaip minėta 2.1.5 skyriuje, rengiantis regioninės rinkos plėtrai, kurią sąlygojo pradėjusios veikti naujos tarpsisteminės jungtys su Švedija ir Lenkija, VKEKK, atsižvelgdama į 2014 m. kovo mėn. įsigaliojusius Elektros energetikos įstatymo pakeitimus bei atitinkamai gavusi Energetikos ministerijos motyvuotą pranešimą, 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. O3-694 nustatė 5,27 Eur/MWh NJL kainą elektros energijos eksportui į trečiąsias šalis. Ši kaina taikoma nuo 2016 m. kovo 1 d. Minėtas klausimas toliau diskutuojamas ir ateityje planuojama nustatyti kainodaros principus regioniniu mastu.

Perorientuojant Baltijos šalių elektros sistemas dirbti su Vakarų Europos tinklais bei rengiantis dirbti atsijungus nuo kitų elektros sistemų „salos režimu“, reikės atitinkamų sprendimų. Tarpusavio koordinacija padidina bendrą sistemų valdymo efektyvumą ir sumažina totalinių avarių tikimybę. Be to, sinchronizacijai reikia stiprinti ir vidaus elektros perdavimo tinklą, kuris pasitarnaus ir kaip nusidėvinčios infrastruktūros atnaujinimas, ir kaip būdas efektyviai išnaudoti LitPol Link ir NordBalt jungtis.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos energetikos ministrai 2015 m. pasirašė bendrą deklaraciją, pagal kurią sinchroninis darbas su Vakarų Europa numatytas 2025 m.

Perdavimo sistemos operatoriaus investicijų planų pagal TYNDP priežiūra (37(1)(g) straipsnis)

AB „Litgrid“ investicijų planų priežiūra vykdoma pagal 3.1.3 skyriuje nurodytas sąlygas, įtvirtintas Elektros energetikos įstatyme, t. y. kasmet iki liepos 1 d. pateikiamas atnaujintas 10 metų perdavimo tinklų plėtros planas vertinamas VKEKK.

2015 m. aukštosios įtampos elektros perdavimo linijų ilgis sudarė 7029 kilometrus, o aukštosios įtampos transformatorių pastočių – 236. Bendras elektros poreikis – 11,8 TWh. Elektros energijos vartojimas išaugo 1,4 %. Elektros sistemą jungė 12 tarpsisteminės jungtys su sinchroninėmis zonomis ir 3 – su asinchroninėmis zonomis. 2015–2024 m. planuojama investicijų suma į perdavimo tinklą – apie 870,4 mln. Eur.

VKEKK kartu su PSO taip pat dalyvauja PCI įgyvendinimo procese bei bendradarbiauja su kitų šalių energetikos reguliuotojais, siekiant strateginių tarpsisteminių jungčių statybos sėkmingo užbaigimo pagal 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą.

Bendradarbiavimas (37(1)(c) straipsnis)

Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis.

VKEKK gali sudaryti bendradarbiavimo elektros energetikos sektoriuje susitarimus su kitų valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, pagal kompetenciją dalyvauti tarptautinių ir regioninių organizacijų, asociacijų, komitetų, komisijų ir darbo grupių veikloje.

Taip pat nustatyta, kad VKEKK pagal kompetenciją atstovauja Lietuvos Respublikai ACER, veikiančios pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 713/2009,

įsteigiantį Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą, veikloje. VKEKK, bendradarbiaudama su ACER ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

VKEKK taip pat yra CEER ir Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos (angl. *Energy Regulators Regional Association* – ERRA) organizacijų narė, jos atstovai dalyvauja įvairiuose darbo grupių susitikimuose, atlieka bendras energetikos įmonių palyginimo analizes, teikia atsakymus į įvairius klausimus, reikalingą informaciją bei stebi rengiamų dokumentų eigą.

3.1.5. Teisės aktų laikymasis

Reguliuotojo laikymasis ACER, Europos Komisijos (37(1)(d) straipsnis) ir Gairių (39 straipsnis) privalomų sprendimų

VKEKK nuolat gauna informaciją apie rengiamus ir priimtus ACER bei Europos Komisijos teisės aktus. Taip pat per bendrą informacinę sistemą derina pozicijas su kitomis valstybinėmis institucijomis. Atitinkamų ES teisės aktų nuostatos perkeltos į nacionalinių teisės aktų nuostatas arba taikomos tiesiogiai ir pagal kompetenciją jų laikomasi, priimant VKEKK nutarimus dėl perdavimo paslaugos kainos dedamųjų, jungiamųjų linijų pralaidumų nustatymo ir paskirstymo bei perkrovų valdymo taisyklių ir kita.

Perdavimo ir skirstymo bendrovių, sistemos savininkų ir elektros energetikos įmonių laikymasis Bendrijos teisės aktų, įskaitant tarp sisteminės problemas (37(1)(b), 37(1)(q), 37(3)(a),(b),(e) ir 37(5) straipsniai, bet (a) ir (c)+baudų taikymas (37(4)(d) straipsnis)

VKEKK, jei kitaip nenumatyta kituose teisės aktuose, rengia ir nustato savo teisės aktuose detalius reikalavimus dėl Bendrijos teisės aktų laikymosi bei atsakomybę už šių nurodymų pažeidimą. Kaip laikomasi teisės aktų nuostatų dėl tarp sisteminės prekybos buvo minėta šios ataskaitos 2.1.3 ir 3.1.4 dalyse.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 7 dalį VKEKK įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis už valstybės reguliuojamosios energetikos veiklos elektros energetikos sektoriuje pažeidimus elektros energetikos įmonėms skiria veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. VKEKK skiriamos baudos už pažeidimus vykdamas reguliuojamąją energetikos veiklą ir jų skyrimo tvarka nustatytos Energetikos įstatyme.

Energetikos įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad energetikos įmonėms už pažeidimus vykdamas reguliuojamąją veiklą, kurie per VKEKK nustatytą protingą laikotarpį nebuvo pašalinti, užtikrinant atitiktą teisės aktų nustatytoms reguliuojamosios veiklos sąlygoms, VKEKK skiria baudas.

Tais atvejais, kai nesąžiningos konkurencijos veiksmus ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą energetikos sektoriuje pagal kompetenciją tiria Konkurencijos taryba, šių veiksmų tyrimas atliekamas, privalomi nurodymai energetikos įmonėms duodami ir atsakomybė už pažeidimus nustatoma, įskaitant energetikos įmonėms taikomas sankcijas, Konkurencijos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo tikslu VKEKK ir Konkurencijos taryba bendradarbiauja tarpusavyje, siekdamos efektyviai nustatyti nesąžiningos konkurencijos veiksmų ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimų energetikos sektoriuje mastą ir poveikį energijos vartotojams ir (ar) kitoms energetikos įmonėms. Energetikos įmonės už tuos pačius pažeidimus atsako tik pagal Energetikos įstatymą arba pagal Konkurencijos įstatymą, atsižvelgiant į nustatytą VKEKK ar Konkurencijos tarybos kompetenciją.

3.2. Konkurencijos skatinimas

3.2.1. Didmeninė rinka

Nuo 2015 m. pabaigos pradėtos eksploatuoti naujosios jungtys su Švedija (700 MW) ir Lenkija (500 MW) atvėrė ir naujų Lietuvos elektros rinkos plėtros galimybių. Per pirmuosius mėnesius elektros energijos kaina Lietuvos, kaip ir Latvijos bei Estijos, kainų zonoje sumažėjo

palyginus su praėjusių metų panašiu laikotarpiu. Elektros rinkos kainoms įtaką daro tai, kiek elektros energijos pasiūlo gamintojas, kiek kainuoja importuojama elektros energija ir koks elektros energijos kiekis gali būti perduodamas tarptautinėmis jungtimis. Vienas iš artimiausių uždavinių – siekis tarptautinių jungčių pralaidumą skaičiuoti bendrai ne tik su Baltijos šalimis, kaip dabar, bet ir su visais Šiaurės šalių PSO. Koordinuoti jungčių pralaidumą regioniniu mastu yra visos Europos uždavinys, įtvirtintas CACM.

Vadovaujantis Europos taisyklėmis, elektros rinką ketinama plėsti ir balansavimo bei sisteminių paslaugų kryptimi. Šiaurės ir Baltijos šalyse bendrai skaičiuojant balansavimo kaštus ir palaikant rezervus bus geriau išnaudojamos tarptautinės jungtys, efektyviau panaudojama vietinių elektros gamintojų produkcija. Didesnė balansavimo ir rezervų rinka, sujungiant regiono valstybes, leis optimaliai rinktis tokių paslaugų teikėjus ir sumažinti sisteminių paslaugų kaštų naštą vartotojams.

2015 m. elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje sudarė 42 EUR/MWh. Importuota 66 % elektros energijos. 2015 metais buvo išduotos 3 naujos licencijos nepriklausomiems tiekėjams, tačiau 13 licencijų buvo sustabdytos. Metų pabaigoje buvo 19 aktyvių nepriklausomų tiekėjų iš 35 licencijuotų nepriklausomų tiekėjų. Praėjusiais metais didmeninėje rinkoje buvo 2 pagrindiniai elektros energijos tiekėjai. Elektros energijos biržos kitos paros prekyboje dalyvavo 17 dalyvių, o einamosios paros – 6. Detalesnę informaciją galima rasti www.nordpoolspot.com.

VKEKK praėjusio mėnesio vidutinę elektros energijos rinkos kainą savo interneto svetainėje tradiciškai skelbė iki kiekvieno einamojo mėnesio 5 d. Atsižvelgiant į nuo 2016 m. kovo 1 d. įsigaliojusius Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimus, numatančius, kad mokėtinoms VIAP lėšoms elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams nustatyti bus naudojama VKEKK nustatyta einamųjų kalendorinių metų elektros energijos rinkos kaina, pareigos VKEKK nustatyti praėjusio mėnesio elektros energijos rinkos kainą nebeliko.

3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

Elektros energijos kainų priežiūra atliekama pagal VKEKK patvirtintą Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą ir rezultatai skelbiami VKEKK metinėse ataskaitose bei jos priede Energetikos sektoriaus plėtros apžvalga ir metinėse bei ketvirtinėse Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitose, kurios skelbiamos VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt. (taip pat žr. 2.1.3 skyrių).

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsikeičiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

Siekdama užtikrinti skaidrumą, VKEKK prižiūri, ar tinkamai skelbiama informacija pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, Gairių 5 skyriaus skaidrumo reikalavimus ir 2010 m. rugsėjo 23 d. Europos Komisijos Reglamento (ES) Nr. 838/2010 dėl perdavimo sistemos operatorių tarpusavio kompensavimo mechanizmo ir bendro perdavimo mokesčių reguliavimo metodo taikymo gairių nustatymo nuostatas. VKEKK taip pat savo interneto svetainėje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistikas, vykstančius susitikimus, viešų posėdžių medžiagą ir pan.

3.2.2. Mažmeninė rinka

Nuo 2013 m. visi komerciniai vartotojai atsiskaito už elektros energiją rinkos kainomis, o, esant reikalui, šiems vartotojams garantinis tiekimas užtikrinamas 6 mėnesius. Buitiniai vartotojai taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus.

Per praėjusius metus vidutinis metinis buitinių vartotojų suvartojimas sumažėjo nuo 1644 kWh iki 1634 kWh. 2015 metais istorinio elektros energijos visuomeninio tiekėjo AB „Energijos skirstymo operatorius“ dalis mažmeninėje rinkoje išliko panaši – apie trečdalį viso suvartojimo, įskaitant garantinį tiekimą. Garantinio tiekėjo paslaugomis naudojosi 46 806 vartotojai. 3 didžiausi elektros energijos nepriklausomi tiekėjai mažmeninėje rinkoje: UAB „Energijos tiekimas“, UAB „Elektrum Lietuva“ ir UAB „Enerty“. Jų dalis mažmeninėje rinkoje sudarė 60,4 % pagal elektros energijos kiekį. Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2015 m., palyginti su 2013 m. ir 2014 m., daugiausia augo UAB „Elektrum Lietuva“ užimamos rinkos dalis.

Šalyje augo vartotojų skaičius nuo 1 655 991 iki 1 673 801 vartotojų, iš kurių 132 943 – nebutiniai. Per 2015 m. nebutinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, suvartojimas sumažėjo nuo 0,12 TWh iki 0,11 TWh. Buitinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, per 2015 m. suvartojimas išliko panašus ir sudarė 2,51 TWh. Buitinių vartotojų, pirkusių elektros energiją rinkoje sutartinėmis kainomis, sumažėjo nuo 21 iki 11.

3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

2015 m. elektros energijos kaina rinkoje sudarė 42 EUR/MWh. Istorinio tiekėjo vidutinė metinė mažmeninė kaina tipiniam buitiniam vartotojui – 52 EUR/MWh (elektros energijos įsigijimas ir visuomeninio tiekimo marža), o pasinaudojimo elektros tinklais arba persiuntimo paslaugos kaina – 29 EUR/MWh.

2016 m. yra pirmieji naujo 5 metų reguliavimo periodo metai. Kiekvienais kitais metais apskaičiuotos leidžiamos pajamos bus koreguojamos pagal 2015 m. sausio 15 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-3 „Dėl Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos patvirtinimo“ patvirtintos Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos reikalavimus.

AB „Litgrid“ viršutinė perdavimo paslaugos kaina 2016 m. yra lygi 0,691 ct/kWh arba 0,153 ct/kWh (28 proc.) didesnė palyginus su 2015 metais įmonei nustatyta perdavimo kainos viršutine riba, nes kaina 2016 m. išaugo dėl padidėjusių tarp sisteminių jungčių sąnaudų, CACM įgyvendinimo sąnaudų, augusio darbo užmokesčio. Atsižvelgiant į rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainų viršutines ribas, PSO 2016 m. prognozuojamą paslaugų kiekį, 2016 m. nustatyta 0,353 ct/kWh. sisteminių paslaugų kaina, kuri palyginus su 2015 m. padidėjo beveik trigubai dėl išaugusio rezervo poreikio (435 MW), siekiant užtikrinti elektros energijos sistemos adekvatumą pradėjus eksploatuoti NordBalt ir LitPol Link jungtis.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo paslaugų kainų viršutinė riba vidutinėje įtampoje 2016 m. yra lygi 1,000 ct/kWh arba -0,178 ct/kWh (15,1 proc.) mažesnė palyginus su 2015 m., žemoje įtampoje – 1,766 ct/kWh arba 0,216 ct/kWh (13,9 proc.) didesnė palyginus su 2015 m. įmonei nustatyta kainos viršutine riba. Viršutinių kainų ribų mažėjimą vidutinėje įtampoje ir didėjimą žemoje įtampoje daugiausia lėmė įmonės reguliuojamai veiklai naudojamo turto proporcijų persiskirstymas tarp minėtų įtampų.

Atsižvelgdama į Vyriausybės 2015 m. spalio 7 nutarimo Nr. 1083 „Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikėjų ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo apimties 2016 metams nustatymo“ 3 punktą, kuriame numatyta nenustatyti remtinios elektros energijos gamybos

termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse apimties 2016 metams, VKEKK šiai paslaugai VIAP lėšų poreikio 2016 m. nenustatė.

VKEKK, atsižvelgdama į Vyriausybės 2015 m. spalio 7 nutarimą Nr. 1083, kuriuo nutarta nenustatyti 2016 metams remtinės elektros energijos gamybos apimties gamintojams, užtikrinusiems elektros energijos tiekimo saugumą, tačiau įpareigojant juos teikti elektros energetikos sistemos rezervų užtikrinimo paslaugą, šiai paslaugai nustatė VIAP lėšų poreikį 2016 metams, kuris lygus 28,5 mln. Eur. Pažymėtina, kad šiai AB „Lietuvos energijos gamyba“ Lietuvos elektrinei skiriamos VIAP lėšos nuosekliai mažėjo, t. y. nuo 2010 m. iki 2016 m. ši suma sumažėjo beveik 4 kartus.

Taip pat AB „Lietuvos energijos gamyba“ gautinas bendras VIAP subsidijų lėšų dydis sumažintas 2016 m. prognozuojamo pelno, viršijančio reguliuojamą pelną, apimtimi iš elektros energijos gamybos veiklos Kauno A. Brazausko hidroelektrinėje (KHE) ir Kruonio hidroakumuliacinėje elektrinėje (KHAE), remiantis Lietuvos elektros energijos gamybos rinkos tyrimo rezultatais bei atitinkamais VKEKK sprendimais.

2016 metams nustatytas VIAP biudžetas sumažėjo nuo 158 mln. EUR iki 144 mln. EUR arba apie 9 %. VIAP kaina sumažėjo nuo 1,642 iki 1,577 ct/kWh.

2016 m. visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, lygi 8,086 ct/kWh (be PVM) arba 0,530 ct/kWh (6,2 proc.) mažesnė nei 2015 m. Buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, lygi 9,852 ct/kWh (be PVM), arba 0,313 ct/kWh (3,1 proc.) mažesnė nei 2015 m.

Paminėtina, kad VKEKK, įvertinusi nuo 2015 m. pabaigos pradėjusių veikti naujų elektros jungčių NordBalt ir LitPol Link įtaką ir mažėjančią elektros energijos įsigijimo kainą, taip pat dėl sumažėjusios gamtinių dujų tiekimo saugumo dedamosios mažėjančią VIAP lėšų poreikį, patvirtino mažesnius elektros energijos tarifus buitiniams vartotojams, kurie galioja nuo 2016 m. liepos 1 d. Buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, kaina lygi 9,53 ct/kWh (be PVM), arba 0,32 ct/kWh (3,2 %) mažesnė nei 2016 m. pirmąjį pusmetį.

Elektros energijos kainos, jų taikymas, palyginimas su kitose šalyse taikomomis kainomis bei kita susijusi informacija skelbiama VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt arba AB „Enerģijos skirstymo operatorius“ interneto svetainėje www.eso.lt. Vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę www.manogile.lt, o pateikusiai savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802.

Rinkos atvėrimo ir efektyvumo klausimai aptariami 3.2.1 ir 3.2.2 skyriuose, o daugiau duomenų pateikta duomenų bazėje CEER.

3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas

37(1)(o) straipsnis

Enerģetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 15 ir 16 punktuose nustatyta, kad VKEKK prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiems nebuitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju, ir apie tokią praktiką praneša Konkurencijos tarybai, ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Informacijos apie elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Vadovaudamasi Enerģetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 16 punktu, Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 7 punktu, VKEKK ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų

atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Apie atliktus tyrimus ir priemones, kurių ėmėsi VKEKK, plačiau aprašyta 2.1.3 skyriuje.

37(4)(b) straipsnis

Nuo 2015 m. VKEKK pradėjo vertinti pagrindinių elektros energijos perdavimo ir skirstomųjų tinklų operatorių (AB „Litgrid“ ir AB „Energijos skirstymo operatorius“), mažųjų skirstomųjų tinklų operatorių (AB „Achema“, AB „Akmenės cementas“, AB „Lifosa“, UAB „Dirbtinis pluoštas“ ir UAB „E Tinklas“) bei visuomeninių tiekėjų (AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir UAB „Dirbtinis pluoštas“) ir AB „Lietuvos energijos gamyba“ pagal teikiamas ketvirtines ataskaitas remonto, techninės priežiūros ir eksploatavimo, personalo, administracinės ir kt. sąnaudas.

VKEKK tai suteikia galimybę būti nuolat informuotai apie reguliuojamų elektros energijos perdavimo ir skirstymo operatorių patirtus kaštus ir per įmanomai trumpiausią laiką suteikti konsultacijas dėl patirtų sąnaudų priskyrimo reguliuojamoms veikloms klausimų. Pakeista sąnaudų priežiūros koncepcija VKEKK leidžia operatyviau užfiksuoti galimus sąnaudų priskyrimo pažeidimus ir užtikrinti, kad būtų laikomasi teisės aktais įtvirtintų reguliacinės veiklos reikalavimų bei praktikoje nusistovėjusių sąnaudų priskyrimo principų.

Įvertinusi pateiktus ketvirtinių elektros energetikos įmonių pajamų ir sąnaudų ataskaitų duomenis, VKEKK teikia užklausas ūkio subjektams sąnaudų analizės metu kilusiais klausimais. VKEKK pradėjus aktyviau analizuoti minėtų elektros energetikos sektoriaus įmonių ketvirtines veiklos sąnaudas siekiama išvengti praeityje pasitaikiusių situacijų, kai atlikus planinius elektros energetikos sektoriaus energijos perdavimo, skirstymo operatorių bei visuomeninio tiekėjo sąnaudų patikrinimus buvo užfiksuoti reikšmingi reguliuojamos veiklos įmonių sąnaudų apskaitos pažeidimai, o vartotojų permokos dėl jų apimties išdėstomos ateinančiais laikotarpiais per keletą metų.

Nuo 2016 m. ūkio subjektai duomenis teikia per Duomenų surinkimo ir analizės informacinę sistemą ([DSAIS](#)).

3.3. Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)

Apsaugos priemonių įgyvendinimas (42 straipsnis)

2015 m. pradėtas ir 2016 m. tęsiamas Lietuvos energetikos strategijos atnaujinimo procesas, siekiant įvertinti pasikeitusią situaciją po naujų jungiamųjų linijų su Lenkija ir Švedija eksploatacijos pradžios. Tarp strateginių kryptių yra maksimali vietinių konkurencingų energijos generavimo šaltinių plėtra, orientacija į energijos vartojimo efektyvumą, didinantį šalies konkurencingumą, orientacija į platesnį atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą. Taip pat numatyta įsteigti Energetikos kompetencijos centrą.

Kitos strateginės kryptys – palaikyti instaliuotas ir darbui parengtas galias apsirūpinimo elektros energija saugumui užtikrinti, sinchronizuoti elektros sistemą su kontinentinės Europos tinklais, įdiegti skaidrius konkurencinius santykius centralizuotai tiekiamos šilumos gamyboje, ekonomiškai priimtinausiomis sąlygomis užtikrinti gamtinių dujų tiekimo lankstumą, siekti ES mastu vieningų prekybos su trečiosiomis šalimis taisyklių.

Tarp diskutuotinių klausimų yra šie: energetiniam saugumui užtikrinti reikalingas vietinės elektros energijos (rinkoje nekonkurencingos) gamybos ar instaliuotas galių lygis bei šiam tikslui pasiekti pasirinktas technologijų tipas. Taip pat aiškinamasi, kokius nuostolius šalies ūkyje sukeltų galimas energijos tiekimo nutraukimas bei koks turėtų būti prioritetas: šalies pramonės konkurencingumas ar energijos eksportas. Diskusijų metu tikimasi gauti atsakymą į klausimą ir apie tai, koks turi būti Lietuvos indėlis siekiant ES atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo tikslų. Daug dėmesio skiriama transporto sektoriui, kuris turėtų prisidėti prie emisijų mažinimo.

3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra

4 straipsnis

Susijusi informacija pateikta šios ataskaitos 2.1.2 ir 3.1.2 skyriuose.

3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra

37(1)(r) straipsnis

Pagal Elektros energetikos įstatymo nuostatas VKEKK vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Kasmet AB „Litgrid“ teikia 10 metų elektros tinklų investicijų planus, kurie įvertina numatomų naujų gamybos šaltinių plėtros scenarijus.

2015 m. pateiktame plane prognozuojama, kad iki 2024 metų naujų elektros energiją generuojančių šaltinių įrengtoji galia padidės iki 4920 MW arba 14 proc. Apie pusę šios dalies sudarytų elektrinės, naudojančios AEI.

Pažymėtina, kad LEES turi pakankamai tvirtas tarpvietines jungtis su kaimyninėmis šalimis bei pradėjusios veikti naujos tarpvietinės linijos LitPol Link ir NordBalt su Lenkija ir Švedija prisideda prie sistemos tiekimo saugumo didinimo. Esant tokioms sąlygoms, bet kokiu atveju yra sudarytos techninės galimybės elektros gamybos pajėgumų trūkumą (jeigu jis būtų) padengti importuota elektros energija.

Veikiančio tinklo saugumas

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Dėl nekonkurencingų vietinių gamybos pajėgumų importuojama apie du trečdalius elektros energijos. Galimas importuoti elektros energijos kiekis priklauso nuo vykdomų remontų perdavimo tinkle. 2015 m. galimas importuoti elektros energijos kiekis išaugo nuo 7789 iki 10804 GWh, arba 39 %. 2016 m. planuojama galimas importas sieks 19 482 GWh arba padidės 80 % dėl naujų jungčių su Švedija ir Lenkija atsiradimo.

Investicijos į tarpvietinių jungčių galią 5 ir daugiau metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

LEES integracija į kontinentinės Europos tinklus (KET) apima 3 projektus: NordBalt (700 MW), LitPol Link (500 MW) ir sinchronizacijos su KET (500 MW). 2 pirmieji jau veikia nuo 2015 metų pabaigos.

Sinchroniniam susijungimui su KET planuojama antra 400 kV tarpvietinė jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos bei eilė projektų, susijusių su vidaus tinklo stiprinimu. Pereinant prie sinchroninio Baltijos šalių darbo su kontinentinės Europos energetikos sistema, Baltijos šalių ir IPS/UPS sistemos bus sujungtos asinchroninėmis jungtimis, t. y. įrengti nuolatinės srovės keitikliai.

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą PSO derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 3,5 mln. Eur. Perdavimo tinklo strateginių projektų vertė dėl tarpvietinių jungčių 2015–2024 metais turėtų sudaryti 580 mln. Eur, o kartu su perdavimo tinklų plėtra ir atstatymu – 803 mln. Eur bei su IT ir kitais projektais – 830 mln. Eur.

Laukiamas būsimas poreikis ir numatoma galia 5 ir 5–15 metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) 2015 m. buvo 1748 MW, tai yra 4,7% mažiau nei 2014 metais (1835 MW, 2013 – 1810 MW). 2015 m. skirstomajame tinkle maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1555 MW (2014 m. – 1639 MW).

Didžiausią įtaką elektros energijos poreikiui daro šalies ekonominio lygio pokyčiai, kuriuos geriausiai apibrėžia bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP). Tačiau yra ir kitų veiksnių, turinčių nemažos įtakos būsimai elektros energijos paklausai, todėl šioje prognozėje vertinta:

- BVP augimas;
- Elektros energijos efektyvumas;
- Elektromobilių skaičius ir jų suvartojamos elektros energijos kiekis;
- Šiluminių siurblių (angl. *heat pumps*) skaičius ir jų suvartojamos elektros energijos kiekis;
- Technologinės sąnaudos ir jų pasikeitimas įvertinus statomus keitklus prie tarpsteminėjų jungčių.

Prognozuojama, kad bazinio scenarijaus atveju Lietuvos elektros energijos poreikis 2024 m. išaugs iki 13,3 TWh (vidutiniškai apie 2,2 proc. metinis augimas), esant lėtesniam ekonomikos augimui – iki 12,73 TWh (apie 1,7 proc. metinis augimas), o optimistinio scenarijaus atveju – iki 13,9 TWh (apie 2,6 proc. metinis augimas).

Per 2015 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ savo klientams persiuntė 9,15 mln. kWh elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2016–2018 metais numatomas persiųsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos nuostatomis, t. y. planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs ½ BVP pokyčio dydžiu. Pagal LR finansų ministerijos 2016 m. kovo mėnesio Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2016–2018 m. prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai 2,5 %, 3,2 % ir 3,1 % (½ BVP sudaro atitinkamai 1,25 %, 1,6 % ir 1,55 %).

2015 metais AB „Energijos skirstymo operatorius“ elektros energijos tiekimas sudarė 3,12 mln. kWh, iš jų 2,63 mln. kWh visuomeninis elektros energijos tiekimas ir 0,49 mln. kWh garantinis tiekimas. Bendrovė prognozuoja, kad per 2016–2018 metus planuojamas pateikti elektros energijos kiekis visuomeniniams vartotojams kasmet augs po 0,5 %.

3.3.3. Pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimo priemonės

4 straipsnis

Pagal teisės aktus už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas elektros PSO AB „Litgrid“. Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui PSO užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

Vadovaujantis 2010 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu bei kitų teisės aktų nuostatomis, AB „Energijos skirstymo operatorius“ generalinio direktoriaus 2011 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr.176 buvo patvirtinta Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka. AB „Energijos skirstymo operatorius“ kasmet sudaro galios ir elektros energijos ribojimo bei avarinio atjungimo grafikus, kurie kiekvienais metais teikiami PSO. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai yra raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas. Skirstomasis tinklas yra pajėgus patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius, kadangi instaliuota galia yra ženkliai didesnė nei esantys pikai. 2015 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ nebuvo atjungusi ar apribojusi klientų dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

4. DUJŲ RINKA

4.1. Tinklo reguliavimas

4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimas ir gamtinių dujų perdavimo veiklos licencijos išdavimas

AB „Amber Grid“ 2014 m. spalio 20 d. pateikė VKEKK informaciją apie visišką bendrovės atskyrimą nuo vertikaliai integruotos įmonės AB „Lietuvos dujos“ ir pateikė prašymą paskirti AB „Amber Grid“ PSO bei išduoti neterminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją. VKEKK įvertino, ar AB „Amber Grid“ *de facto* atskyrimas atitinka GDĮ ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus dėl perdavimo veiklos atskyrimo (toliau – Reikalavimai) ir, ar AB „Amber Grid“ atitinka licencijuojamos veiklos reikalavimus.

VKEKK, įvertinusi PSO pateiktus dokumentus, duomenis ir informaciją apie GDĮ 40–42 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų įvykdymą, 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-5 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimo ir perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo preliminaraus sprendimo“ nutarė:

- Konstatuoti, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40–42 straipsnių nuostatas ir AB „Amber Grid“ gali būti paskirtas PSO.

- Informuoti Europos Komisiją apie priimtą preliminarų sprendimą ir pateikti šį sprendimą pagrindžiančius dokumentus.

- Priimti galutinį sprendimą dėl PSO paskyrimo GDĮ 28 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatyta tvarka.

- Įpareigoti AB „Amber Grid“, pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių neužtikrinamas GDĮ 40–42 straipsniuose nustatytų perdavimo veiklos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, kai šios aplinkybės tampa žinomos AB „Amber Grid“, informuoti VKEKK.

VKEKK 2015 m. sausio 26 d. informavo Europos Komisiją apie priimtą preliminarų sprendimą bei pateikė visus turimus duomenis, o 2015 m. kovo 26 d. gavo Europos Komisijos 2015 m. kovo 23 d. nuomonę C(2015) 2135 final dėl AB „Amber Grid“ atskyrimo, kurioje Europos Komisija pateikė šias esmines pastabas:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimta AB „Klaipėdos naftos“ ir UAB „Litgas“ nuosavybės teisių koncepcija nėra tapati AB „Litgrid“ sertifikavimo metu pasiūlytam metodui, t. y. atskyrimas tarp dviejų valstybės institucijų bus atliktas iš dalies, o ne visiškai.

- Nors Europos Komisija sutinka, kad priimta atskyrimo struktūra didele dalimi yra veiksminga siekiant išvengti rizikos, kad PSO valdymas ir plėtojimas nebus vykdomi nepriklausomai, Europos Komisijos netenkina tai, kad nebuvo atliktas nuodugnus kitų Energetikos ministerijos netiesioginių teisių į UAB „Litgas“ vertinimas pagal Direktyvos 2009/73/EB 9 straipsnio 2 dalį.

- Europos Komisija susirūpinusi, kad Energetikos ministerijos, kuri yra dujų tiekėjo UAB „Litgas“ akcininkė, finansinėmis paskatomis bendrovei „Amber Grid“ gali būti daromas nederamas poveikis, pvz., pajėgumų paskirstymo, techninės priežiūros ar investicijų klausimais.

Dėl aukščiau įvardytų priežasčių Europos Komisija paragino VKEKK sertifikuoti AB „Amber Grid“ tik su sąlyga, kad visos UAB „Litgas“ akcijos, kurias turi AB „Klaipėdos nafta“, bus perleistos. Jei vykdant tokį procesą reikės perkelti ir darbuotojus, gali būti nustatytas pagrįstas, pvz., dvylikos mėnesių, pereinamasis laikotarpis.

VKEKK, įvertinusi Europos Komisijos pateiktą nuomonę, 2015 m. kovo 27 d. kreipėsi į Energetikos ministeriją ir Finansų ministeriją, atitinkamai valdančias gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklas, pateikti informaciją apie minėtoje Europos Komisijos nuomonėje išdėstytos AB „Amber Grid“ sertifikavimo sąlygos įgyvendinimo galimybes, tai yra per kokį terminą, neviršijant Europos Komisijos pasiūlyto maksimalaus dvylikos mėnesių pereinamojo laikotarpio, galėtų būti atliktas AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimas ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos.

Energetikos ministerija ir Finansų ministerija pateikė atsakymus į minėtą klausimą. Energetikos ministerija, kuri netiesiogiai kontroliuoja AB „Amber Grid“ ir turi iki 1/3 UAB „Litgas“ akcijų, patvirtino, kad atliks reikiamus veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos. Finansų ministerija informavo, kad dės visas pastangas ir ieškos atitinkamų priemonių siekiant užtikrinti tinkamą AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo įgyvendinimą per ne ilgesnį kaip 12 mėnesių laikotarpį.

VKEKK 2015 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. O3-242 nutarė:

1. Konstatuoti, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40–42 straipsnių nuostatas ir AB „Amber Grid“ gali būti paskiriamas PSO, su sąlyga, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministerija per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo VKEKK nutarimo dėl AB „Amber Grid“ paskyrimo įsigaliojimo dienos, atliks veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos Nuomonėje.

2. Panaikinti VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimą Nr. O3-292 „Dėl terminuotos gamtinių dujų perdavimo licencijos AB „Amber Grid“ išdavimo“.

3. Išduoti AB „Amber Grid“ neterminuotą PSO licenciją su sąlyga, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministerija per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo VKEKK nutarimo dėl AB „Amber Grid“ paskyrimo įsigaliojimo dienos atliks veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos Nuomonėje.

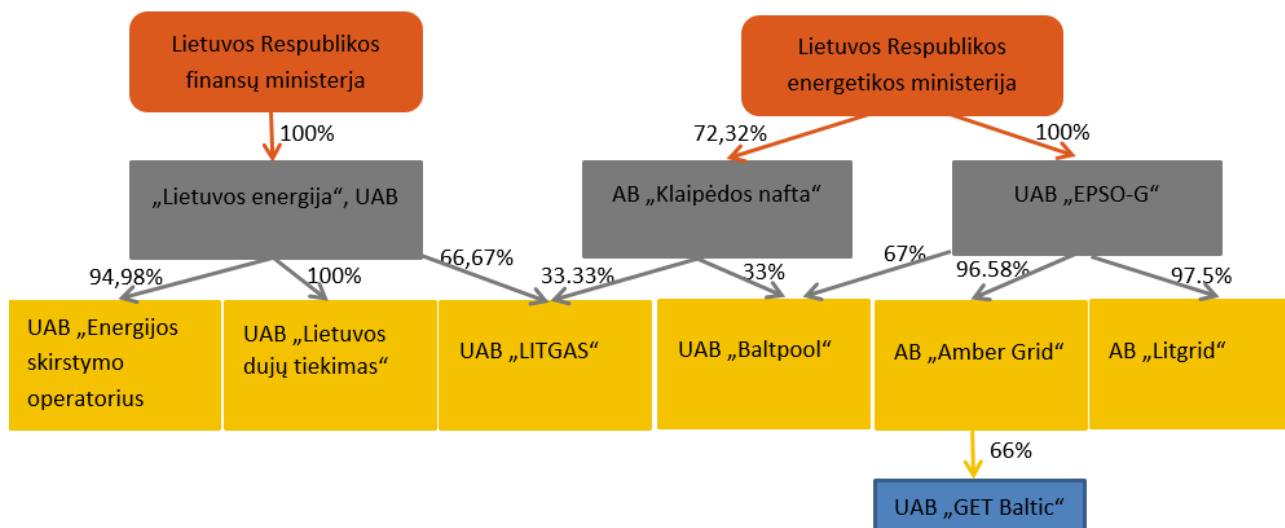
4. Įpareigoti AB „Amber Grid“:

4.1. užtikrinti, kad per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo šio nutarimo įsigaliojimo dienos bus atlikti veiksmai dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos Nuomonėje, ir informuoti apie šio proceso vykdymo eigą per 10 kalendorinių dienų nuo ataskaitinio ketvirčio pabaigos;

4.2. pasikeitus kitoms, nei nurodytoms 4.1 punkte, aplinkybėms, dėl kurių neužtikrinamas GDĮ 40–42 straipsniuose nustatytų perdavimo veiklos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, kai šios aplinkybės tapo žinomos AB „Amber Grid“, informuoti VKEKK.

VKEKK, atlikdama jai priskirtas funkcijas, 2016 m. balandžio 22 d. nutarimu Nr. O3-107 konstatavo, kad AB „Amber Grid“ neįvykdė 2015 m. balandžio 10 d. nutarimo Nr. O3-242 4.1 papunktyje nustatyto įpareigojimo, bei konstatavo, kad AB „Amber Grid“ neatitinka GDI aštuntajame skirsnyje įtvirtintų PSO veiklos nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimų. Atsižvelgdama į tai, VKEKK įpareigojo AB „Amber Grid“ per 2 mėnesius nuo nutarimo įsigaliojimo dienos ištaisyti reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimą bei per 10 darbo dienų pateikti VKEKK informaciją ir su Energetikos ministerija suderintą veiksmų planą, susijusį su AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimu. AB „Amber Grid“ nepašalinus VKEKK nurodyto reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimo, pagal Energetikos įstatymą bendrovei gali būti skiriama bauda iki 10 proc. metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos.

14 pav. Valstybės valdomos įmonės 2016 m. balandis

Šaltinis – VKEKK.

4.1.2. Techninis funkcionavimas

Naudojimosi sistema taisyklės

Suderintos naudojimosi gamtinių dujų sistemomis taisyklės apibrėžia naudojimosi sistemomis tvarką ir sąlygas, sistemų operatorių, sistemų naudotojų teises ir pareigas, bendradarbiavimo gaires, sistemų pajėgumų paskirstymo ir perkrovos valdymo mechanizmus, remonto darbų organizavimo, paskelbimo apie juos, vykdymo tvarką ir principus bei kt.

2014 m. lapkričio 27 d. pradėjo veikti vienas svarbiausių nacionalinių energetinių saugumą užtikrinančių objektų Klaipėdos SGD terminalas, kuris sukūrė sąlygas atsirasti gamtinių dujų rinkai Lietuvoje. Pradėjus veikti SGD terminalui, atsirado poreikis tikslinti **Naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklės** (suderinta 2015 m. birželio 8 d. Nr. O3-358). AB „Klaipėdos nafta“ parengtame taisyklių pakeitime atsakyta skirstyti pajėgumus į pagrindinius ir sezoninius, leidžiama lanksčiai užsisakyti pajėgumus pagal konkretų terminalo naudotojo poreikį bei numatyta galimybė SGD terminalo pajėgumus skirstyti ne tik einamaisiais dujų metais, bet ir pasibaigus metinei SGD terminalo pajėgumų skirstymo procedūrai, kada yra laisvų SGD terminalo pajėgumų. Taip pat detalizuota pasinaudojimo SGD perkrova ir SGD išdujinimo pajėgumais tvarka, įtvirtinant paskirtojo tiekėjo sąvoką ir suteikiant jam prioritetą būtinojo kiekio tiekimo apimtyje skirstyti SGD terminalo pajėgumus, koreguoti paslaugų teikimo ir grafikų sudarymo procedūras bei kt. 2015 metais SGD per terminalą importavo tik paskirtasis tekėjas – UAB „Litgas“. 2016 metams SGD terminalu pradėjo naudotis dar du tiekėjai, todėl Naudojimosi suskystintų dujų terminalu taisyklės buvo dar kartą patikslintos. Siekiant didinti Klaipėdos SGD terminalo konkurencingumą, sudarant palankesnes sąlygas teikti mažos apimties SGD paslaugas, efektyviau išnaudoti turimus pajėgumus, pritraukiant naujų klientų regioninėje Baltijos jūros SGD ir gamtinių dujų rinkose, VKEKK 2016 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. O3-169 suderino AB „Klaipėdos nafta“ parengtas naujos redakcijos Naudojimosi suskystintųjų gamtinių dujų terminalu taisyklės.

Esminiai pakeitimai:

- SGD terminalo naudotojams numatytas ilgesnis laikino SGD saugojimo terminale laikotarpis – iki vienerių metų nuo krovinio iškrovimo (iki šiol buvo galima saugoti 2 mėn.); faktiniai SGD terminale susidarantys technologiniai nuostoliai terminalo naudotojams bus paskirstomi proporcingai jiems tenkančiam terminale saugomų dujų kiekiui, t. y. priklausomai nuo naudotojo saugomo SGD kiekio, jam bus priskiriama atitinkama technologinių nuostolių dalis;

- detalizuota metinio grafiko sudarymo procedūra, numatant galimybę jį skaidyti į laiko intervalus, kurią operatorius taikys tais atvejais, jei terminalo naudotojai nesusitars ir nesusiderins tarpusavyje metinių grafikų projektu;
- paskirtajam tiekėjui numatyta galimybė, suderinus su terminalo operatoriumi, nedujinti terminalo būtinojo kiekio, jeigu yra techninių galimybių laikinai neatliekant dujinimo užtikrinti reikiamą SGD terminalo techninę būklę.

2014 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-255 buvo patvirtintas naujos redakcijos Gamtinių dujų apskaitos tvarkos aprašas, kuriame buvo numatyta, kad nuo 2015 m. sausio 1 d. atsiskaitymui už dujas ir dujų perdavimo ir skirstymo paslaugas su sistemos naudotojais (vartotojais) dujų kiekis apskaitomas energijos vienetais (kWh), naudojant dujų viršutinį šilumingumą. Atsižvelgdamos į pasikeitusius reikalavimus gamtinių dujų apskaitai, gamtinių dujų įmonės atitinkamai koregavo naudojimosi gamtinių dujų sistemomis taisykles ir teikė jas derinti VKEKK.

VKEKK 2015 metais derino pakeistas perdavimo, skirstymo sistemos operatorių parengtas naudojimosi sistema taisykles:

1. **Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės** (*suderinta 2015 m. gruodžio 30 d., Nr. O3-699*). Taisyklėse patikslintos nuostatos susijusios su prognozuojančios šalies paskyrimu, pakeistas dujų metų laikotarpis, taip pat papildytos nuostatos susijusios su gamtinių dujų vartojimo pajėgumų nustatymu bei taikymu.

2. **Naudojimosi UAB „Intergas“ gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklės** (*suderinta 2015 m. sausio 19 d., Nr. O3-13*). Taisyklėse pakoreguotos dujų metų, dujų ketvirčio, dujų mėnesio sąvokos, pakeistos nuostatos dėl energijos apskaitos vienetų, keičiant kubinius metrus megavatvalandėmis, peržiūrėtos sistemos naudotojų ir operatoriaus teisės ir pareigos. Taip pat įtvirtintas perkrovos valdymo mechanizmas proporcingai paskirstant pajėgumus sistemos naudotojams. Atsižvelgdama į tai, jog po taisyklių suderinimo pasikeitė teisės aktų nuostatos, UAB „Intergas“ pateikė VKEKK derinti patikslintas taisyklės (*suderinta 2015 m. lapkričio 30 d., Nr. O3-623*). Patikslintose taisyklėse numatytos naudojimosi „UAB Intergas“ skirstymo sistema sąlygos, kai sistemos naudotojas perdavimo paslaugas perka ne per skirstymo sistemos operatorių, o tiesiogiai iš PSO.

3. **UAB „Druskininkų dujos“ gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklės** (*suderinta 2015 m. balandžio 3 d., Nr. O3-234*). Taisyklėse apibrėžtos dujų metų, dujų ketvirčio, dujų mėnesio sąvokos, pakeistos nuostatos dėl energijos apskaitos vienetų, keičiant kubinius metrus megavatvalandėmis.

4. **Naudojimosi AB „Lietuvos dujos“¹ skirstymo sistema taisyklės** (*suderinta 2015 m. lapkričio 30 d., Nr. O3-631*). Taisyklėse reglamentuota tvarka, kaip prognozuojamas ne kas parą matuojamas gamtinių dujų kiekis AB „Lietuvos dujos“ skirstymo sistemoje, t. y. rinkos dalyviai, neturintys momentinių apskaitos prietaisų, apie planuojamus paskirstyti gamtinių dujų kiekius turės pranešti pagal taikomus vienodus reikalavimus.

Gamtinių dujų sistemų balansavimas

2015 metais gamtinių dujų įmonės koregavo sistemų balansavimo taisykles. VKEKK, vadovaudamasi GDĮ 23 straipsnio 2 dalimi, 2015 metais derino pakeistas PSO parengtas **AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema balansavimo taisyklės** (*suderinta 2015 m. gruodžio 30 d., Nr. O3-698*). Taisyklėse įtvirtinta, kad prognozuojanti šalis yra VKEKK paskirtas skirstymo sistemos operatorius bei numatyta, jog minimali prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių suma turi būti ne mažesnė nei 20 proc. nuo gamtinių dujų vertės, kurias rinkos dalyvis transportuoja. Skaičiuojant prievolių užtikrinimo priemonių sumą naudojama praėjusio ataskaitinio laikotarpio vidutinė svertinė gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje

¹ AB „Energijos skirstymo operatorius“ veiklą pradėjo 2016 m. sausio 1 d., sujungus AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujos“, todėl šioje ataskaitoje bus nurodoma ne AB „Lietuvos dujos“, o AB „Energijos skirstymo operatorius“.

GDĮ 34 straipsnio 5 dalis numato, kad skirstymo sistemos operatorius, jeigu jis yra atsakingas už skirstymo sistemos subalansavimą, šiuo tikslu priima taisykles, kurios turi būti objektyvios, skaidrios ir nediskriminacinės. Lietuvoje skirstymo sistemos operatorius UAB „Intergas“ yra atsakingas už jam priklausančios skirstymo sistemos balansavimą. 2015 m. sausio 19 d. nutarimu Nr. O3-12 VKEKK suderino **UAB „Intergas“ gamtinių dujų skirstymo sistemos balansavimo taisykles**. Skirstymo sistemos balansavimo taisyklės, taikoma tolerancijos riba ir disbalanso užmokestis yra analogiški kaip ir perdavimo sistemoje. Balansavimo taisyklėse pakoreguotos ataskaitinio laikotarpio, balansavimo laikotarpio sąvokos, įvesta sąvoka „Disbalanso tolerancijos riba“, pakeistos nuostatos dėl energijos apskaitos vienetų, keičiant kubinius metrus megavatvalandėmis.

VKEKK prižiūri balansavimo paslaugos veiklą, vertina balansavimo paslaugos sąnaudas ir pajamas. Energetikos įmonių informacijos teikimo taisyklėse, kurių nauja redakcija buvo patvirtinta VKEKK 2015 m. kovo 6 d. nutarimu Nr. O3-209, nustatyta, kad ūkio subjektas, turintis gamtinių dujų PSO licenciją, per 20 kalendorinių dienų po ataskaitinio mėnesio pabaigos privalo VKEKK pateikti paromis išdėstytą informaciją apie asmenų nupirktų, parduotų balansavimo dujų kiekius, per ataskaitinį laikotarpį balansavimo tikslais iš (į) dujų saugyklos (-ą) ar perdavimo sistemos (-ą) padėtų, paimtų dujų kiekį, nurodant balansavimui skirtų dujų kainą, taip pat informaciją apie laikomą balansavimo tikslams skirtą dujų kiekį. Balansavimo paslaugos perdavimo veikloje kainodara remiasi principu, kad balansavimo paslaugos pajamos turi atitikti balansavimo veiklos sąnaudas. Susidaręs balansavimo veiklos pajamų ir sąnaudų skirtumas kiekvienais metais įvertinamas, koreguojant perdavimo kainos viršutinę ribą.

Paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliai

GDĮ numato, kad VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką. Remiantis Gamtinių dujų teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašu, patvirtintu VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu O3-90, minimalūs kokybės lygiai kiekvienai dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui.

VKEKK atlieka perdavimo ir skirstymo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių stebėseną (monitoringą) nuo 2009 metų, kasmet šiuos duomenis analizuoja ir pateikia ataskaitose Europos Komisijai. Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai yra SAIDI ir SAIFI, t. y. vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (angl. *System average interruption duration index* – SAIDI) ir vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (angl. *System average interruption frequency index* – SAIFI) per ataskaitinį laikotarpį. SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis.

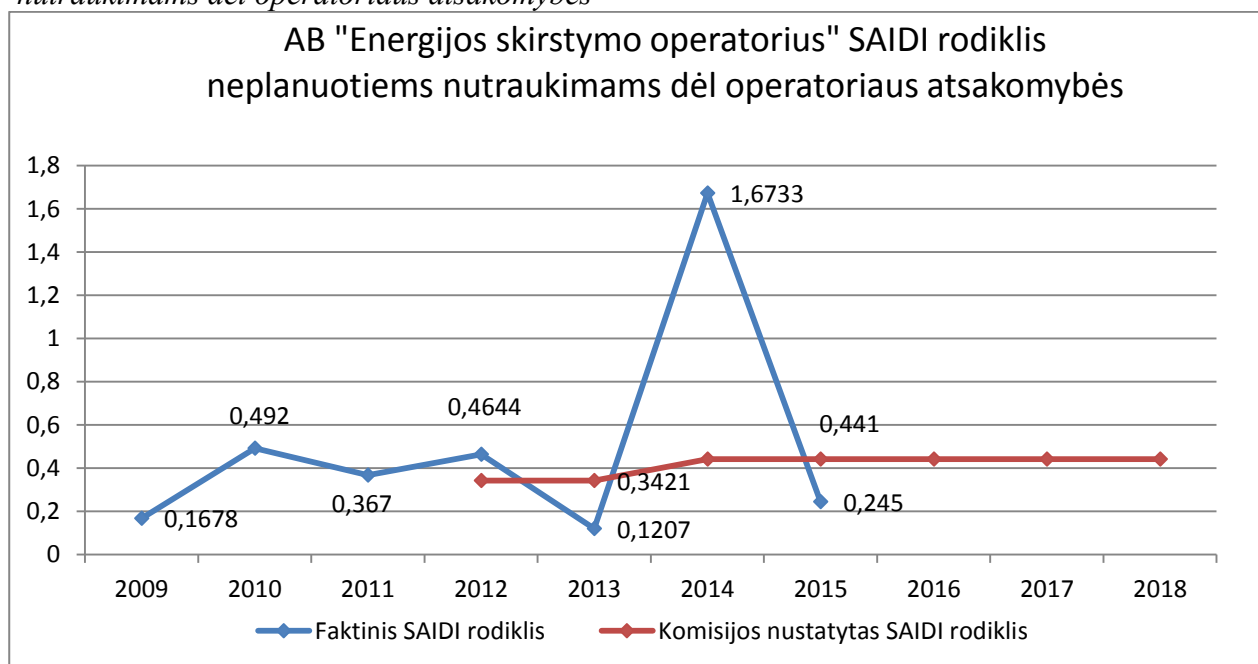
VKEKK kiekvienai dujų įmonei yra individualiai nustačiusi minimalius kokybės lygius reguliavimo periodui.

Dujų įmonėms, kurios teiks paslaugas žemesniais parametrais, nei joms nustatyti minimalūs kokybės rodiklių lygiai, bus pritaikytos ekonominės poveikio priemonės.

VKEKK, 2016 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. O3-73, konstatavo, kad AB „Amber Grid“, AB „Energijos skirstymo operatorius“, AB „Achema“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“ teikiamos paslaugos tenkina konkrečiai dujų įmonei nustatytus minimalius kokybės lygius.

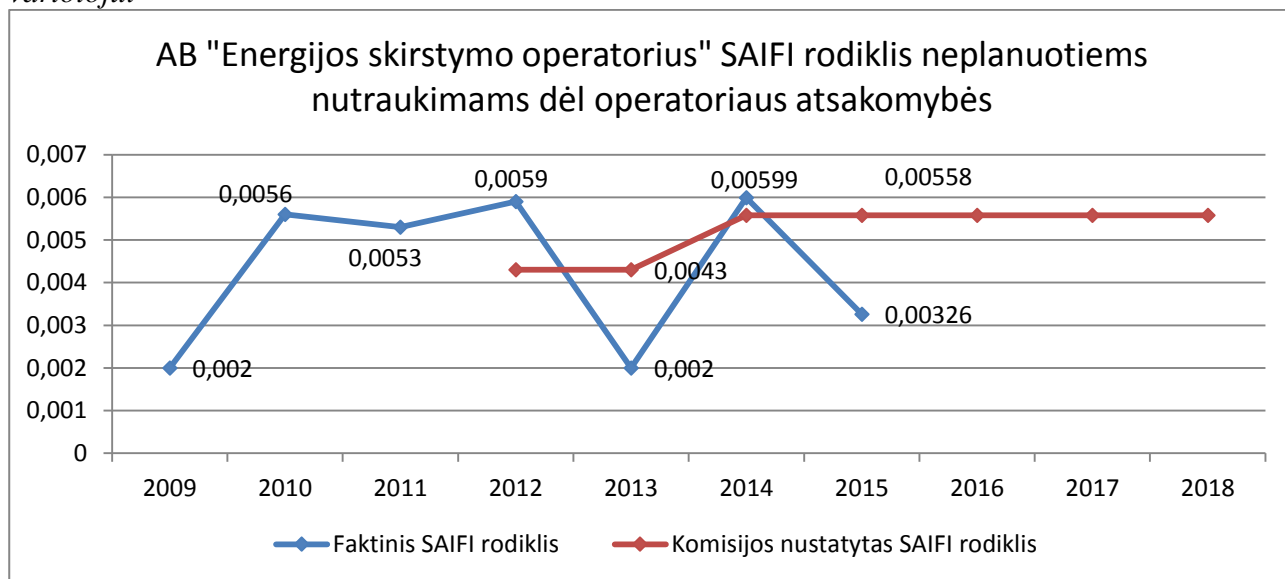
Gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI ir SAIFI rodikliai 2009–2015 m. parodyti paveiksluose.

15 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės

Šaltinis – VKEKK

16 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui

Šaltinis – VKEKK.

Kaip matyti iš paveikslų, 2015 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ rodikliai pagerėjo, palyginus su 2014 m. vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė mažėjo nuo 1,673 iki 0,245, o nutraukimų skaičius – nuo 0,00599 iki 0,00326. Kitos gamtinių dujų skirstymo įmonės nutraukimų neturėjo.

Vartotojų prijungimo prie tinklo bei remonto darbų atlikimo laiko trukmės priežiūra

Perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriai teikia naujų vartotojų sistemų prijungimo prie veikiančių perdavimo ar skirstymo sistemų paslaugą, kuriai taikomi 2 paslaugų kokybės reikalavimai:

- naujų vartotojų prašymų dėl jų sistemų prijungimo prie veikiančios perdavimo sistemos nagrinėjimas;
- naujo vartotojo sistemos prijungimas prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos pagal prijungimo sutartį.

Dėl PSO AB „Amber Grid“ atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų vartotojų prie perdavimo sistemos nebuvo. Laiku, per 30 kalendorinių dienų, naujam vartotojui išsiųstų atsakymų procentinė dalis 2015 metais AB „Amber Grid“ sudarė 100 proc. 2014 metais šis rodiklis taip pat sudarė 100 proc.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis skirstymo sistemos operatoriaus AB „Energijos skirstymo operatorius“ sistemoje 2014 metais sudarė 99,36 proc., o 2015 m. – 97,84 proc. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. VKEKK nustatytas laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis – 95,43 proc. Kitos įmonės laiku išnagrinėjo tiek buitinių, tiek nebuitinių vartotojų prašymus. Avarinių tarnybų atvykimas pas buitinius vartotojus dėl gautų pranešimų apie dujų nuotėkį visose įmonėse 100 proc. atitiko nustatytą laiką.

PSO savo interneto svetainėje turi skelbti remonto darbų grafiką, kuriame pateikiami planuojami einamaisiais metais atlikti dujų perdavimo sistemos statybos, rekonstravimo, remonto darbai, galintys turėti įtakos sistemos naudotojų teisėms. Remonto darbų grafike turi būti nurodomi objektai ir juose planuojamų atlikti darbų pavadinimai, planuojamų remonto darbų, atjungimo darbų tam tikrų zonų objektuose pradžios ir pabaigos datos, įtaka dujų tiekimui. Apie planuojamą dujų sistemų remontą ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžią, kai jo metu nutraukiamas ar ribojamas dujų perdavimas, PSO sistemos naudotojus viešai informuoja ne vėliau kaip likus 42 kalendorinėms dienoms iki darbų pradžios. Nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų perdavimas PSO sistemos naudotojus įspėja paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį ar faksimiliniu ryšiu ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžios.

Skirstymo sistemos operatorius ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto darbų pradžios ar kitų dujų sistemų prijungimo darbų pradžios raštu vienu iš šių būdų (paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį, faksimiliniu ryšiu) įspėja sistemos naudotoją, nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų skirstymas.

Avarijų ir sutrikimų lokalizavimas vyksta pagal Avarijų ir sutrikimų gamtinių dujų sistemose lokalizavimo personalo veiksmų planą, patvirtintą AB „Lietuvos dujos“² generalinio direktoriaus 2014 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 1-69.

Prieiga prie saugyklų

GDĮ 50 straipsnyje numatyti du galimi naudojimosi gamtinių dujų įmonių požeminėmis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis būdai:

1. Teisė naudotis saugykla, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis įgyvendinama derybų būdu, vartotojai ir sistemos naudotojai dėl sutarčių derasi su atitinkamu laikymo sistemos operatoriumi arba gamtinių dujų įmonėmis. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės kiekvienais metais paskelbia naudojimosi savo saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis pagrindines komercines sąlygas. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės šias sąlygas nustato pasikonsultavę su sistemos naudotojais.

2. VKEKK imasi būtinų priemonių, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams būtų suteikta teisė naudotis saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ar kitomis papildomomis paslaugomis taikant iš anksto paskelbtus tarifus ir (arba) kitas naudojimosi šiomis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis sąlygas ir pareigas. VKEKK šiuos tarifus ir jų apskaičiavimo metodikas nustato, pasikonsultavusi su sistemos naudotojais.

² AB „Energijos skirstymo operatorius“ veiklą pradėjo 2016 m. sausio 1 d., sujungus AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujos“, todėl šioje ataskaitoje bus nurodoma ne AB „Lietuvos dujos“, o AB „Energijos skirstymo operatorius“.

Lietuvoje šiuo metu gamtinių dujų saugyklos nėra. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas skirsto AB „Latvijas gaze“.

UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ pagal sutartį su AB „Latvijas gaze“ Inčiukalnio saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui gyventojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei nebuitiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį.

Apsaugos priemonių priežiūra (Straipsnis 41(1)(t))

2016 m. kovo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 221 buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 163 patvirtintas „Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašas“. Jame numatyta dujų tiekimo prioritetingai tvarka dujų tiekimo nutraukimo, didelio dujų tiekimo sutrikimo ar dalinio dujų tiekimo sutrikimo atvejais, atsižvelgiant į turimą dujų kiekį vamzdynuose, dujų saugyklose ir technines dujų sistemos galimybes. Tiekimo įmonės atsakingos už nenutrūkstamą dujų tiekimą pažeidžiamiesiems vartotojams, kuriems jos privalo sukaupti ir laikyti dujų atsargas. Tiekimo įmonės pažeidžiamiesiems vartotojams, kuriems jos tiekia dujas, privalo sukaupti ir laikyti tokį dujų atsargų kiekį, kurio užtektų pažeidžiamų vartotojų dujų poreikiui tenkinti 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Tarybos direktyva 2004/67/EB (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 994/2010), 8 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais. Atsižvelgiant į tai, kasmet, ne vėliau kaip iki rugsėjo 1 d., tiekimo įmonės privalo:

- pagal Reglamento (ES) Nr. 994/2010 8 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas nustatyti ir sukaupti pažeidžiamiesiems vartotojams reikalingą dujų kiekį ir išlaikyti jį, iki nustatomos ir sukauptos kitų metų dujų atsargos pažeidžiamiesiems vartotojams;
- raštu pateikti VKEKK duomenis apie pažeidžiamiesiems vartotojams sukauptus dujų kiekius.

4.1.3. Tinklo ir SGD tarifai prieigai ir prisijungimui

Apskaitų atskyrimas ir kryžminio subsidijavimo išvengimo užtikrinimas

Siekdama nustatyti aiškias ir skaidrias gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo bei sąnaudų paskirstymo taisykles, VKEKK parengė ir patvirtino Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą, kuris įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d. Gamtinių dujų įmonės, vykdančios veiklą, aprašo įsigaliojimo dieną privalėjo per šešis mėnesius VKEKK pateikti Reguliavimo apskaitos sistemos laisvos formos aprašą, kuris turi atskleisti gamtinių dujų įmonės reguliavimo (apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo) apskaitoje naudojamus principus, metodus ir tvarkas, atliekant apskaitos atskyrimą ir sąnaudų paskirstymą. Remdamosi pateiktais Reguliavimo apskaitos aprašais, gamtinių dujų įmonės VKEKK kasmet pateiks metinę reguliuojamos veiklos atskaitomybę.

Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas bei nustato (koreguoja) viršutines kainų ribas, reguliuojamos veiklos apskaitos ir sąnaudų atskyrimo reikalavimus, siekiant išvengti veiklų kryžminio subsidijavimo.

Viršutinės kainų ribos nustatomos penkerių metų laikotarpiui, o kartą per metus koreguojamos 8 ūkio subjektams. VKEKK taip pat tikrina, ar dujų įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių, kas pusę metų tvirtinta gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams. VKEKK kasmet gamtinių dujų sektoriuje nustato, koreguoja ar patikrina apie 100 kainų.

2015 m. gamtinių dujų įmonių kainų viršutinės ribos ir konkrečios kainos nustatomos naudojant gamtinių dujų kiekį išreikštą energijos vienetais (kWh), gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sistemose dujų kiekis nuo 2015 m. sausio 1 d. turi būti apskaitomas tūrio vienetais (m³) ir (ar) energijos vienetais (kWh), naudojant dujų viršutinį šilumingumą. Šie pokyčiai yra būtini, siekiant užtikrinti efektyvią SGD terminalo veiklą, nes į Lietuvą tiekiamų gamtinių dujų kokybiniai

parametrai gerokai skiriasi nuo iki šiol tiekėtų gamtinių dujų iš Rusijos Federacijos, todėl tikslinga apskaitos, atsiskaitymo tikslais matuoti gamtinių dujų energetinę vertę, o ne tūrį.

Reikšmingi tarifų reguliavimo pakeitimai

Perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ perdavimo kainos viršutinės ribos koregavimas, įgyvendinant įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelį

2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 715/2009) preambulės 19 punkte nurodyta, kad siekiant padidinti konkurenciją sukuriant likvidžias didmenines dujų rinkas, būtina užtikrinti, kad dujas būtų galima parduoti neatsižvelgiant į jų buvimo vietą sistemoje. Vienintelis būdas šiam tikslui pasiekti – suteikti tinklo naudotojams teisę laisvai rezervuoti dujų įleidimo ir išleidimo pajėgumus, taip užtikrinant dujų transportavimą per zonas, o ne sutartyse numatytais maršrutais.

Remiantis Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika, patvirtinta VKEKK 2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 (toliau – Metodika), **nuo 2015 m. perdavimo veikloje kainos viršutinė riba nustatoma ir koreguojama pajėgumų vienetui bei pradėtas taikyti įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelis**, numatantis, kad VKEKK kainų viršutines ribas nustato ir jas koreguoja perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose, kurie yra nustatomi:

1. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškuose:

1.1. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taške su suskystintų gamtinių dujų terminalo jungtimi Klaipėdoje (toliau – SGGT įleidimo taškas);

1.2. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje (toliau – Kiemėnų įleidimo taškas);

1.3. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kotlovkos dujų apskaitos stotyje (toliau – Kotlovkos įleidimo taškas).

2. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškuose:

2.1. Išoriniuose išleidimo taškuose:

2.1.1. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje (toliau – Kiemėnų išleidimo taškas);

2.1.2. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Šakių dujų apskaitos stotyje (toliau – Šakių išleidimo taškas).

2.2. Vidiniame išleidimo taške – Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos sujungimo taškuose su Lietuvos gamtinių dujų skirstymo sistemomis ir Lietuvos vartotojų sistemomis, kurios tiesiogiai prijungtos prie Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos, atitinkančiame vieną išleidimo tašką visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams.

17 pav. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos topologinis žemėlapis pagal įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio pritaikymą

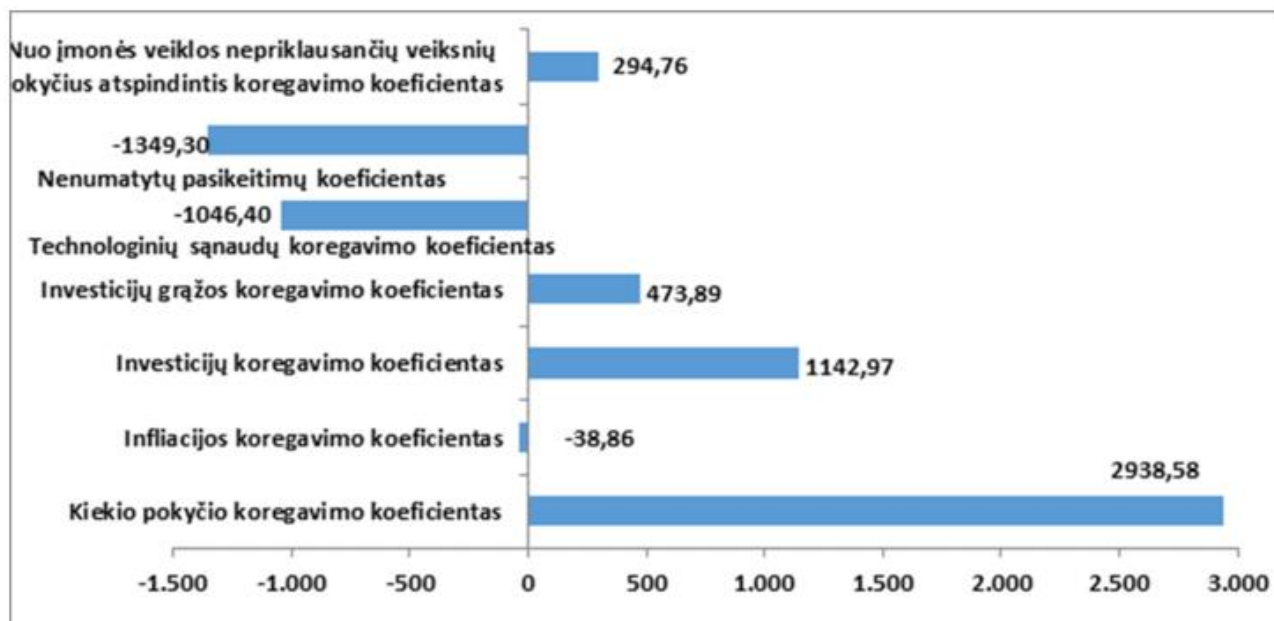
Šaltinis – VKEKK.

* Pastaba. Žemėlapyje A, B ir C taškai (parodyti geltona spalva) nustatyti kaip gamtinių dujų įleidimo taškai, B, E ir D taškai (parodyti juoda spalva) nustatyti kaip išleidimo taškai, iš kurių B ir E yra tarpvalstybiniai ir vidinis D taškas, apimantis visus Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos naudotojus šalies viduje.

Įgyvendindama įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelį, ACER 2015 m. birželio 15 d. nuomonę Nr. 03/2015 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos sprendimo atitikimo Direktyvos 2009/73/EC, Reglamento (EC) Nr. 715/2009 gairėms bei kitoms susijusioms šios direktyvos bei reglamento nuostatom“ (toliau – ACER nuomonė), VKEKK nustatė pakoreguotas kainų viršutines ribas įleidimo ir išleidimo taškuose 2016 metams (2015 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. 03-591).

Viršutines kainų ribas įleidimo ir išleidimo taškuose VKEKK koregavo nustatydamą PSO AB „Amber Grid“ reikalingą bendrą pajamų lygį. Pagal PSO pateiktus duomenis VKEKK suskaičiavo koregavimo koeficientus, kuriais buvo pakoreguotas PSO pajamų lygis, būtinas vykdyti perdavimo paslaugas sistemos vidaus naudotojams, t. y. be pajamų, gaunamų už transportavimo paslaugą iš trečiosios šalies į trečiąją šalį. Po koregavimo VKEKK nustatytas pajamų lygis 2016 metams sudaro 45 189,36 tūkst. Eur.

18 pav. AB „Amber Grid“ perdavimo perdavimo paslaugos pajamų pokyčio veiksniai, Eur

Šaltinis – VKEKK.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2015 m. pagal įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelį kiekvienam dujų įleidimo į perdavimo sistemą ir dujų išleidimo iš perdavimo sistemos taškui yra nustatoma atskira kaina, gamtinių dujų perdavimo į trečiąją šalį veikla taip pat yra integruota įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelio dalis, atspindinti PSO patiriamas sąnaudas vykdant šią veiklą. Reglamento (EB) Nr. 715/2009 preambulės 19 punktą ir 13 straipsnio 1 dalis apibrėžia bendruosius naudojimosi tinklais tarifų nustatymo principus ir kartu sukuria pareigą visoms valstybėms narėms užtikrinti, kad jų teritorijoje esanti perdavimo sistema veiktų pagal Reglamente (EB) Nr. 715/2009 nustatytus reikalavimus. Dėl to yra nustatyta, jog įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelio taikymo tikslais dujų perdavimo į trečiąją šalį veikla yra prilyginama perdavimo veiklai. Įvertinusi PSO nurodytas 8 644 tūkst. Eur sąnaudas gamtinių dujų perdavimui iš trečiosios šalies į trečiąją šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją, VKEKK nustatė bendrą pajamų lygį 2016 metams – 53 833,36 tūkst. Eur.

Vadovaudamasi ACER 2015 m. birželio 15 d. nuomone Nr. 03/2015 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos sprendimo atitikimo Direktyvos 2009/73/EC, Reglamento (EC) Nr. 715/2009 gairėms bei kitoms susijusioms šios direktyvos bei reglamento nuostatom“, Metodika, ir PSO pateiktais duomenimis, VKEKK atskyrė pagrindinio tinklo ir regioninio tinklo sąnaudas. Pagrindiniu tinklu laikomas toks tinklas, kuriuo gali naudotis tiek Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vartotojai, tiek asmenys, užsakantys transportavimo paslaugą iš trečiosios šalies į trečiąją šalį, o regioninis perdavimo tinklas skirtas tik Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vartotojams.

VKEKK atliko skaičiavimus pagal įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelio principus ir nustatė perdavimo kainų viršutines ribas įleidimo ir išleidimo taškuose, vertindama pagrindiniam dujotiekio tinklui priskiriamas sąnaudas. Galutinės perdavimo kainų viršutinės ribos skaičiuojamos įvertinus regioniniam dujų tinklui priskirtas sąnaudas, kurios yra priskiriamos vidiniam taškui.

Siekiant sudaryti prielaidas gamtinių dujų rinkos plėtojimuisi, efektyviam alternatyvių gamtinių dujų tiekimo šaltinių naudojimui, naujų tiekėjų atsiradimui bei konkurencinių sąlygų susiformavimui, SGD terminalo įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinė riba 2015 metams buvo nustatyta lygi nuliui. 2016 metams SGD terminalo įleidimo taške suskaičiuotai kainai VKEKK taiko pereinamąjį periodą ir nustato kainos augimą lygiomis dalimis per trejus metus iki AB „Amber Grid“ 2014–2018 metų reguliavimo periodo pabaigos:

- 2016 metai – 1/3 nuo SGD terminalo įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinės ribos dydžio;
- 2017 metai – 2/3 nuo SGD terminalo įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinės ribos dydžio;

2018 metai – kaina lygi SGD terminalo įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinės ribos dydžiui.

6 lentelė. AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugos kainų viršutinių ribų 2015 ir 2016 m. palyginimas, Eur/MWh/para/metus

<i>Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškuose:</i>			
	2015 m.	2016 m.	Skirtumas, proc.
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo jungtimi Klaipėdoje	0	10,05	-
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje	49,58	32,32	-34,8
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kotlovkos dujų apskaitos stotyje;	49,58	32,32	-34,8
<i>Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškuose:</i>			
Išoriniuose išleidimo taškuose:			
- Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje;	49,58	38,05	-23,3
- Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Šakių dujų apskaitos stotyje;	54,02	58,82	8,9
Vidiniame išleidimo taške	300,68	428,82	42,6

Šaltinis – VKEKK.

Vadovaudamasi Metodikos reikalavimais, VKEKK patikrino, ar nustatytos gamtinių dujų perdavimo paslaugos kainų viršutinės ribos įleidimo bei išleidimo taškuose tenkina ACER išvadose nurodytą sąlygą dėl sistemos naudotojų nediskriminavimo, t. y. vidutinės dujų tarpvalstybiniam transportavimui sukurtų pajėgumų vieneto kainos santykis su vidutinės vidiniams sistemos naudotojams sukurtų pajėgumų vieneto kaina turi būti lygus nuo 0,9 iki 1,1.

Sistemos naudotojų nediskriminavimo sąlyga tikrinama vertinant pagrindiniam dujotiekio tinklui sukurtų pajėgumų, kurie naudojami ir tarpvalstybiniam, ir vidaus transportavimui priskirtas sąnaudas, t. y. pajamos iš sistemos vidaus vartotojų skaičiuojamos be Regioninio tinklo sąnaudų. Atitinkamų pajėgumų vieneto kainų santykio skaičiavimas pateiktas 7 lentelėje.

7 lentelė. Pajėgumų vieneto tarpvalstybiniuose ir vidiniame taške kainų santykio skaičiavimas

<i>Išleidimo taškai</i>	<i>Maksimalūs paros srautai, MWh/para</i>	<i>Pajamos, Eur</i>	<i>Pajėgumų vieneto kaina, Eur/MWh</i>	<i>Tarpvalstybinių ir vidinio taško</i>
-------------------------	---	---------------------	--	---

				<i>pajėgumų kainų santykis</i>
Vidinis	204 260	18 359 271	89,88	1,004
Tarpvalstybiniai	118 560*	10 611 578	89,50	

Šaltinis – VKEKK.

*Vertinami Šakių ir Kiemėnų išleidimo taškų pajėgumai.

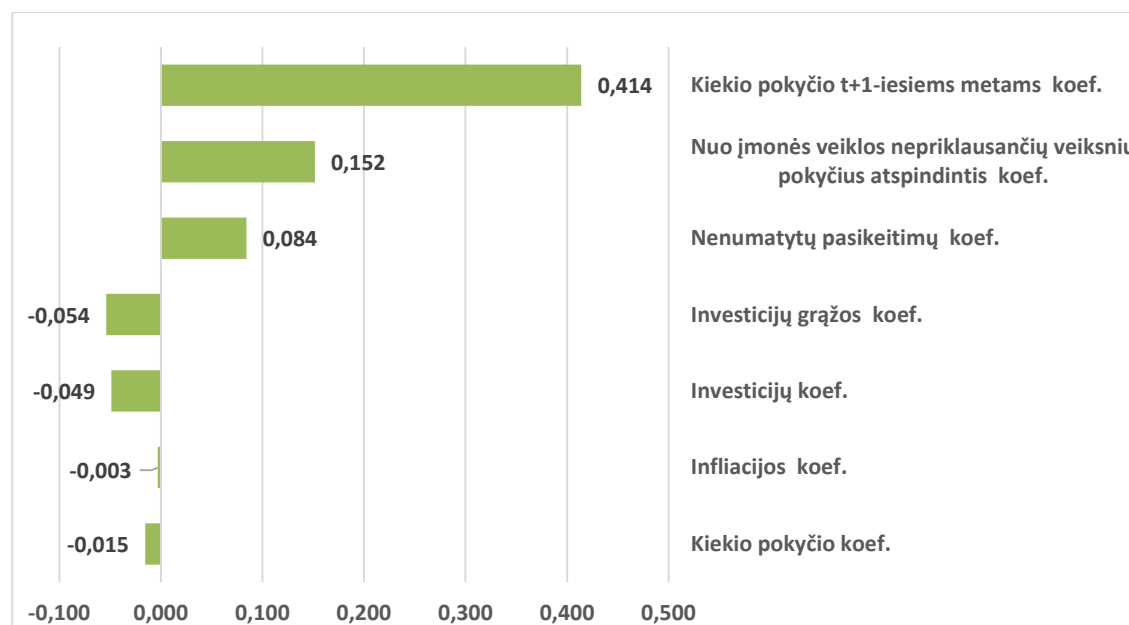
Vidutinė kaina už pajėgumų vienėtą 2016 metais Lietuvos perdavimo sistemos vidinio taško vartotojams didėja 32,42 proc. Pagrindinė šio kainos didėjimo priežastis – 2016 metais planuojami užsakyti 23,16 proc. mažesni pajėgumai, negu buvo užsakyti 2015 metais. Vertinant 2016 metams sistemos vidaus naudotojams priskirtą pajamų lygį (43 524 tūkst. Eur) ir išlaikant 2015 metams užsakytų pajėgumų lygį (124 286 MWh/para/metai), perdavimo kainos riba už pajėgumus būtų 350,19 Eur/MWh/para/metus, t.y. didėtų tik 1,76 proc.

Skystinimo kainos viršutinės ribos koregavimas

Pagal SGD terminalo operatoriaus AB „Klaipėdos nafta“ pateiktus duomenis VKEKK pakoregavo skystinimo kainos viršutinę ribą 2016 metams.

VKEKK įvertino koregavimo koeficientų dydį ir pakoregavo SGD terminalui eksploatuoti būtina pajamų lygį 2016 metams. Kintamoji dalis, kaip ir 2015 metais, paliekama lygi nuliui.

19 pav. AB „Klaipėdos nafta“ skystinimo kainos pastoviosios dalies viršutinės ribos pokyčių veiksniai, Eur/MWh

Šaltinis – VKEKK.

VKEKK suskaičiavo 1,04198 koregavimo koeficientą ir 2016 metams nustatė 70 361 442,5 Eur skystinimo veiklos pajamų lygį. Skystinimo kainos pastoviosios dalies viršutinė riba 2016 metams buvo suskaičiuota 3,26 Eur/MWh, įvertinus 2016 metams planuojamą transportuoti 21 579 571 MWh atitinkančią dujų kiekį.

Pagrindinės skystinimo kainos pastoviosios dalies viršutinės ribos didėjimo priežastys yra valiutų kurso kitimas (JAV dolerio brangimas euro atžvilgiu ir 2016 metais planuojamo transportuoti dujų kiekio 14,5 proc. mažėjimas, palyginus su 2015 metais planotu transportuoti kiekiu).

Skaiciuojant skystinimo kainos viršutinę ribą buvo įvertintas VKEKK 2014 m. lapkričio 20 d. nutarimo Nr. O3-895 „Dėl gamtinių dujų skystinimo kainos viršutinės ribos (gamtinių dujų

tiekimu saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos) nustatymo 2015–2019 metams“ 1 punktą, kuriuo buvo konstatuota, kad:

- *kompensuotina nepanaudotų Lietuvos Respublikos SGD terminalo lėšų mokėtojų sumokėtų ir mokėtinų (surinktinių) lėšų suma (toliau – kompensuotina suma) sudaro 28 945 488,4 Eur;*
- *2015 metais kompensuotina suma sudaro 14 472 744,2 Eur;*
- *2016 metais kompensuotinę sumą sudaro likusi nuo 2015 metų sumos dalis ir likusios bei gautinos kompensuotinos sumos palūkanos.*

Įvertinus 2016 metais kompensuotinę 14 472 744,2 Eur sumą, skystinimo kainos viršutinė riba skaičiuojama, **įvertinus 55 888 698,3 Eur surinktinių pajamų lygį**, ir sudaro 2,59 Eur/MWh (2015 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. O3-632).

Nustatyta skystinimo kainos viršutinė riba VKEKK 2015 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. O3-632 „Dėl gamtinių dujų skystinimo kainos viršutinės ribos (gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos) koregavimo 2016 metams“ buvo patvirtinta kaip gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos (toliau – Saugumo dedamoji).

2015 m. lapkričio 17 d. priėmus Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo pakeitimą dėl saugumo dedamosios skaičiavimo, VKEKK 2015 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. O3-654 atitinkamai pakoregavo Metodiką ir nustatė, kad skystinimo kainos viršutinė riba skaičiuojama vartojimo pajėgumų vienetui ir sudaro tik saugumo dedamosios dalį. VKEKK 2015 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. O3-684 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2015 m. lapkričio 30 d. nutarimo Nr. O3-632 „Dėl gamtinių dujų skystinimo kainos viršutinės ribos (gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos) koregavimo 2016 metams“ pakeitimo“ nustatė skystinimo kainos viršutinę ribą – **259,84 Eur/(MWh/para/metus)**.

Konkrečios skystinimo (išdujinimo) kainos nustatymas

Metodika numato, kad Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taške su SGD terminalo jungtimi Klaipėdoje VKEKK nustato konkrečią skystinimo (išdujinimo) kainą, atsižvelgdama į regioninės gamtinių dujų rinkos vystymo eigą, galimybes užtikrinti diversifikuotą gamtinių dujų tiekimą Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vartotojams efektyvios konkurencijos rinkoje sąlygomis. VKEKK, vertindama gamtinių dujų transportavimo į kitas Baltijos šalis galimybę, įvertino dujų transportavimo kainų skirtumus transportuojant dujas per Kotlovkos ir SGD terminalo gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškus. Siekdama sudaryti vienodas konkurencines sąlygas sistemos naudotojams, transportuojantiems dujas per Kotlovkos ir SGD terminalo įleidimo taškus, VKEKK nustatė 0,10 Eur/MWh skystinimo kainą (2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. O3-700).

Saugumo dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos nustatymas

2015 m. lapkričio 17 d. priimtame Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo Nr. XI-2053 2, 5 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatyme numatyta, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių nėra galimybės finansuoti iš kitų SGD terminalo projektą įgyvendinančiai bendrovei prieinamų šaltinių, taip pat SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos bei **SGD terminalo būtinąjį kiekį tiekimo pagrįstos sąnaudos** VKEKK nustatyta tvarka įtraukiamos į Saugumo dedamąją.

Visas pastoviąsias SGD terminalo eksploatavimo sąnaudas VKEKK įvertino skaičiuodama skystinimo kainos pastoviosios dalies viršutinę ribą, todėl Saugumo dedamąją vadovaudamasi Metodika VKEKK skaičiavo kaip skystinimo kainos pastoviosios dalies viršutinės ribos (259,84 Eur/(MWh/para/metus)), paskirtojo tiekėjo tiekimo veiklos sąnaudų, SGD terminalo būtinajai veiklai užtikrinti reikalingo minimalaus metinio dujinamų gamtinių dujų kiekio įsigijimo ir realizavimo kainų skirtumo sąnaudų bei SGD terminalo lėšų administravimo sąnaudų, tenkančių vienam vartojimo pajėgumų vienetui, sumą.

VKEKK, vadovaudamasi Prognozuojamos gamtinių dujų rinkos kainos nustatymo metodika, nustatė 16,96 Eur/MWh prognozuojamą 2016 m. gamtinių dujų rinkos kainą (2015 m. gruodžio 18 d. nutarimas Nr. O3-699), už kurią paskirtasis tiekėjas 2016 metais turės parduoti SGD energijos

virtotojams. Įvertinusi 2016 metams planuojamą pateikti 4.653.036 MWh būtinąjį SGD kiekį (energijos gamintojams planuojama realizuoti 2.726.001 MWh, o rinkoje – 1.927.036 MWh), patikrinusi paskirtojo tiekėjo nurodytas tiekimo sąnaudas ir įvertinusi 2016 metams numatytus 214.534,734 MWh/para/metus vartojimo pajėgumus, VKEKK nustatė **166,66 Eur/(MWh/para/metus)** paskirtojo tiekėjo tiekimo kainą (2015 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. O3-682) bei **510,16 Eur/(MWh/para/metus)** Saugumo dedamąją prie perdavimo kainos (2015 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. O3-683).

2016 metais VKEKK, atsižvelgdama į paskirtojo tiekėjo UAB „Litgas“ pateiktą informaciją dėl pasikeitusių esminių SGD pirkimo iš Statoil ASA sutarties sąlygų – 2016 m. bus perkamas mažesnis SGD kiekis ir atitinkamai patiriamos mažesnės sąnaudos, kurios yra įtrauktos į Saugumo dedamosios skaičiavimą, pakoregavo Metodiką, numatydama, kad Saugumo dedamoji gali būti koreguojama kas ketvirtį, esant motyvuotam VKEKK sprendimui. Pagal pateiktus paskirtojo tiekėjo UAB „Litgas“ duomenis 2016 metais planuojama pirkti 3.485.459 MWh būtinąjo kiekio SGD, iš kurių 3.052.691 MWh bus parduota energijos gamintojams, o 432.768 MWh – rinkoje. Įvertinusi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 24 d. nutarimu Nr. 182 įtvirtintas naujas vartojimo pajėgumų deklaravimo sąlygas, AB „Amber Grid“ deklaravo patikslintus 2016 metų vartojimo pajėgumus – 211.707,421 MWh/para/metus. VKEKK, įvertinusi pasikeitusias sąlygas, perskaičiavo paskirtojo tiekėjo planuojamas patirti sąnaudas ir nustatė 38 proc. mažesnę, nei buvo nustatyta 2015 m. gruodžio mėn. Saugumo dedamąją 2016 metams – **315,97 Eur/(MWh/para/metus)** (2016 m. kovo 25 d. nutarimas Nr. O3-83). Nauja saugumo dedamoji įsigalioja nuo 2016 m. gegužės 1 d.

Skirstymo kainos viršutinės ribos koregavimas

VKEKK 2015 metais koregavo 6 skirstymo sistemos operatorių skirstymo kainų viršutines ribas. Didžiausiam skirstymo sistemos operatoriui AB „Energijos skirstymo operatorius“ VKEKK 2016 metams nustatė 7,92 Eur už MWh (be PVM) gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinę ribą. Palyginus su 2015 metais, skirstymo kainos viršutinė riba didėja 6,02 proc. arba 0,45 Eur/MWh. Pagrindinė didėjimo priežastis yra 2015 metais laukti 5,45 proc. mažesni paskirstytini gamtinių dujų kiekiai nei buvo planuota ir prognozuojami 2016 metais 12,3 proc. mažesni skirstomi dujų kiekiai, nei buvo prognozuoti 2015 metams. Visų skirstymo sistemų operatorių skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2009–2016 metais pateiktas 8 lentelėje.

8 lentelė. Skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2009–2016 m., Eur/MWh

Įmonės pavadinimas ir veiklos rūšis	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	Pasikeitimas 2016 m., palyginus su 2015 m., proc.
AB „Energijos skirstymo operatorius“								
Skirstymas	4,69	4,42	4,64	5,00	6,40	7,47	7,92	5,99
UAB „Fortum Heat Lietuva“								
Skirstymas	3,74	3,81	4,19	4,19	4,43	6,14	6,47	5,33
UAB „Intergas“ Druskininkų sav.								
Skirstymas	2,58	2,34	2,39	2,30	2,29	2,64	7,61	188,75
UAB „Intergas“ Mažeikių sav.								
Skirstymas	2,58	2,34	2,39	2,30	2,29	2,64	7,61	188,75
UAB „Druskininkų dujos“								
Skirstymas	33,80	38,53	40,30	40,38	37,18	35,09	37,75	7,57
AB agrofirma „Josvainiai“								
Skirstymas	1,46	1,52	1,65	1,81	1,96	2,05	1,68	-18,14

Šaltinis – VKEKK.

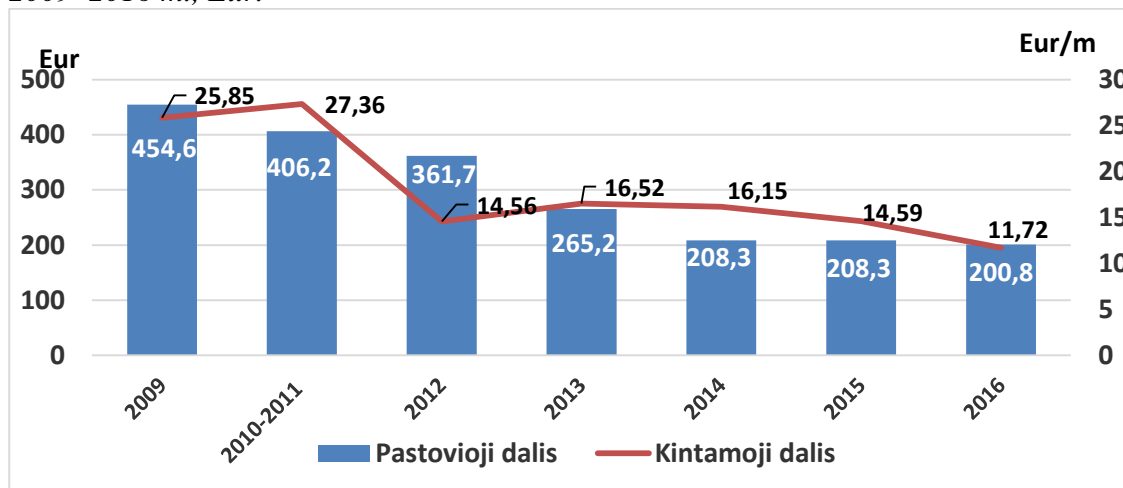
Naujų vartotojų prijungimas

GDĮ 9 straipsnio 2 dalimi ir 37 straipsnio 5 dalimi numatyta, kad VKEKK nustato naujų buitinių vartotojų gamtinių dujų sistemų prijungimo įkainius. Vadovaudamasi Gamtinių dujų naujų vartotojų, naujų gamtinių dujų sistemų ir biodujų jėginių prijungimo įkainių nustatymo metodika, patvirtinta 2008 m. lapkričio 17 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-187 (toliau – Prijungimo metodika), VKEKK nustato naujų buitinių vartotojų prijungimo paslaugų kainas, o gamtinių dujų įmonės suskaičiuoja naujų nebutinių vartotojų prijungimo įkainius. Buitinių vartotojų prijungimo įkainiai gali būti koreguojami ne dažniau kaip kartą per metus. Prijungimo įkainis susideda iš dviejų dalių: pastoviosios dalies, nepriklausančios nuo atstumo, ir kintamosios dalies, t. y. prijungimo kainos už kiekvieną nutiestą dujotiekio metrą.

2015 metais dėl naujų prijungimo įkainių į VKEKK kreipėsi tik viena gamtinių dujų įmonė – AB „Energijos skirstymo operatorius“. Bendrovė pateikė duomenis tik II pogrupo vartotojų prijungimo įkainiams perskaičiuoti, nes per paskutinius keturis ketv. (2014 m. IV ketv.– 2015 m. III ketv.), kurių duomenys naudojami naujam prijungimo įkainiui nustatyti, nebuvo prijungtų I pogrupo vartotojų. AB „Energijos skirstymo operatorius“ per paskutinius keturis ketv. prijungė 3472 buitinius II grupės vartotojus. Vartotojams prijungti buvo nutiesta 43,089 km skirstomojo dujotiekio, skirtos investicijos – 3221,52 tūkst. Eur (iš jų 1299,02 tūkst. Eur – vartotojų lėšos). Vidutinis prijungimo tarifas skaičiuojamas, įvertinus investicijų atsipirkimą per 20 m. ir įtaką skirstymo kainos viršutinei ribai, t. y. planuojamos investicijos neturi didinti skirstymo kainos viršutinės ribos. Vidutinis įkainis pagal bendrovės nurodytus koeficientus yra diferencijuojamas į pastoviąją ir kintamąją dalis.

Pagal Prijungimo metodiką VKEKK nustatė gamtinių dujų prijungimo įkainius II pogrupo buitiniams vartotojams 2016 metams, patvirtinti įkainiai palyginti su 2015 m. sumažėjo – prijungimo įkainis nepriklausantis nuo atstumo – 3,6 proc., o įkainis už nutiestą dujotiekio metrą 19,7 proc. Prijungimo įkainiai 2009–2016 metams pateikiami 20 paveiksle.

20 pav. Gamtinių dujų prijungimo įkainio kitimas II pogrupo buitiniams vartotojams 2009–2016 m., Eur.

Šaltinis – VKEKK.

Vidutinis prijungimo įkainis skaičiuojamas vertinant 30 m ilgio prijungimo dujotiekį, parodytas 9 lentelėje.

9 lentelė. Vidutinio prijungimo įkainio II grupės buitiniams vartotojams palyginimas

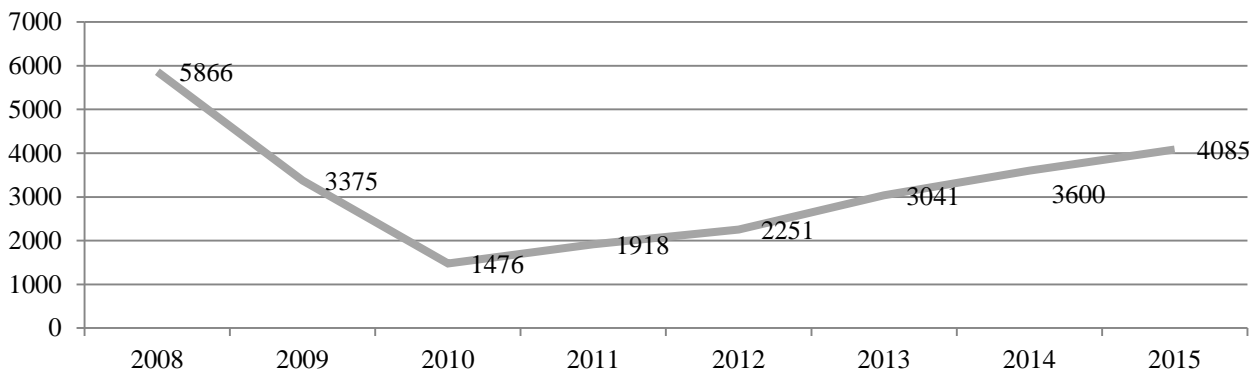
	2015 m.	2016 m.	Pokytis, proc.
Vidutinis įkainis (30 m), Eur	646,01	552,26	-14,5

Šaltinis – VKEKK.

I pogrupio buitiniams vartotojams prijungimo įkainis lieka nepasikeitęs, t. y. pastovioji dalis – 962,46 Eur, kintamoji dalis – 41,17 Eur/m.

2015 m. skirstymo operatoriai prijungė 4085 naujus vartotojus. 2008–2015 m. laikotarpiu, per metus vidutiniškai prijungiama po 3202 naujus vartotojus.

21 pav. Prie AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo sistemos prijungtų naujų vartotojų skaičius 2008–2015 m., vnt.

Šaltinis – VKEKK.

4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai

Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros objektų, pajėgumų paskirstymo mechanizmai bei perkrovos valdymo tvarka tarpvalstybiniuose taškuose

2014 metais Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistema buvo sujungta su SGD terminalu. Šiuo metu AB „Amber Grid“ perdavimo sistema sujungta su Latvijos Respublikos, Baltarusijos Respublikos ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srities gamtinių dujų perdavimo sistemomis, Klaipėdos SGD terminalu ir Lietuvos skirstymo sistemų operatorių skirstymo sistemomis. Per Kotlovkos dujų apskaitos stotį (DAS) į Lietuvą patenka importuojamos dujos iš Rusijos Federacijos, be to, šis tarptautinis taškas naudojamas ir tranzitui per Lietuvos Respublikos teritoriją į Kaliningrado sritį. Šakių DAS 100 % naudojama gamtinių dujų tranzitui į Kaliningrado sritį, o jungtis tarp Lietuvos ir Latvijos (Kiemėnų DAS), šiuo metu naudojama tiekimo saugumo tikslams, siekiant pasinaudoti Latvijoje esančia Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, kurioje laikomos dujos Lietuvos pažeidžiamiesiems vartotojams, siekiant užtikrinti dujų tiekimą ekstremalios situacijos atveju. Šiuo metu Kotlovkos DAS pajėgumai šalies vidiniam naudojimui skirstomi pagal „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principą (angl. *first come, first serve*), nes pajėgumai šiame tarpvalstybiniame taške yra neišnaudojami ir nei sutartinė, nei fizinė perkrova nesusidaro: Kotlovkos DAS techninis pajėgumas $Q_{max} = 31200$ tūkst. m^3 /parą. Vertinant prieigą prie Kotlovkos DAS, reikia pažymėti, kad 2015 m. šiame tarpvalstybiniame taške dalis pajėgumų buvo rezervuota tranzito veiklai (Šakių DAS pajėgumai – 10500 tūkst. m^3 per parą), likusi dalis pajėgumų yra laisvai prieinama šalies vartotojams, tačiau akcentuotina, kad Gamtinių dujų įstatyme yra numatyta, jog dujų tiekimo sutrikimo atveju tranzitu transportuojamų dujų kiekiai ribojami proporcingai šalies vartotojams ribojamiems dujų kiekiams.

Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas reikšminguose perdavimo sistemos taškuose parodyti 10 lentelėje.

10 lentelė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose

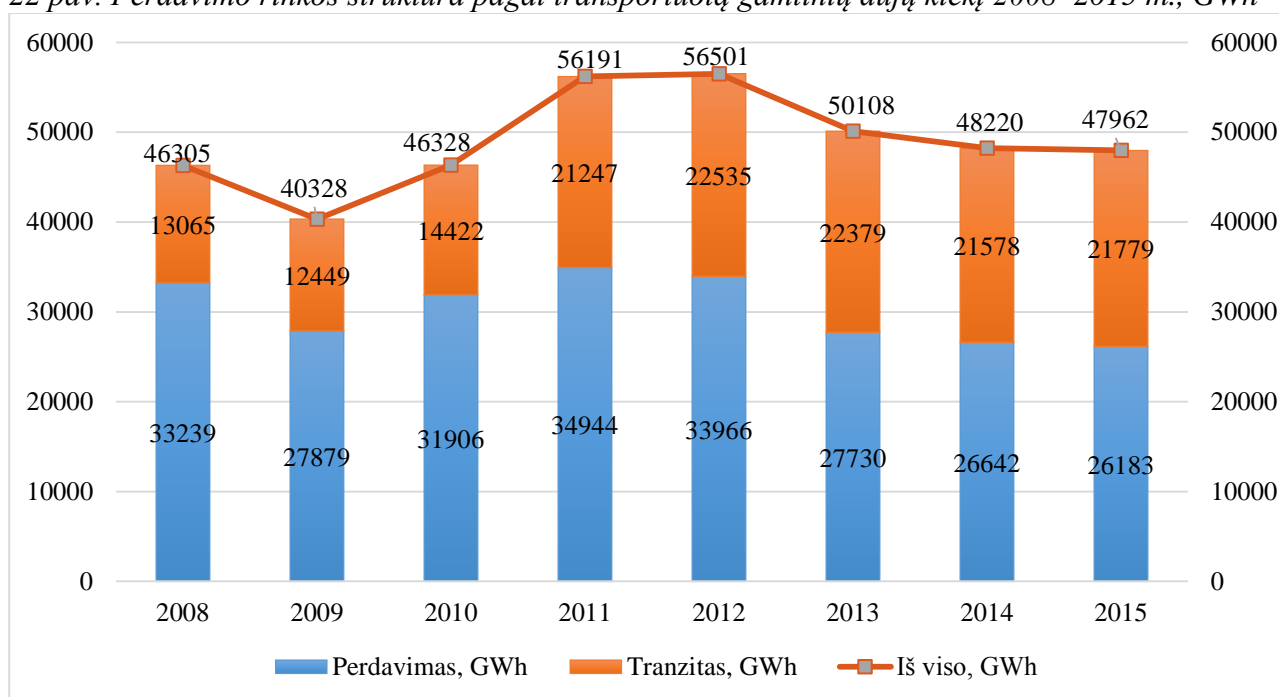
Dujų apskaitos stotis	Techniniai pajėgumai, MWh/parą	Maksimalūs per 2016 m. I ketvirtį užsakyti nuolatiniai ir	Pajėgumų panaudojimas, proc.

		pertraukiamieji pajėgumai, MWh/parą	
Kotlovkos	325.433,47	194.741	59,8
Kiemėnų :			
į Latviją	67.590,03	2.559	3,8
į Lietuvą	65.086,69	0	0
Šakių (į Kaliningradą)	109.520,88	109.200	99,7
Klaipėdos (į Lietuvą)	122.350,00	101.068	82,6

Šaltinis – AB „Amber Grid“.

PSO 2015 m. transportavo 47962 GWh gamtinių dujų, iš to kiekio 26183 GWh (54,6 proc.) teko Lietuvos vartotojams, o 21779 GWh (45,6 proc.) transportuota į Rusiją. Iš viso 2015 metais buvo transportuota 0,54 proc. mažiau gamtinių dujų negu 2014 metais. Gamtinių dujų perdavimas Lietuvos vartotojams 2015 metais buvo 1,7 proc. mažesnis nei 2014 metais, o tranzitu transportuota 0,93 proc. daugiau negu 2014 metais.

22 pav. Perdavimo rinkos struktūra pagal transportuotą gamtinių dujų kiekį 2008–2015 m., GWh

Šaltinis – VKEKK.

Investicijų derinimas

VKEKK, kaip numato Energetikos įstatymas, vertina dujų įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir neįskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

VKEKK 2015 metais pakeitė Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašą, numatydama, kad VKEKK derina dujų įmonių investicijų projektus, kurių vertė daugiau nei 2 mln. eurų. Gamtinių dujų įmonės investicijų projektus, kurių vertė yra mažesnė negu 2 mln. Eur, derina bendru sąrašu (2015 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. O3-252).

Investicijų projektų vertinimo kriterijai priklauso nuo investicijų paskirties.

Vertindama investicijas, kurios yra skirtos sistemų plėtrai ir naujiems vartotojams prijungti, VKEKK skaičiuoja investicijos atsipirkimą per nustatytą laikotarpį ir vertina investicijos įtaką

reguliuojamoms kainoms. Vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis, naujų vartotojų prijungimo investicijos negali didinti kainos esamiems vartotojams.

Vertindama investicijas, skirtas sistemų saugumui ir tiekimo patikimumui užtikrinti, esamos sistemos atstatymui, rekonstrukcijai, VKEKK įvertina socialinę, sistemos saugumo ir tiekimo patikimumo užtikrinimo naudą bei suskaičiuoja ir derindama investicijų projektą nurodo investicijų įtaką reguliuojamoms kainoms.

Skystinimo veiklos investicijų projektai

Bendru sąrašu suderintos investicijos

2015 metais VKEKK suderino AB „Klaipėdos nafta“, kaip SGD terminalo operatoriaus, bendrai derinamų investicijų sąrašą, kuris apėmė investicijas, susijusias išskirtinai su SGD terminalo eksploatacijos veikla, bet nesusijusias su SGD terminalo įgyvendinimo projektu, t. y. sąrašė pateiktos investicijos, kurios įvykdytos ar planuojamos įvykdyti jau pradėjus eksploatuoti SGD terminalą (2015 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. O3-535).

Bendru sąrašu derinamos investicijas (859 476 Eur) sudarė naujo turto įsigijimas: SGD mėginių ėmimo sistemos, apsaugos zonos užtvaro, SGD terminalo krantinės ventiliacijos sistemos, kompiuterinės technikos, gamtinių dujų apskaitos sistemos, kitos programinės įrangos bei kito turto.

Didžiausią investicijų dalį (526 200 Eur) sudarė SGD mėginių ėmimo sistemos įrengimas, būtinas SGD kokybei nustatyti.

Visas investicijas SGD terminalo operatorius finansuoja iš pajamų, skirtų nusidėvėjimo sąnaudoms dengti. Skystinimo paslaugos sąnaudų padidėjimas 2016 metais dėl 2015 metais įvykdytų sąrašų suderintų investicijų sudaro 226 479 Eur. Sąrašų derinamos 2015 metų investicijos didina skystinimo paslaugos pastoviosios kainos dalies viršutinę ribą 0,009 Eur/MWh, t. y. 0,34 proc.

Perdavimo sistemos investicijų projektai

Dešimties metų perdavimo tinklo plėtros planas 2014–2023 m.

2015 metais VKEKK įvertino AB „Amber Grid“ pateiktą „Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2014 – 2023 m.) tinklo plėtros planą“.

Planas parengtas atsižvelgiant į dujų rinkos dalyvių poreikius (buvo pateiktas viešajai konsultacijai), tiekimo patikimumo ir efektyvaus perdavimo sistemos veikimo užtikrinimą, bendrovės aplinkos apsaugos politiką ir teisės aktų reikalavimus. Plane numatoma įgyvendinti investicijų projektus, skirtus dujų tiekimo šaltiniams diversifikuoti, dujų tiekimo patikimumui užtikrinti Lietuvos vartotojams ir naujoms teritorijoms dujofikuoti. Planuojama integruoti Lietuvos (ir viso Baltijos regiono) perdavimo sistemą į visos ES dujų sistemą, nutiesiant perdavimo sistemos dujotiekį tarp Lietuvos ir Lenkijos. Siekiant didesnės Baltijos šalių vidinės ir išorinės integracijos, plėtojant vidinę rinkų konkurenciją, planuojama sustiprinti tarptautinę jungtį tarp Lietuvos ir Latvijos (esant komerciniam poreikiui).

Planuojama statyti magistralinio dujotiekio Kuršėnai–Klaipėda antrąją giją, siekiant užtikrinti efektyvų SGD terminalo Klaipėdoje darbą, visiškai išnaudojant terminalo pajėgumus ir užtikrinant patikimą dujų transportavimą Lietuvos ir Baltijos regiono vartotojams. Šis projektas buvo baigtas 2015 metų pabaigoje.

AB „Amber Grid“ nurodė 2014–2023 metų plano pokyčius palyginus su 2013–2022 metų planu: mažėja planuojami transportuoti perdavimo tinklais dujų kiekiai ir ilgalaikių pajėgumų poreikis, keičiasi dujotiekio jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos statybos pabaigos laikas (vietoje 2018 metų planuojama baigti 2019 metais). Bendrovė nurodė pagrindinių planuojamų vykdyti projektų finansavimo poreikį ir schemas. Pagrindiniai planuojami vykdyti projektai: Dujotiekių jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos, Dujotiekio Klaipėda–Kiemėnai pajėgumų padidinimas (magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kuršėnai statyba), Dujotiekių jungties tarp Lietuvos ir Latvijos pajėgumų padidinimas, Magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas ir Kaunas–Šakiai jungtis (antroji gija).

VKEKK 2015 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. O3-222 konstatavo, kad AB „Amber Grid“ pateiktas gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2014–2023 m.) tinklo plėtros planas atitinka GDĮ 31 straipsnio 1, 2, 3 ir 5 dalies reikalavimus ir įpareigojo bendrovę suderinti plane nurodytus projektus VKEKK teisės aktų nustatyta tvarka bei informuoti VKEKK apie plano pasikeitimus.

Magistralinis dujotiekis Klaipėda–Kuršėnai buvo baigtas 2015 m. pabaigoje, projekto vertė 42044 tūkst. Eur.

Perdavimo sistemos operatoriaus atskirai derinti investicijų projektai

2015 metais PSO pateikė VKEKK derinti 5 atskirai derinamus investicijų projektus, kuriais siekiama užtikrinti gamtinių dujų sistemos saugumą ir patikimumą, bei kurie įtraukti į 2014 m. liepos 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 746 patvirtintą Nacionalinį elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo planą, kuriuo siekiama Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje nustatytų tikslų elektros ir gamtinių dujų perdavimo srityje. PSO siekė, kad 50 proc. investicijų projektų vertės daliai finansuoti būtų gauta ES struktūrinių fondų parama pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 6 prioriteto „Darnaus transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros plėtra“ 06.3.1-LVPA-V-104 priemonę „Gamtinių dujų perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“, kitą dalį investicijų projektų vertės finansuojant iš PSO nuosavų lėšų. Atsižvelgdama į tai, VKEKK su sąlyga, kad 50 proc. kiekvieno projekto finansavimo struktūroje sudarys Europos regioninės plėtros fondo parama nuo visų tinkamų finansuoti atitinkamo projekto išlaidų, suderino 5 AB „Amber Grid“ investicijų projektus:

1. „Kontrolinio įtaiso paleidimo ir priėmimo kamerų įrengimas ir operatyvaus technologinio valdymo diegimas“ (2015 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. O3-659). Įgyvendinus projektą (su 50 proc. parama), perdavimo kainos viršutinė riba didėtų 6,09 Eur/MWh/para/metus, arba 1,8 proc., modernizavimo darbus planuojama atlikti iki 2018 m. pabaigos.

2. „Elektrėnų dujų skirstymo stoties modernizavimas“ (2015 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. O3-657). Įgyvendinus projektą (su 50 proc. parama), perdavimo kainos viršutinė riba didėtų 1,78 Eur/MWh/para/metus, arba 0,5 proc. Projektą planuojama įgyvendinti iki 2017 m. pabaigos.

3. „Jonavos dujų skirstymo stoties modernizavimas“ (2015 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. O3-660). Įgyvendinus projektą (su 50 proc. parama), perdavimo kainos viršutinė riba didėtų 1,64 Eur/MWh/para/metus, arba 0,5 proc. Projektą planuojama įgyvendinti iki 2018 m. pabaigos.

4. „Alytaus dujų skirstymo stoties modernizavimas“ (2015 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. O3-658). Įgyvendinus projektą (su 50 proc. parama), perdavimo kainos viršutinė riba didėtų 0,96 Eur/MWh/para/metus, arba 0,3 proc. Projektą planuojama įgyvendinti iki 2018 m. pabaigos.

5. „Panevėžio dujų kompresorių stoties modernizavimas“ (2015 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. O3-661). Įgyvendinus projektą (su 50 proc. parama), perdavimo kainos viršutinė riba didėtų 3,13 Eur/MWh/para/metus, arba 0,9 proc. Projektą planuojama įgyvendinti iki 2018 m. pabaigos.

Bendru sąrašu suderintos investicijos. 2015 metais VKEKK suderino PSO AB „Amber Grid“ bendrai derinamų investicijų sąrašą (2015 m. spalio 1 d. Nr. O3-533 ir Nr. O3-534).

PSO pateiktame sąrašė nurodė investicijų projektus, skirtus visai gamtinių dujų perdavimo sistemai, t. y. perdavimo paslaugoms teikti tiek šalies viduje, tiek dujų transportavimo iš trečios šalies į trečią šalį paslauga besinaudojančiam asmeniui. Sąrašė numatomas dujotiekių čiaupų keitimas, magistralinio dujotiekio Ryga–Panevėžys–Vilnius kontrolinio įtaiso priėmimo kameros įrengimas Lietuvos–Latvijos pasienyje, Panevėžio kompresorinės stoties filtrų modernizavimas bei katilinės Nr. 1 rekonstrukcija, Panerių–1 DSS technologinės įrangos rekonstrukcija, apsaugos nuo korozijos sistemų įrengimas ir remontas, kontrolės matavimo kolonėlių įrengimas, duomenų perdavimo ir saugojimo tinklų infrastruktūros saugumo didinimas, kiemo statinių rekonstrukcija, elektros skydinės galios padidinimas ir kiti investicijų projektai.

Bendru sąrašu bendrovė pateikė derinti ir tuos investicijų projektus, kuriuos planuoja teikti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti ir kurie yra įtraukti į Nacionalinį elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo planą, patvirtintą Lietuvos

Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. 1298 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 22 d. nutarimo Nr. 746 „Dėl Nacionalinio elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“:

- Programinės įrangos perdavimo sistemos operatoriaus ir sistemos naudotojų efektyviam dujų srautų valdymui ir interaktyviam keitimuisi informacija užtikrinti diegimas;
- Programinės įrangos ir modelio dujotiekių saugumui ir vientisumui užtikrinti diegimas;
- Programinės įrangos, skirtos dujų nuotėkiui nustatyti ir lokalizuoti, diegimas;
- Dujų chromatografų, deguonies kiekio dujose analizatorių ir dujų drėgmės analizatorių su lazeriniu keitikliu įrengimas;
- Magistralinių dujotiekių katodinės saugos priežiūros automatizavimas įdiegiant nuotolinio stebėjimo ir valdymo sistemą.

Bendra sąrašų derinamų investicijų suma sudaro 14 820 tūkst. Eur, iš kurių 12 710,5 tūkst. Eur finansuojama iš nusidėvėjimo sąnaudų, o 2 109,5 tūkst. Eur PSO planuoja finansuoti iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. 2015 metais PSO planuoja įgyvendinti investicijų už 6 258 tūkst. Eur, dėl kurių perdavimo paslaugos kapitalo sąnaudos 2016 metais didėja 973,2 tūkst. Eur, o vidutinė perdavimo kainos viršutinė riba – 4,17 Eur/(MWh / paraš/metus), t. y. 1,8 proc.

Į Nacionalinį elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo planą įtraukti 2016–2018 metais planuojami vykdyti investicijų projektai sudaro 4219 tūkst. Eur. Jiems įgyvendinti iki 50 proc. lėšų planuojama gauti iš ES struktūrinių fondų. Įgyvendinus šiuos projektus, perdavimo sąnaudos padidės 738,2 tūkst. Eur, o vidutinė perdavimo pajėgumų kainos viršutinė riba 3,16 Eur/MWh per paraš per metus, t. y. 1,4 proc.

11 lentelė. 2015 m. suderintų investicijų projektų įtaka perdavimo kainai

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Įtaka kainos viršutinei ribai	
		Eur/MWh/paraš/metus	Proc.
1.	Kontrolinio įtaiso paleidimo ir priėmimo kamerų įrengimas ir operatyvaus technologinio valdymo diegimas	6,09	1,8
2.	Elektrėnų dujų skirstymo stoties modernizavimas	1,78	0,5
3.	Jonavos dujų skirstymo stoties modernizavimas	1,64	0,5
4.	Alytaus dujų skirstymo stoties modernizavimas	0,96	0,3
5.	Panevėžio dujų kompresorių stoties modernizavimas	3,13	0,9
6.	Bendru sąrašų suderintos investicijos	3,16	1,4
	Iš viso perdavimo veikloje:	16,76	5,4

Šaltinis – VKEKK.

Skirstymo veiklos investicijų projektai

Skirstymo veikloje 2015 m. VKEKK suderino du AB „Lietuvos dujos“³ atskirai pateiktus investicijų projektus:

1. „Šiaulių gamtinių dujų skirstymo sistemos sužiedinimas dujų skirstymo saugumo ir patikimumo užtikrinimui, pastatant skirstomąjį dujotiekį Šiauliai–Kairiai“ (2015 m. sausio 19 d. nutarimas Nr. O3-15). Investicijų projektas didina eksploatavimo sąnaudas 6,10 tūkst. Eur, kapitalo sąnaudas didina 62,16 tūkst. Eur, o skirstymo kainos viršutinę ribą didina 0,0092 Eur/MWh, t. y. 0,12 proc.

2. „Tauragės rajono savivaldybės teritorijos dujofikavimas“. 2014 m. rugsėjo 2 d. AB „Vilkyškių pieninė“ pateikė VKEKK prašymą dujofikuoti naują teritoriją – Tauragės rajono savivaldybę (toliau – Tauragės teritorija).

³ AB „Energijos skirstymo operatorius“ veiklą pradėjo 2016 m. sausio 1 d., sujungus AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujos“, todėl šioje ataskaitoje bus nurodoma ne AB „Lietuvos dujos“, o AB „Energijos skirstymo operatorius“.

VKEKK organizavo Tauragės teritorijos dujofikavimo konkursą vadovaudamasi Naujų perdavimo ar skirstymo sistemų nedujofikuotoje teritorijoje įrengimo, naujų vartotojų gamtinių dujų sistemų prijungimo prie perdavimo ar skirstymo sistemų ir vartotojų gamtinių dujų sistemų įrengimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 1-261. Prašymą dalyvauti konkurse pateikė tik viena įmonė – AB „Energijos skirstymo operatorius“. VKEKK kreipėsi į gamtinių dujų PSO dėl prijungimo prie perdavimo tinklų sąlygų parengimo. PSO pateikęs preliminaras Tauragės rajono savivaldybės prijungimo sąlygas, parengė Tauragės rajono dujofikavimo konkurso sąlygų investicijų projektams rengti aprašą (toliau – Tauragės dujofikavimo aprašas), numatantį reikalavimus Tauragės teritorijos dujofikavimo konkurso dalyvių investicijų projektams (*patvirtinta 2015 m. kovo 17 d. nutarimu Nr. O3-220*).

AB „Energijos skirstymo operatorius“, vadovaudamasi Tauragės dujofikavimo aprašu, pateikė konkursui investicijų projektą „Tauragės rajono savivaldybės teritorijos dujofikavimas“. Tauragės teritorija dar nėra dujofikuota, nors per ją nutiestas AB „Amber Grid“ perdavimo sistemos vamzdynas. Didžiausia potenciali dujų vartotoja, AB „Vilkyškių pieninė“, planuoja pradėti vartoti gamtines dujas nuo 2016 metų IV ketvirčio. Išnagrinėjus pateiktas alternatyvas, išrinktas optimalus Tauragės teritorijos dujofikavimo variantas. Pagrindiniai investicijų projekto parametrai yra šie:

- bendras statomos skirstymo sistemos ilgis – 5,9 km, slėgis – 5 bar;
- prijungtas naujas nebutinis vartotojas AB „Vilkyškių pieninė“, kurio poreikiams skirstomas gamtinių dujų kiekis sieks iki 31191 MWh per metus, be to, bus sudarytos sąlygos, esant poreikiui, prijungti kitus nebutinius ir buitinius vartotojus Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje;
- investicijų projekto įgyvendinimo pabaiga – ne vėliau, kaip 2016 m. IV ketvirtis;
- finansiniai rodikliai: finansinė grynoji dabartinė vertė (FGDV) – 167,3 tūkst. Eur, finansinė vidinė grąžos norma (FVGN) – 8,4 %;
- investicijų projekto įgyvendinimas nedidina galiojančios AB „Energijos skirstymo operatorius“ dujų skirstymo kainos viršutinės ribos esamiems gamtinių dujų skirstymo sistemos naudotojams ir jų vartotojams;
- investicijų projektas visiškai atitinka AB „Energijos skirstymo operatorius“ strateginius tikslus – prijungti naujus vartotojus bei saugiai ir patikimai skirstyti gamtines dujas Lietuvos vartotojams.

VKEKK 2015 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. O3-388 leido įrengti naują dujų sistemą Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ bendru sąrašu derinamos investicijos.

VKEKK 2015 metais suderino AB „Lietuvos dujos“⁴ bendrai derinamų investicijų sąrašą (*2015 m. spalio 29 d. nutarimas Nr. O3-565*).

Bendrovės pateikta sąrašu derinamų investicijų suma iš viso sudaro 6 445 tūkst. Eur, iš kurių 5 769 tūkst. Eur bus finansuojama iš pajamų, skirtų nusidėvėjimo sąnaudoms dengti, o 676 tūkst. Eur bus finansuojama iš vartotojų lėšų, skirtų dujotiekiams perkelti. Investicijos skiriamos naujam turtui įsigyti, esamam turtui atstatyti ir bendro naudojimo sistemoms išpirkti. Naujam turtui įsigyti bendrovė planuoja skirti 1389 tūkst. Eur, t. y. 22 proc. sąrašu pateiktų investicijų sumos, turtui atnaujinti ir atstatyti – 4911 tūkst. Eur, t. y. 76 proc. visų investicijų, bendrojo naudojimo sistemoms išpirkti – 145 tūkst. Eur, t. y. 2 proc. visų investicijų.

2015 m. dujotiekiams rekonstruoti, dujotiekių perkėlimams kitų investuotojų lėšomis ir nuosavybės teisių į Bendrovei nepriklausančius dujotiekius įsigijimams numatoma 1,8 mln. Eur.

Vykdamas plieninių dujotiekių rekonstravimą, į juos planuojama įverti apie 2,6 km polietileninių vamzdžių. Kiti vykdomi darbai: naujų uždarymo įtaisų įrengimas bei senų ir susidėvėjusių dujotiekio uždarymo įtaisų keitimas naujais uždarymo įtaisais, įrengtais grunte (planuojama pakeisti 156 vnt.); dujų slėgio reguliavimo įrenginių rekonstravimas, apsaugos nuo

⁴ AB „Energijos skirstymo operatorius“ veiklą pradėjo 2016 m. sausio 1 d., sujungus AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujos“, todėl šioje ataskaitoje bus nurodoma ne AB „Lietuvos dujos“, o AB „Energijos skirstymo operatorius“.

korozijos sistemų rekonstravimas, telemetrijos ir ryšių sistemos tobulinimas, matavimo priemonių pakeitimas. Bendrovėje nuo 2015 metų priimtas sprendimas dėl kai kurių sąnaudų grupių perklasifikavimo į investicijas. Nuo 2015 metų prie ilgalaikio turto priskiriami dujotiekio uždarymo įtaisai ir dujų apskaitos sistemos. Bendrovė nurodo, kad 2015 metais sąnaudų pokytis (sumažėjimas), pakeitus investicijų politiką Bendrovėje, sudaro 1556,2 tūkst. Eur.

Dėl sąrašų derinamų investicijų metinės 2016 metų sąnaudos didėja 1089,9 tūkst. Eur, o įvertinus 1556,2 tūkst. Eur sąnaudų mažėjimą dėl investicijų perklasifikavimo, bendras sąnaudų mažėjimas sudaro 466,3 tūkst. Lt. Sąrašų derinamos 2015 metų investicijos, įvertinus sąnaudų sumažėjimą dėl sąnaudų perklasifikavimo į investicijas, mažina skirstymo kainos viršutinę ribą 0,06 Eur/MWh, t. y. 0,8 proc.

12 lentelė. 2015 m. suderinti investicijų projektai skirstymo veikloje

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Vertė, tūkst. Eur	Įtaka kainos viršutinei ribai	
			Eur/MWh	Proc.
1.	Šiaulių gamtinių dujų skirstymo sistemos sužiedinimas dujų skirstymo saugumui ir patikimumui užtikrinti, pastatant skirstomąjį dujotiekį Šiauliai–Kairiai	653,76	0,0092	0,12
2.	Tauragės rajono savivaldybės teritorijos dujojifikavimas	1891	-	-
3.	Bendru sąrašų derinamos investicijos	6445,0	-0,06	-0,8
Iš viso skirstymo veikloje:		8989,76	-0,0508	-0,68

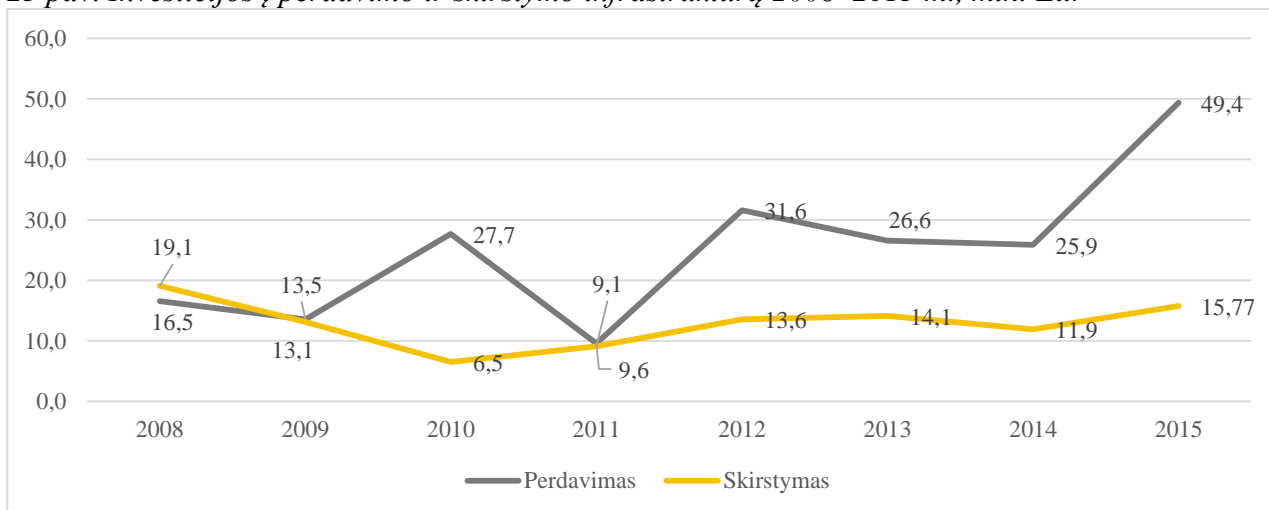
Šaltinis – VKEKK.

Suderinti investicijų projektai skirstymo kainos viršutinę ribą mažina 0,0508 Eur/MWh, t. y. 0,68 %.

Kitos dujų įmonės neteikė derinimui naujų investicijų projektų.

Į gamtinių dujų sektorių įmonės 2015 m. iš viso investavo 65,1 mln. Eur, t. y. 72,6 proc. daugiau nei 2014 m. (37,7 mln. Eur). Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sektoriuose investicijos sudarė atitinkamai 49,4 mln. Eur ir 15,77 mln. Eur. 2015 m. investicijos į tiekimo veiklą, palyginti su 2014 m., labai sumažėjo, t. y. nuo 36,2 tūkst. Eur iki 1 tūkst. Eur.

23 pav. Investicijos į perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą 2008–2015 m., mln. Eur

Šaltinis – VKEKK.

4.1.5. Teisės aktų laikymasis

Gamtinių dujų sektoriaus ūkio subjektų viešai skelbiamos informacijos vertinimas

VKEKK, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 8 straipsnio 1 dalimi, reguliuoja energetikos srityje veikiančių subjektų veiklą. Asmenys, vykdančys veiklą, kuriai reikalinga licencija, leidimas, ir (ar) kuriems taikomos valstybės reguliuojamos kainos, privalo viešai skelbti teisės aktuose nustatytą informaciją apie vykdomą reguliuojamą veiklą. Gamtinių dujų įmonėms viešos informacijos skelbimo reikalavimai yra nustatyti Energetikos įstatyme, Gamtinių dujų įstatyme, Viešai skelbiamos informacijos tvarkos apraše, patvirtiname VKEKK 2013 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. O3-761 „Dėl Viešai skelbiamos informacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“, Informacijos, susijusios su energetikos veikla, teikimo valstybės, savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir (ar) kitiems asmenims taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1-145 „Dėl informacijos, susijusios su energetikos veikla, teikimo valstybės, savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir (ar) kitiems asmenims taisyklių patvirtinimo“.

2015 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. O3-373 m. VKEKK priėmė Rekomendacijas dėl paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitikties skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams. Asmenys, privalantys viešai skelbti informaciją privalo užtikrinti, kad jų interneto svetainėse būtų skelbiama tik aktuali ir teisinga informacija. Asmenys, neturintys savo interneto svetainių, informaciją skelbia savivaldybių, kurių teritorijose vykdo reguliuojamą veiklą, interneto svetainėse arba viešai skelbti informaciją pateikia VKEKK, kuri gautą informaciją paskelbia savo interneto svetainėje.

2016 metais VKEKK, siekdama užtikrinti gamtinių dujų sektoriuje veikiančių licencijomis ar leidimais reguliuojamų ūkio subjektų veiklos skaidrumą bei viešumą, taip pat tinkamą vartotojų informavimą apie teikiamas paslaugas, jų kainas bei teikimo sąlygas, ginčų nagrinėjimą, atliko privalomos skelbti informacijos analizę. VKEKK konstatavo, kad AB „Achema“ interneto svetainėje nėra paskelbta informacija apie bendrovės teikiamų paslaugų kainas, reguliuojamos veiklos sąnaudas, investicijas, audito išvadą dėl tvarkomos apskaitos atitikties skirstymo sistemos operatoriaus parengtai ir (ar) VKEKK patvirtintai sąnaudų apskaitos sistemai ir kt. AB „Achema“ taip pat privalo skelbti metinę reguliuojamos veiklos ataskaitą. VKEKK įpareigojo bendrovę per 20 kalendorinių dienų ištaisyti nurodytus reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimus ir apie atliktus veiksmus informuoti VKEKK bei įspėjo, kad, nepašalinus nurodytų pažeidimų, vadovaujantis Energetikos įstatymo 36 straipsnio 1 dalies 1 punktu, bus skiriama bauda nuo dviejų šimtų aštuoniasdešimt devynių eurų iki 0,5 procento energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamos veiklos, kurią vykdančiam padarytas pažeidimas (2016 m. liepos 1 d. nutarimas Nr. O3-211).

Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011

Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 numato pastovią Europos Sąjungos mastu vykstančią didmeninės energijos rinkos produktų stebėseną, kuri:

- apibrėžia piktnaudžiavimą rinka, kuris gali būti traktuojamas kaip manipuliavimas rinka, bandymas manipuluoti rinka ir prekyba, naudojantis viešai neatskleista informacija;
- draudžia piktnaudžiavimą rinka;
- reikalauja efektyviai ir laiku paskelbti viešai neatskleistą informaciją;
- įpareigoja asmenis, profesionaliai tvarkančius su didmeniniais energetikos produktais susijusius sandorius ir pagrįstai įtariančius, kad atliekant sandorius gali būti piktnaudžiaujama rinka, nedelsiant apie tai pranešti nacionalinei reguliavimo institucijai.

Atsižvelgiant į tai, kad Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 stebėsenos sistema glaudžiai susijusi ne tik su fiziniais, bet ir su finansiniais didmeninės energijos rinkos produktais, VKEKK, kaip nacionalinė energetikos sektoriaus priežiūros ir reguliavimo institucija, siekdama kuo efektyviau vykdyti atitinkamų rinkų priežiūrą, 2015 m. spalio 27 d. pasirašė **bendradarbiavimo susitarimą su Lietuvos banku**. Toks susitarimas sudarys galimybes abiem institucijoms – tiek VKEKK, tiek Lietuvos bankui – užtikrinti operatyvesnę atitinkamų rinkų kontrolę pagal Reglamentą (ES) Nr. 1227/2011 bei Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. reglamentą (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka.

Rinkos dalyvių registracija. Siekiant, kad numatoma stebėsenos sistema veiktų sklandžiai, Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 nacionalines reguliavimo institucijas įpareigoja registruoti didmeninės energijos rinkos dalyvius, kurie, sudarydami bet kokią didmeninę energijos rinkos sandorį, apie jį turės pranešti ACER pagal registracijoje suteiktą individualų dalyvio kodą. Nacionalinės reguliavimo institucijos privalo suteikti galimybę didmeninės energijos rinkos dalyviams pradėti registruotis per tris mėnesius nuo Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo.

Atsižvelgiant į tai, kad Europos Komisija minėtus įgyvendinamuosius teisės aktus priėmė 2014 m. gruodžio 17 d., VKEKK 2015 m. kovo 2 d. užtikrino Lietuvos didmeninės energijos rinkos dalyviams prieigą prie Centralizuotos Europos rinkos dalyvių registro platformos (toliau – CEREMP platforma). Per 2015 m. VKEKK CEREMP platformoje užregistravo ir individualius kodus suteikė 52 Lietuvos didmeninės energijos rinkos dalyviams.

Siekdama informuoti rinkos dalyvius tiek apie Reglamentą (ES) Nr. 1227/2011 bei iš šio teisės akto kylančias naujas pareigas, tiek apie patį registracijos procesą CEREMP platformoje, 2015 m. kovo 2 d. VKEKK surengė viešą pristatymą rinkos dalyviams. Kartu su pristatymu buvo atnaujinta VKEKK interneto svetainė, kurioje suinteresuoti rinkos dalyviai gali rasti informaciją apie Reglamentą (ES) Nr. 1227/2011, rinkos dalyvių registraciją (įskaitant registracijos vadovą bei dokumentus registracijai pradėti), duomenų teikimo subjektų registraciją, informacijos atskleidimo procesą ir dažniausiai užduodamus klausimus (DUK).

2016 m. kovo 16 d. VKEKK rinkos dalyviams, vykdančiams didmeninę energijos rinkos prekybą, suorganizavo seminarą apie privalomus įpareigojimus teikti duomenis ir kitą informaciją ACER pagal Reglamentą (ES) Nr. 1227/2011.

4.2. Konkurencijos skatinimas

4.2.1. Didmeninė rinka

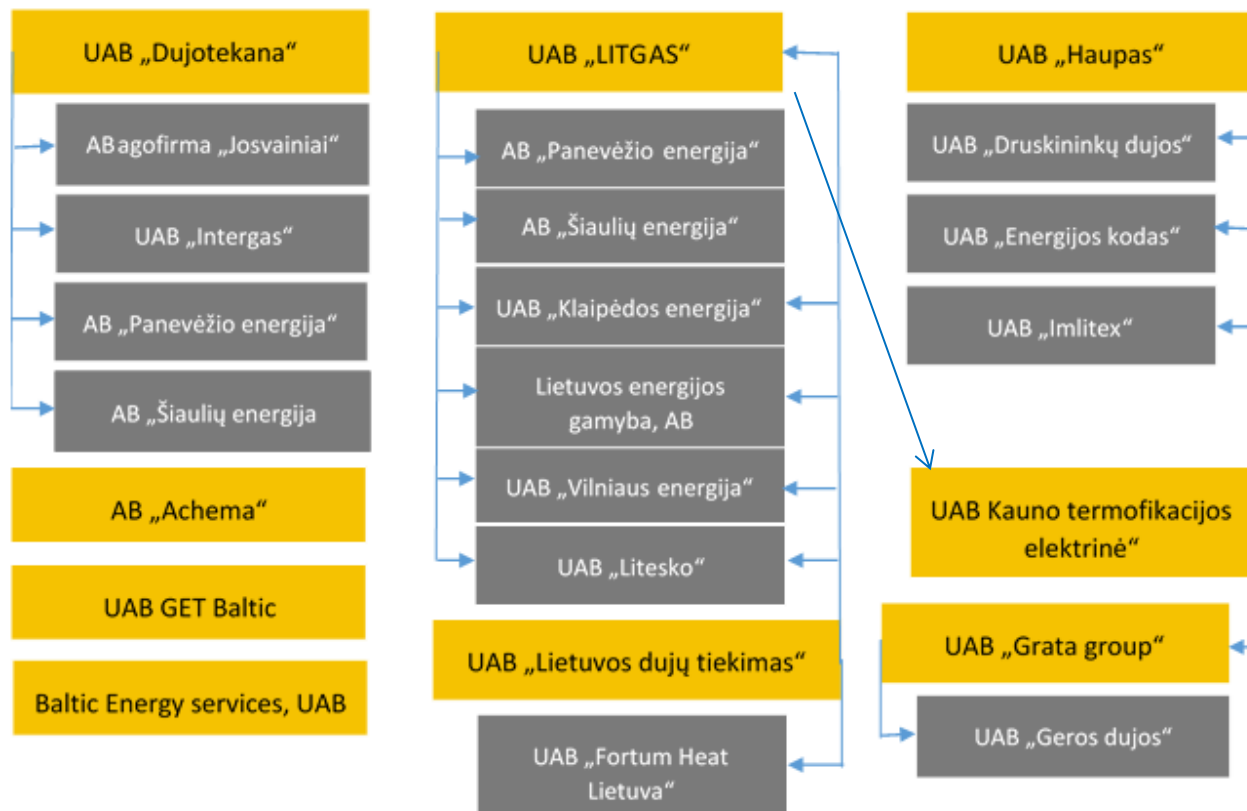
4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje

Didmeninės rinkos dalyviai ir struktūra

Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 2 straipsnio 4–8 punktais, rinkos dalyviai (fiziniai ar juridiniai asmenys), sudarantys sandorius vienoje ar daugiau didmeninių energijos rinkų, kurioje prekiaujama didmeniniais energetikos produktais, įskaitant gamtinių dujų tiekimo sutartis, ir kurių suvartojimas yra didesnis nei 600 GWh, priskiriami didmeninei energijos rinkai. VKEKK duomenimis, gamtinių dujų sektoriuje buvo 8 juridiniai asmenys, kurių faktinis suvartojimas siekė daugiau nei 600 GWh – AB „Klaipėdos energija“, UAB „Vilniaus energija“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė, AB „Lietuvos energijos gamyba“, AB „Achema“, AB „Šiaulių energija“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB „Litesko“. Šių bendrovių atlikti sandoriai Lietuvos dujų rinkoje yra priskiriami didmeninei gamtinių dujų tiekimo rinkai. 2015 m. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Grata group“ importuotas ar iš kitų tiekėjų nupirktas gamtines dujas pardavinėjo ne tik galutiniams vartotojams, bet ir kitiems tiekėjams, kurie įsigytas gamtines dujas perparduodavo galutiniams vartotojams.

24 paveiksle pavaizduoti didmeniniai gamtinių dujų vartotojai perkantys gamtines dujas perpardavimui ir jas naudojančios savoms reikmėms.

24 pav. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2015 m.

Šaltinis – VKEKK.

2015 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 26864 GWh gamtinių dujų, t. y. 23,35 proc. daugiau nei 2014 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 21779 GWh gamtinių dujų. Šiuos pokyčius lėmė tai, kad didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos dalyviai gamtines dujas perpardavinėjo tarpusavyje.

13 lentelė. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2012–2015 m., GWh

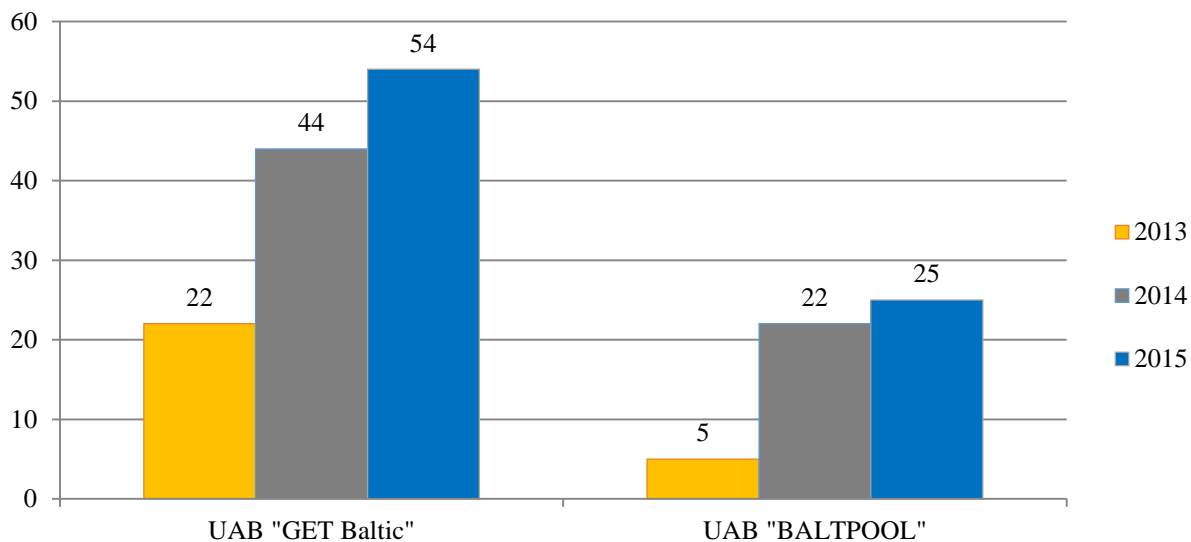
Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015m.
Pagal dvišales sutartis	26282	21106	20646	25255
Biržoje	0	599	1133	652
Eksportas	0	0	0	957
Iš viso	26282	21705	21779	26864

Šaltinis – VKEKK.

Prekyba gamtinių dujų biržose

2015 m. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje buvo registruoti 54 dalyviai ir jų skaičius buvo didžiausias nuo 2013 m. Nuosekliai didėjantis biržos dalyvių skaičius rodo jos pripažinimą tarp rinkos dalyvių ir galimą jos poreikį. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencija buvo panaikinta VKEKK 2015 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. O3-522, todėl ataskaitoje pateikiama informacija tik iki to momento, kai buvo vykdoma gamtinių dujų rinkos operatoriaus veikla.

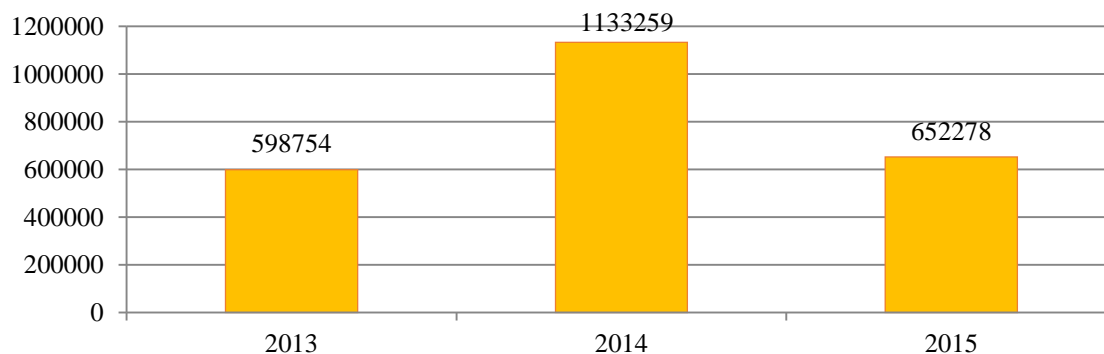
25 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2013–2015 m.

Šaltinis – VKEKK.

UAB „Baltpool“ gamtinių dujų biržoje per 2015 m. 9 mėn. nebuvo suprekiauta nė vienos MWh gamtinių dujų. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2015 m. buvo suprekiauta – 652278 MWh gamtinių dujų. Palyginti su 2014 m., UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 42,44 proc. mažesnis nei 2014 m.

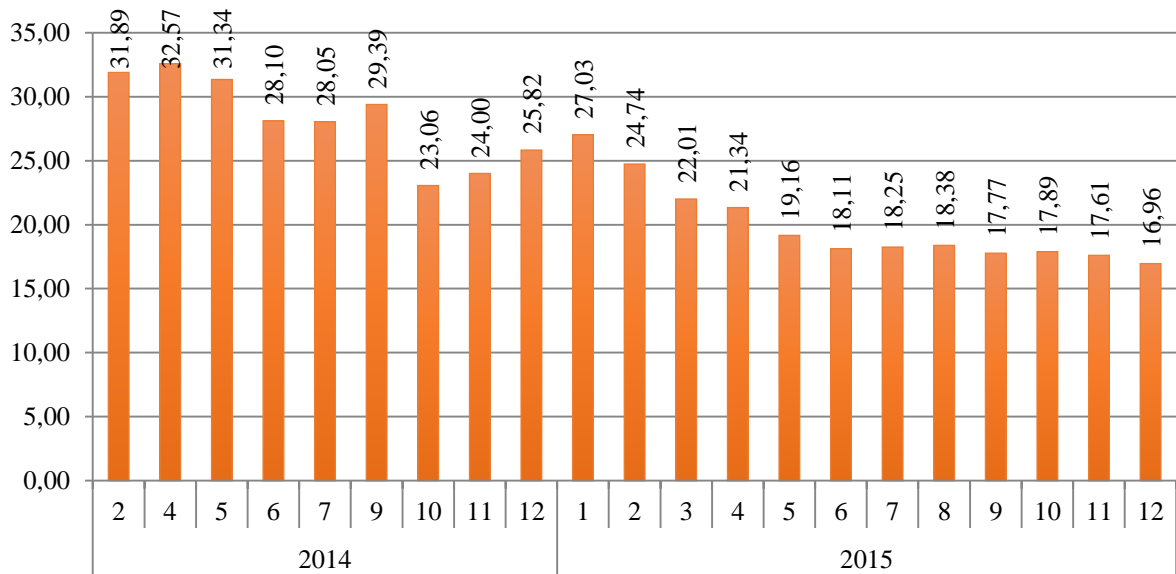
26 pav. Gamtinių dujų biržose parduotas gamtinių dujų kiekis 2013–2015 m., MWh

Šaltinis – VKEKK

Vidutinė gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ biržoje 2015 m. buvo 23,98 Eur/MWh, arba 10,5 proc. mažesnė nei 2014 m., tuo metu ji buvo 26,80 Eur/MWh. 2015 m. prekybos apyvarta biržoje sudarė 15,6 mln. Eur.

27 pav. Vidutinė gamtinių dujų kaina 2015 m. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje, Eur/MWh

Šaltinis – VKEKK

4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka

4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje

Gamtinių dujų tiekimo įmonės, kurios gamtines dujas parduoda galutiniams vartotojams (fiziniai ir (ar)juridiniai asmenys), kurie suvartoja mažiau nei 600 GWh, yra priskiriamos mažmeninei gamtinių dujų tiekimo rinkai.

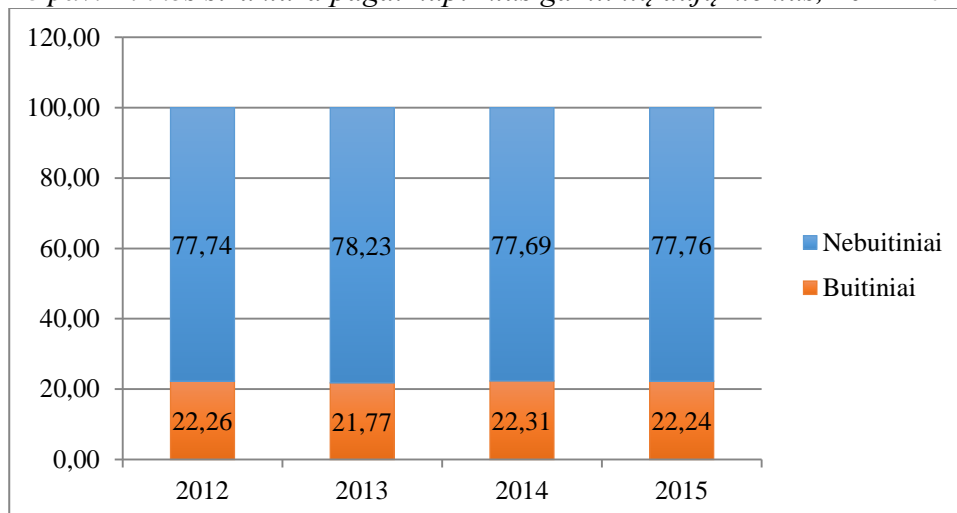
Gamtinių dujų tiekimą mažmeninėje rinkoje 2015 m. vykdė šios įmonės: UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Grata group“, UAB „Geros dujos“, UAB „Intergas“, UAB „Litgas“, UAB „Imlitex“, AB „Achema“.

2015 m. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 7129 GWh gamtinių dujų, t. y. 1,85 proc. daugiau negu 2014 m., kai buvo parduota 6999 GWh gamtinių dujų. Tam didžiausią įtaką turėjo padidėję pardavimai: 1,94 proc. nebuitiniams ir 1,55 proc. buitiniams gamtinių dujų vartotojams.

2015 m., palyginti su 2014 m., pardavimų koncentracija mažmeninėje rinkoje keitėsi – UAB „Litgas“ sumažino UAB „Dujotekana“ ir UAB „Grata group“ užimamas rinkos dalis ir kartu su UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ 2015 m. užėmė 96,24 proc. mažmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos, likusią dalį – 3,76 proc. dalijosi kiti rinkos dalyviai.

2015 m. mažmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūroje pagal nupirktus kiekius buitiniams vartotojams tenkanti dalis sudarė 22,24 proc. ir, palyginti su 2014 m., mažėjo 0,07 proc. punkto. Nebuitinių vartotojų segmento dalis 2015 m. sudarė 77,76 proc.

28 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius, 2012–2015 m. proc.

Šaltinis – VKEKK

2015 m. Lietuvoje buvo 569,4 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš kurių 562,4 tūkst. – buitiniai ir 6,9 tūkst. – nebuitiniai. 2014 m. buvo 558,6 tūkst. buitinių ir 6,7 tūkst. nebuitinių vartotojų. Buitiniai vartotojai, kurie pagal vartotojų skaičių užima 98,77 proc. visos mažmeninės vartotojų rinkos, suvartojo tik 22,24 proc. gamtinių dujų, kurios buvo pateiktos mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje. Nebuitiniai vartotojai nupirko 77,76 proc. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje pateikto gamtinių dujų kiekio, nors jų, kaip vartotojų, skaičius, palyginti su buitinių vartotojų skaičiumi, buvo labai mažas – tik 1,23 proc.

Buitinių vartotojų segmentas

2015 m., kaip ir 2014 m., mažmeninėje rinkoje dujas buitiniams vartotojams tiekė 6 įmonės. 2015 m. buitiniai vartotojai suvartojo 1586 GWh gamtinių dujų, t. y. 1,55 proc. daugiau negu 2014 m. Buitiniai vartotojai už gamtines dujas sumokėjo 63,7 mln. Eur, t. y. 5,3 proc. daugiau nei 2014 m. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ ir toliau išlieka pagrindinė gamtinių dujų tiekėja buitiniams vartotojams: 2014 m. šios įmonės užimama rinkos dalis sudarė 99,8 proc. pardavimų.

Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams

VKEKK, vadovaudamasi GDĮ 9 straipsnio 17 dalimi, kas pusę metų tvirtina tarifus buitiniams vartotojams. 2015 m. VKEKK 5 dujų įmonėms du kartus per metus tvirtino dujų tarifus buitiniams vartotojams, diferencijuojant juos pagal grupes. UAB „Geros dujos“ dujas buitiniams vartotojams tiekė tik pusę metų nuo 2016 metų kovo 1 d., vėliau ši įmonė dujų tiekimą buitiniams vartotojams nutraukė ir 2016 metais dujas tiekia tik nebuitiniams vartotojams.

Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš prognozuojamų gamtinių dujų (produkto), konkrečių perdavimo, skirstymo, skystinimo, tiekimo kainų ir skirtumo tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų sumos. Dujų importo kaina ateinančiam pusmečiui yra prognozuojama pagal dujų pirkimo–pardavimo sutartyse nurodytas kainų skaičiavimo formules ar konkrečias kainas. Pajamų skirtumas, kuris susidaro dėl skirtumo tarp prognozuotos ir faktinės importo kainos, įvertinamas nustatant gamtinių dujų kainą kitam pusmečiui. 2014–2016 metų tarifuose atskirai parodyta buitiniams vartotojams grąžinama mokesčio dalis, kuri susidarė dėl dujų importo sutarties pakeitimo. Gamtinių dujų tiekimo įmonės nustato dvinarį tarifą, kuris susideda iš kintamosios dalies, mokamos už suvartotą dujų kiekį, ir pastoviosios dalies, mokant pastovią mokesčio dalį per mėnesį.

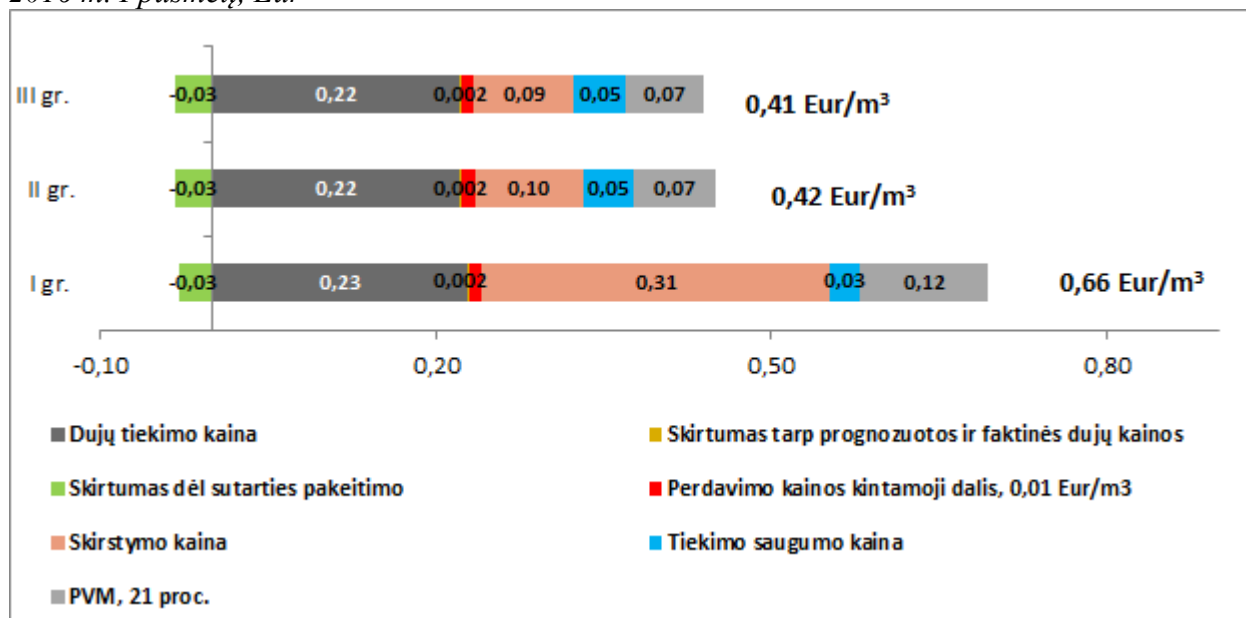
14 lentelė. Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (su PVM), Eur

Įmonė	Grupė	2015 m. II pusmetis, Eur		2016 m. I pusmetis, Eur		Pokytis, Eur	
		Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis
UAB „Lietuvos dujų tiekimas“	I gr	0,56	0,66	0,56	0,66	0,00	0,00
	II gr.	3,99	0,42	3,99	0,42	0,00	0,00
	III gr	3,99	0,41	3,99	0,41	0,00	0,00
UAB „Druskininkų dujos“	I gr	0,58	1,16	0,58	1,13	0,00	-0,03
	II gr.	4,05	1,00	4,05	1,03	0,00	0,03
UAB „Fortum Heat Lietuva“	II gr	2,64	0,51	2,64	0,36	0,00	-0,15
AB agrofirma „Josvainiai“	I gr	0,63	0,42	0,63	0,28	0,00	-0,14
	II gr.	3,99	0,35	3,99	0,21	0,00	-0,14
UAB „Intergas“	I gr	1,45	0,46	1,45	0,42	0,00	-0,04
	II gr.	1,45	0,44	1,45	0,36	0,00	-0,08
UAB „Geros dujos“	I gr	-	0,83	-	-		
	II gr.	-	0,57	-	-		

Šaltinis – VKEKK.

Į kintamąją tarifo dalį įskaičiuojama dujų (produkto) kaina, perdavimo kainos kintamoji dalis, skirstymo kaina, skirtumas tarp prognozuotos ir faktinės dujų kainos, kainų skirtumas dėl sutarties pakeitimo, tiekimo saugumo kaina.

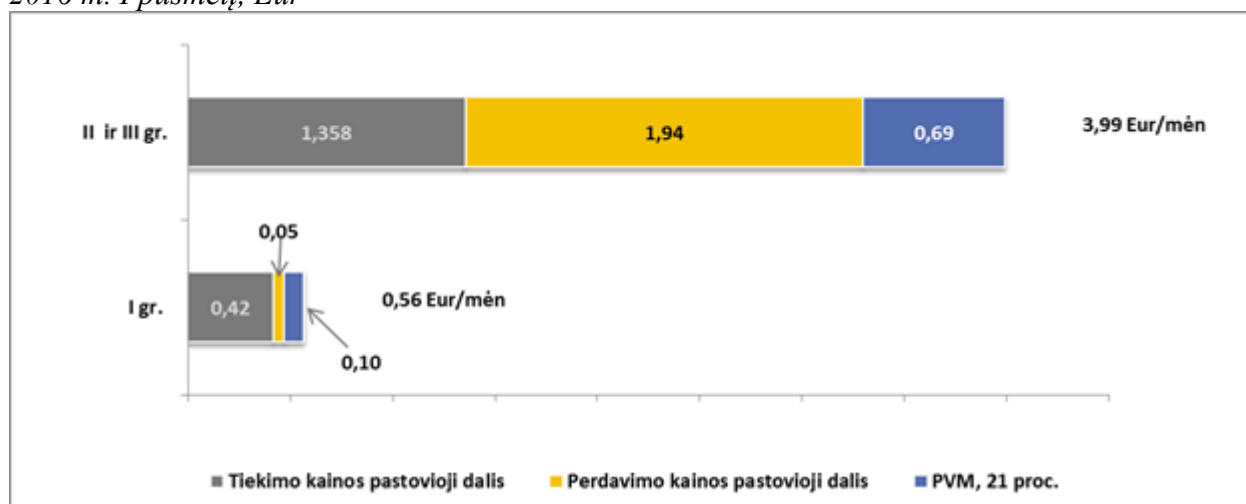
29 pav. AB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2016 m. I pusmetį, Eur

Šaltinis – VKEKK.

Pastovus mokestis per mėnesį mokamas dujų sistemos „darbingumui“ palaikyti bei galiai (pralaidumui užsitikrinti) magistraliniuose dujotiekiuose rezervuoti, kadangi kiekvienas vartotojas turi turėti garantiją, kad bet kuriuo momentu galės gauti kokybišką paslaugą. Taip pat į pastovų mokestį yra įskaičiuotos apskaitos, sutarčių sudarymo išlaidos (tiekimo kaina).

30 pav. AB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo pastoviosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2016 m. I pusmetį, Eur

Šaltinis – VKEKK.

Gamtinių dujų rinkos priežiūra

VKEKK prižiūri gamtinių dujų rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje bei mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą. Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VKEKK kiekvieną ketvirtį rengia ir VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt skelbia gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaitas. Ataskaitose nagrinėjamos gamtinių dujų importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimo (didmeninė ir mažmeninė) rinkos.

VKEKK didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui, atsižvelgdama į rinkos tyrimo metu nustatytas aplinkybes, gali nustatyti tam tikrus įpareigojimus, susijusius su apskaita ir kainodara. Didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui gali būti taikomos individualios kainų kontrolės priemonės ir įpareigojimai kainas grįsti sąnaudomis ar kainomis, nustatomomis palyginamose rinkose.

2014 m. gruodžio 19 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-952 priimtas sprendimas pradėti gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą, siekiant iširti konkurencijos veiksmingumą gamtinių dujų tiekimo rinkoje, nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius, jei tokių yra, ir įvertinti, ar dalyviai, turintys didelę įtaką rinkoje, nevykdė piktnaudžiavimo atvejų. Gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimas baigtas 2016 m. vasario mėn., konstatuojant (patvirtinta 2016 m. vasario 19 d., Nr. O3-55), kad:

- gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimo metu tirta rinka apibrėžta kaip didmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus Druskininkų savivaldybės teritoriją, mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus Druskininkų savivaldybės teritoriją, didmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka Druskininkų savivaldybės teritorijoje, mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka Druskininkų savivaldybės teritorijoje;

- tiriamuoju 2013–2014 m. laikotarpiu Lietuvos didmeninėje ir mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose gamtinių dujų tiekimo veiklą vykdė 10 asmenų, Druskininkų didmeninėje ir (ar) mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje gamtinių dujų tiekimo veiklą vykdė 2 asmenys: UAB „Druskininkų dujos“ ir UAB „Haupas“;

- koncentracijos laipsnis didelis;

- egzistavo įėjimo į rinką – patirties gamtinių dujų tiekimo veikloje – barjeras, bei istoriškai susiformavęs infrastruktūrinis pranašumas sukūrė atitinkamą pranašumą ir gamtinių dujų tiekimo veikloje (ūkio subjekto UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ atveju). UAB „Haupas“ turėjo absoliutų ūkio subjekto pranašumą – veiklos teritorijos prieigą, taip pat konkurenciją rinkose ribojo pakankamo gamtinių dujų tiekimo įsigijimo alternatyvų, didesnio didmeninių tiekėjų skaičiaus nebuvimas;

- ūkio subjektas UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ turėjo galimybes nustatyti nepagrįstas (pernelyg dideles) kainas ar naudoti kainų spaudimą, tačiau analizuojamu 2013–2014 metų laikotarpiu nenustatyta, kad Ūkio subjektas UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ (nevertinant UAB „Litgas“ paskirtojo tiekėjo kainų), būdamas didžiausias Lietuvos didmeninės ir mažmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkų dalyvis, dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo būtų taikęs pernelyg dideles kainas ar kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams;

- UAB „Haupas“ turėjo galimybes nustatyti nepagrįstas (pernelyg dideles) kainas ar naudoti kainų spaudimą. Nustatyta, kad analizuojamu 2014 metų laikotarpiu UAB „Haupas“, būdamas didžiausias Druskininkų didmeninės ir mažmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkų dalyvis, dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo taikė pernelyg dideles kainas, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams;

- ūkio subjektas UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ turėjo didelę įtaką Lietuvos didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje bei Lietuvos mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje, o UAB „Haupas“ turėjo didelę įtaką Druskininkų didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje ir Druskininkų mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje.

VKEKK pripažino ūkio subjektą UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ asmeniu, turinčiu didelę įtaką Lietuvos didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje 2013–2014 m. bei asmeniu, turinčiu didelę įtaką Lietuvos mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje 2013–2014 m.

UAB „Haupas“ pripažinta asmeniu, turinčiu didelę įtaką Druskininkų didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje 2013–2014 m., kuris 2014 m. taikė pernelyg dideles tiekimo kainas, UAB „Haupas“ taip pat pripažinta asmeniu, turinčiu didelę įtaką Druskininkų mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje 2013–2014 m., kuris 2014 m. taikė pernelyg dideles tiekimo kainas.

UAB „Haupas“ buvo įpareigota:

- vykdyti gamtinių dujų tiekimą Druskininkų didmeninėje ir mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant protingumo kriterijų atitinkančią tiekimo maržą;

- atskirti sąnaudas ir ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo šio nutarimo įsigaliojimo dienos parengti ir pateikti VKEKK Reguliavimo apskaitos sistemos laisvos formos aprašą, parengtą pagal Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašo, patvirtinto VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-316 „Dėl Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašo patvirtinimo“, nustatytus reikalavimus;

- ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo nutarimo įsigaliojimo dienos pateikti duomenis tiekimo kainos viršutinei ribai Druskininkų savivaldybės teritorijoje nustatyti, vadovaujantis Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika, patvirtinta VKEKK 2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 „Dėl Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos patvirtinimo“.

UAB „Haupas“, vykdydama VKEKK nutarimą, 2016 m. kovo 21 d. raštu Nr. S-935 pateikė VKEKK duomenis gamtinių dujų tiekimo kainos viršutinei ribai Druskininkų savivaldybės teritorijoje nustatyti. VKEKK, įvertinusi UAB „Haupas“ pateiktas sąnaudas, Druskininkų savivaldybės teritorijoje nustatė UAB „Haupas“ tiekimo kainos viršutinę ribą – 5,14 Eur/MWh, galiojančią nuo 2016 m. liepos 1 d. (2016 m. gegužės 25 d. nutarimas Nr. O3-142). UAB „Haupas“ šį VKEKK nutarimą apskundė teismui.

4.3. Tiekimo saugumas

4.3.1. Dujų tiekimas ir vartojimas

Pastačius SGD terminalą Klaipėdoje gamtinių dujų tiekimas tapo diversifikuotas ir šalis jau nėra priklausoma nuo vienintelio dujų tiekėjo. Tokiu būdu yra įgyvendintas Reglamento (ES) Nr. 994/2010 6 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas, kad, sutrikus vienos didžiausios dujų

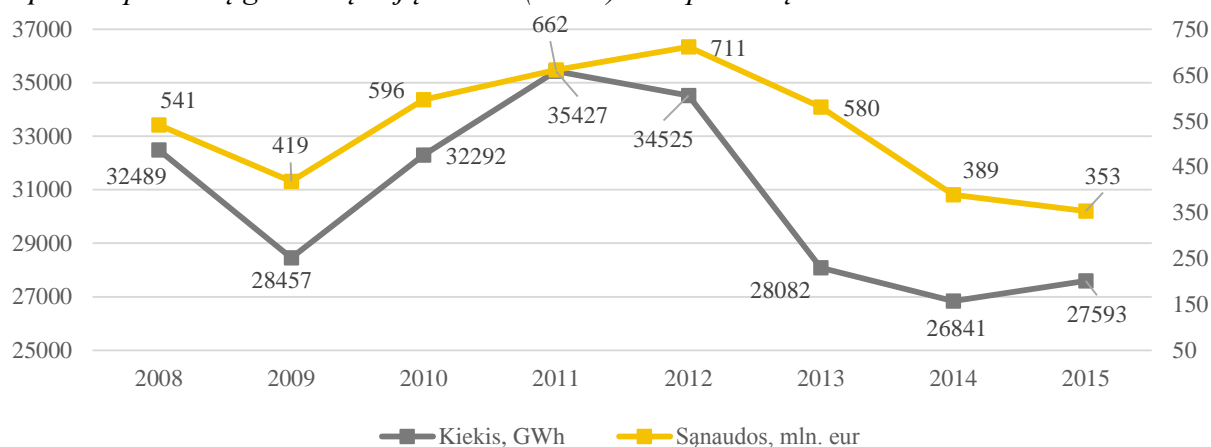
infrastruktūros veikimui, likusios infrastruktūros pajėgumų, kaip nustatyta pagal N-1 formulę, užtektų patenkinti visam dujų poreikiui išskirtinai didelio dujų poreikio dieną, kuri pagal statistinę tikimybę pasitaiko kartą per 20 metų.

2015 m. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, AB „Achema“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ gamtines dujas importavo iš Rusijos AB „Gazprom“, o UAB „Dujotekana“ – iš „LT GAS Stream AG“. UAB „Litgas“, užtikrindama Klaipėdos SGD terminalo minimaliai veiklai reikalingo gamtinių dujų kiekio pardavimą, gamtines dujas pirko iš bendrovės „Statoil“.

2015 m. importuotų gamtinių dujų apimtys siekė 27593 GWh ir buvo 2,8 proc. didesnės nei 2014 m., gamtinių dujų importo sąnaudos (nevertinant AB „Achema“ importo išlaidų) sudarė 353 mln. Eur ir buvo 9,3 proc. mažesnės nei 2014 m.

Gamtinių dujų įmonių importuotų dujų kiekiai 2008–2015 metais parodyti 31 pav.

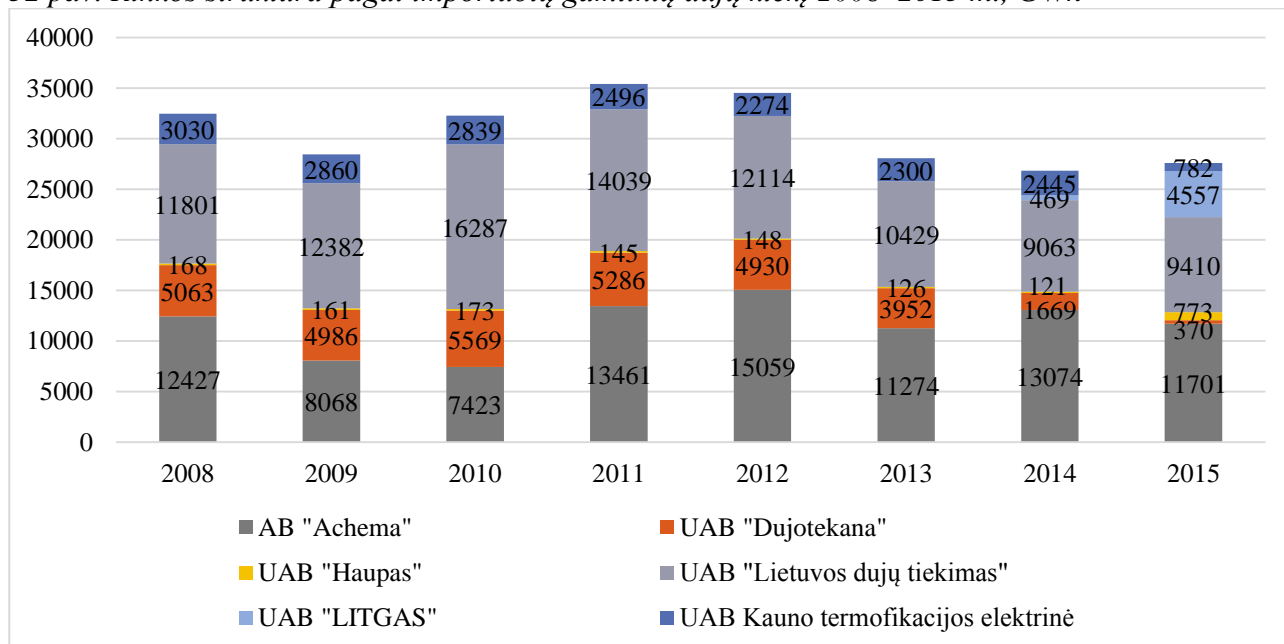
31 pav. Importuotų gamtinių dujų kiekiai (GWh) ir importo sąnaudos 2008–2015 m. mln. Eur

Šaltinis – VKEKK.

UAB „Dujotekana“, AB „Achema“ ir UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ importuojamų gamtinių dujų kiekiai, palyginus su 2014 m., mažėjo atitinkamai 77,8, 10,5 ir 68 proc. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ importuojamų gamtinių dujų kiekiai didėjo 3,8 proc, o UAB „Haupas“ ir UAB „Litgas“ – atitinkamai 6,3 ir 9,7 karto.

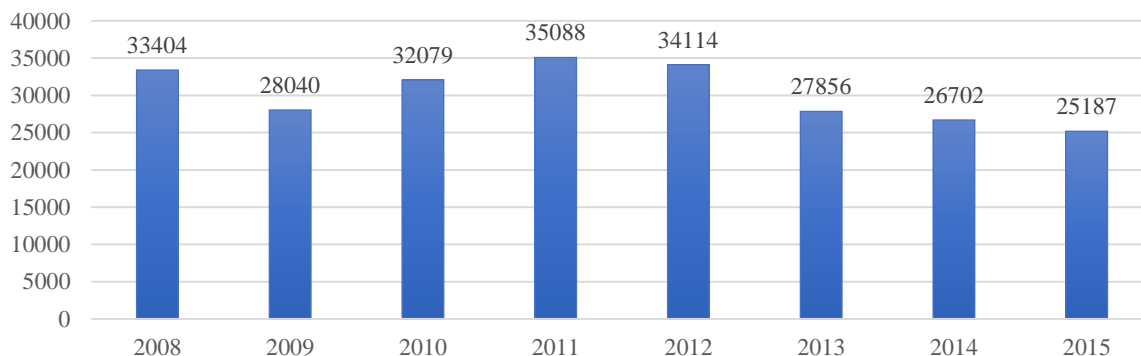
32 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2008–2015 m., GWh

Šaltinis – VKEKK.

Suvartojamų dujų kiekis nuo 2011 metų pastoviai mažėja. 2015 m. suvartotų gamtinių dujų kiekis, lyginant su 2014 metais, sumažėjo 5,7 proc. Suvartotų dujų kiekių kitimas 2008–2015 metais parodytas 33 pav.

33 pav. Suvartotų gamtinių dujų kiekiai 2008–2015 m., GWh

Šaltinis – VKEKK

Pagrindinė dujų mažesnio vartojimo priežastis yra biokuro katilų statymas ir biokuro vartojimas šilumos tiekimo įmonėse. 2015 m. gamtinių dujų buvo suvartota 5,7 proc. mažiau negu 2014 m. ir tai buvo mažiausias suvartotas gamtinių dujų kiekis per 2008–2015 m. laikotarpį.

4.3.2. Laukiamas gamtinių dujų suvartojimas ateityje

Pagal gamtinių dujų sektoriuje veikiančių įmonių pateiktus duomenis suvartojamų dujų kiekis turėtų mažėti nuo 25,2 TWh 2015 m. iki 21,6 TWh 2016 m. Prognozuojamas tolimesniais metais perduodamų dujų kiekis vidutiniškai sudaro 22,5 TWh per metus. Į Kaliningrado sritį ateityje numatoma kasmet perduoti apie 21,8 TWh dujų.

4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

Gamtinių dujų PSO AB „Amber Grid“ skatina sistemas naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydamas perdavimo kainą, kurios 70 proc. sudaro pastovioji dalis už vartotojo užsakytus pajėgumus.

Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir (ar) kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.

Esant įprastinėms perdavimo sistemos veikimo bei tiekimo į Lietuvą sąlygoms, pikiniai dujų suvartojimai yra pilnai tenkinami. Esant dujų transportavimo sutrikimams būtų naudojamos šios priemonės:

- sistemos naudotojai, pasirašę su tiekimo įmone nenutrūkstamo tiekimo sutartis, turi dujų atsargas Inčiukalnio požeminėje saugykloje;

– gamtinių dujų perdavimo sutartyse su sistemos naudotojais, tiesiogiai prijungtais prie perdavimo sistemos, yra nustatyti gamtinių dujų tiekimo ir transportavimo prioritetai bei nurodytas dujų tiekimo ribojimo ir laipsniško nutraukimo eiliškumas ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju;

– skirstymo sistemų operatoriai privalo vykdyti PSO nurodymus ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju, kaip tai nustatyta Nacionaliniame gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.

Klaipėdos SGD terminalo pajėgumai leidžia patenkinti metinius Lietuvos gamtinių dujų poreikius.

5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE

5.1. Vartotojų apsauga

Priedo 1 laikymasis (37(1)(n) straipsnis)

Elektros energijos vartotojų apsaugos priemonės nesikeitė 2015 metais, palyginti su praėjusiais metais (plačiau žr. 2012 m., 2013 m. ir 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

VKEKK, įgyvendindama Direktyvoje 2009/72/EB nurodytą tikslą skatinti konkurenciją elektros energijos tiekimo srityje, Elektros energetikos įstatymo 51 straipsnyje įtvirtintą vartotojų teisę gauti skaidrią informaciją apie taikomas kainas, tarifus, visas sąlygas, susijusias su elektros energijos paslaugomis, bei vykdydama įstatymo 51 straipsnyje nurodytą funkciją imtis būtinų priemonių, kad būtų užtikrintas vartotojams teikiamos informacijos patikimumas ir pateikimas lengvai palyginimu būdu nacionaliniu lygmeniu, įgyvendino Elektros energijos kainų palyginimo sistemos sukūrimo projektą, kuris startavo 2015 m. balandžio 29 d. [Elektros kainų palyginimo sistema](#) turėtų padėti elektros energijos vartotojams išsirinkti labiausiai jų poreikius atitinkančius tarifų planus bei šviesti vartotojus apie jų teises ir pareigas keičiant elektros energijos tiekėjus ar pasirenkant nepriklausomą elektros tiekėją. Elektros energijos vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją.

Vartotojas iš VKEKK ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos gali gauti visą reikiamą informaciją apie savo teises, ginčų sprendimo būdus ir galiojančius energetikos sektorių reglamentuojančius teisės aktus.

Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (37(1)(p) straipsnis)

2015 metais vartotojų duomenų prieigos sąlygos iš esmės nesikeitė, palyginus su 2014 metais. (plačiau žr. 2012 m., 2013 m. ir 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai). Paminėtina, kad nuo 2016 metų buvo sujungtos elektros ir gamtinių dujų skirstymo bei tiekimo bendrovės AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujų tiekimas“ bei tapo viena bendrove AB „Energinės skirstymo operatorius“. Elektros ir dujų vartotojai gauna paslaugas ir aptarnavimą vienoje vietoje bei toje pačioje savitarnos svetainėje www.manogile.lt.

2015 metais dėl neapmokėtos skolos buvo nutrauktas elektros energijos persiuntimas panašiam vartotojų skaičiui, t. y. 3218 (2014 m. – 3243, 2013 m. – 2179) klientų, iš jų 366 verslo ir 2852 privatūs (2014 m. atitinkamai – 461 ir 2782, 2013 m. – 271 ir 1908). Elektros energijos persiuntimo nutraukimas nevykdomas maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) ar aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus bei penktadieniais ir prieššventinėmis dienomis.

Vartotojų apsaugos priemonės yra numatytos GDĮ 57 straipsnyje. Vartotojai turi teisę iš gamtinių dujų įmonių be papildomo mokesčio gauti reguliarią ir tinkamą informaciją apie faktinį gamtinių dujų suvartojimą ir gamtinių dujų kainas. Gamtinių dujų įmonės savo interneto svetainėse skelbia gamtinių dujų ir teikiamų paslaugų kainas, nurodo atsiskaitymo už suvartotas dujas ar gautas

paslaugas galimybes atsiskaityti grynaisiais, naudojantis internetine bankininkyste ar sudaryti tiesioginio debeto sutartį. Vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą gamtinių dujų įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo.

Vadovaudamiesi GDĮ 57 straipsnio 2 dalimi, vartotojai turi teisę su laisvai pasirinkta gamtinių dujų tiekimo įmone sudaryti sutartį, kurioje nurodoma tiekėjo duomenys ir adresas, teikiamos paslaugos, siūlomų paslaugų kokybės lygis ir pradinio prijungimo terminas, siūlomų techninės priežiūros paslaugų rūšys, priemonės, kurias naudojant galima gauti naujausią informaciją apie visus taikomus tarifus ir mokėjimus už techninę priežiūrą, sutarties galiojimo laikotarpis, paslaugų teikimo atnaujinimo ir nutraukimo bei sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos, taip pat tai, ar numatyta teisė nutraukti sutartį netaikant sankcijų, kompensavimas ir pinigų grąžinimas tuo atveju, kai paslaugų kokybė neatitinka sutartyje nurodyto lygio, įskaitant netikslias ir vėluojančias sąskaitas, metodas, kuriuo pradedamos neteisminės ginčų sprendimo procedūros, informacija apie vartotojų teises ir skundų nagrinėjimą. Visa nurodyta informacija taip pat turi būti skelbiama gamtinių dujų įmonės interneto svetainėje.

Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos

Apie VIAP sąrašą ir šių paslaugų teikimo tvarką plačiau žr. 2012 m., 2013 m. ir 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

Duomenys, susiję su VIAP kaina, bei jų dinamika skelbiami VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt. Daugiau informacijos apie VIAP taip pat pateikta šios ataskaitos 3.2.2.1 skyriuje.

Pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas

Apie pažeidžiamų vartotojų apibrėžimą plačiau žr. 2012 m., 2013 m. ir 2014 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

Paminėtina, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2015 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 527 patvirtino Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos aprašą. Dokumente pažeidžiamiems vartotojams priskiriami būtiniai elektros energijos vartotojai, kuriems patiems ir (ar) su jais bendrai gyvenantiems asmenims Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nustatyta tvarka teikiama piniginė socialinė parama. Pažeidžiamiems vartotojams užtikrinamos papildomos garantijos juos aprūpinant elektros energija:

1. Negali būti apribotas ir (ar) nutrauktas elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas, jeigu įsiskolinimas skirstomųjų tinklų operatoriui ar visuomeniniam tiekėjui yra ar buvo ne didesnis kaip 3 bazinės socialinės išmokos;

2. Visais atvejais elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas negali būti nutrauktas penktadieniais, šeštadieniais, sekmadieniais, šventinėmis ir prieššventinėmis dienomis arba kritiniais atvejais (kai maksimali paros oro temperatūra yra žemesnė nei minus 15 °C ar aukštesnė nei plus 30 °C);

3. Turi teisę iki paskutinės mėnesio dienos atsiskaityti su skirstomųjų tinklų operatoriumi ar visuomeniniu tiekėju;

4. Vykdamas elektros įrenginių prijungimą prie skirstomųjų tinklų operatoriaus valdomų elektros tinklų taikomos dalinės (60 proc. ir likusi) prijungimo įmokos, kurios didesnės kaip 600 eurų;

5. 3 mėnesius nuo termino apmokėti praleidimo dienos delspinigiai nėra skaičiuojami;

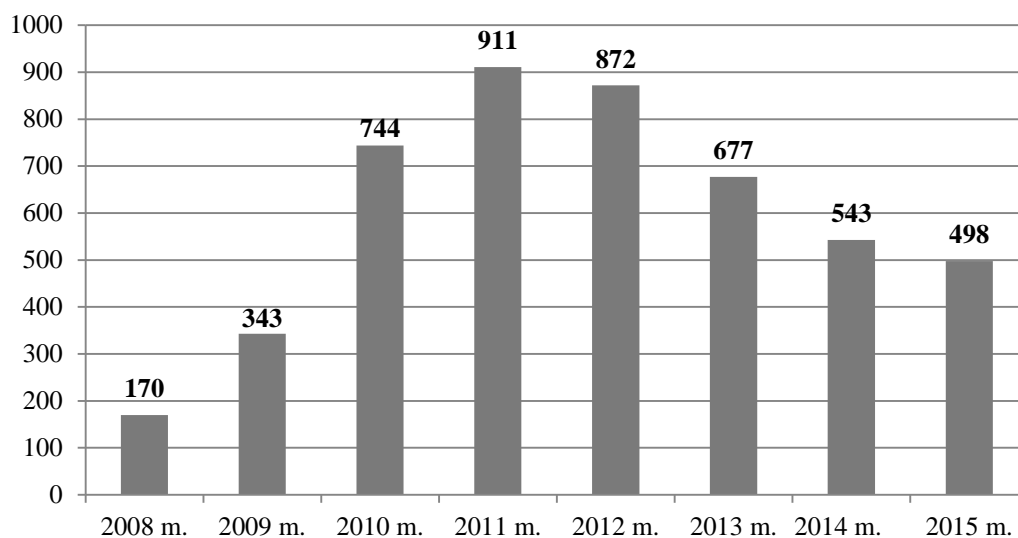
6. Kompensuojamas popierinis apmokėjimo dokumentas.

Pažeidžiamiems vartotojams papildomos garantijos pradedamos ir (ar) baigiamos taikyti nuo atitinkamų duomenų iš Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos gavimo.

5.2. Kreipimūsi nagrinėjimas

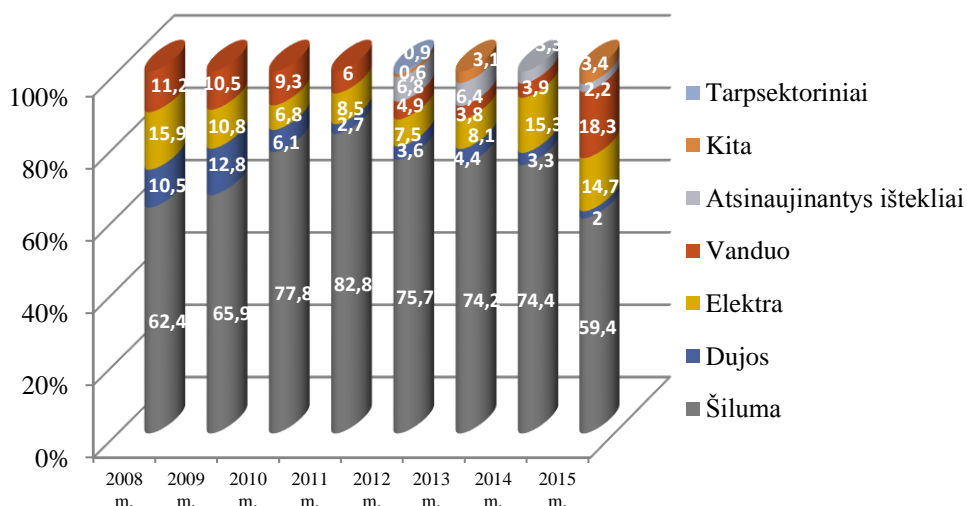
VKEKK vartotojų teikiamus kreipimusis klasifikavo pagal Europos Komisijos 2010 m. gegužės 12 d. rekomendacijos Nr. SEC (2010) 572 „Dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos taikymo“ ir kitų susijusių tarptautinių dokumentų nuostatas. 2015 m. vartotojų kreipimūsi analizė atliekama vadovaujantis VKEKK pirmininko 2015 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. O1-38 patvirtintu Vartotojų prašymų ir skundų klasifikatoriumi.

34 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų dinamika 2008–2015 metais (vnt.)

Šaltinis – VKEKK.

35 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2008–2015 metais (proc.)

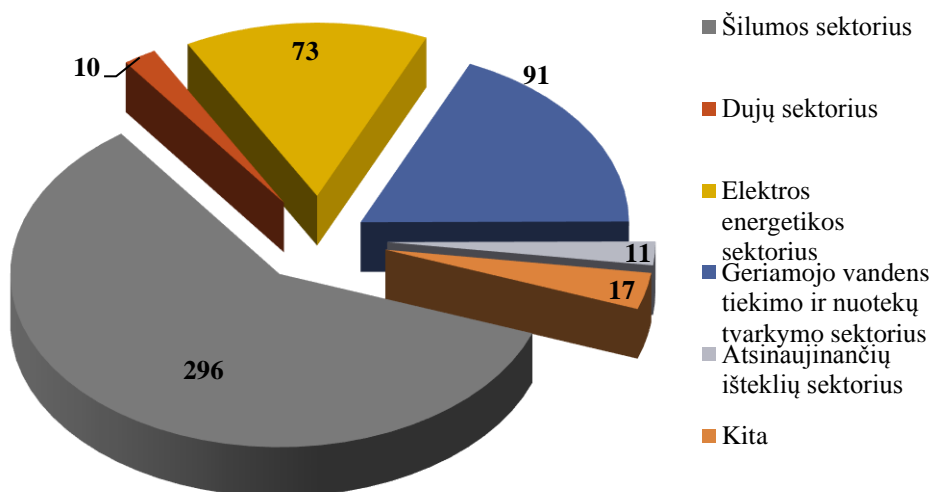
Šaltinis – VKEKK.

Dažniausiai į VKEKK 2015 m. buvo kreipiamasi dėl šilumos sektoriaus, tačiau, vertinant procentinį vartotojų kreipimūsi pasiskirstymą tarp sektorių, 2015 m. kreipimūsi dėl šilumos sektoriaus sumažėjo iki 59 procentų.

2015 m. padaugėjo kreipimūsi geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo sektoriuje, tai susiję su kainų konvertavimu iš litų į eurus. VKEKK kainas nustatant be PVM, vartotojai į VKEKK kreipėsi siekdami išsiaiškinti, ar geriamojo vandens kainos buvo konvertuotos laikantis teisės aktų reikalavimų. Tokio pobūdžio kreipimaisi sudarė beveik visą 2015 m. I ketv. gautų vartotojų kreipimūsi dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kreipimūsi skaičių.

Kituose sektoriuose gautų kreipimūsi skaičius, palyginus su 2014 m., pastebimai nekito.

36 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2015 m. (vnt.)

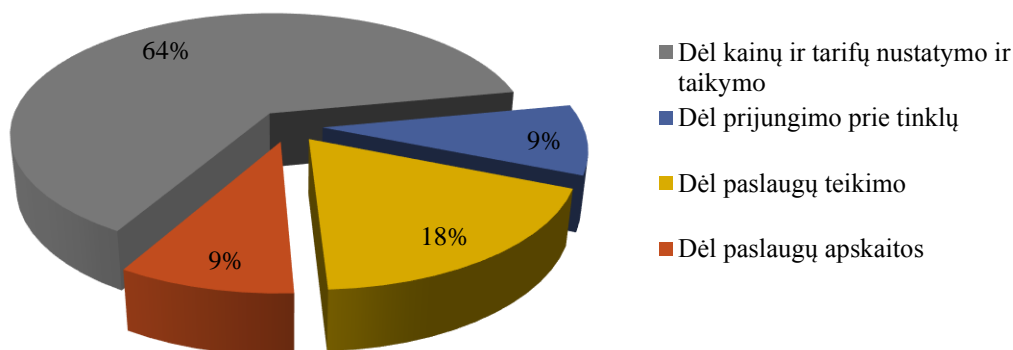

Šaltinis – VKEKK.

Atsinaujinančių išteklių energetikos sektorius

VKEKK dėl atsinaujinančių išteklių sektoriaus 2015 m. gavo 11 kreipimūsi, iš kurių 9 prašymai ir 2 skundai.

37 pav. Vartotojų skundai ir prašymai atsinaujinančių išteklių sektoriuje (proc.)

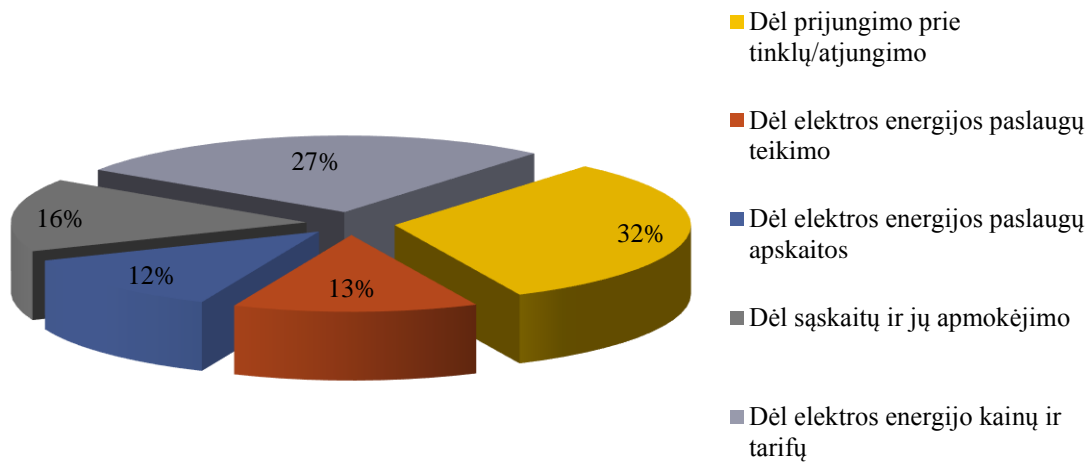

Šaltinis – VKEKK.

Elektros energetikos sektorius

Elektros energetikos sektoriuje 2015 m. gauti 73 kreipimaisi, iš kurių 35 prašymai ir 38 skundai. Vartotojai dažniausiai kreipėsi dėl klausimų, susijusių su prijungimu (ir (ar) atjungimu) prie elektros energijos tinklų.

38 pav. Vartotojų kreipimaisi raštu elektros energetikos sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.)

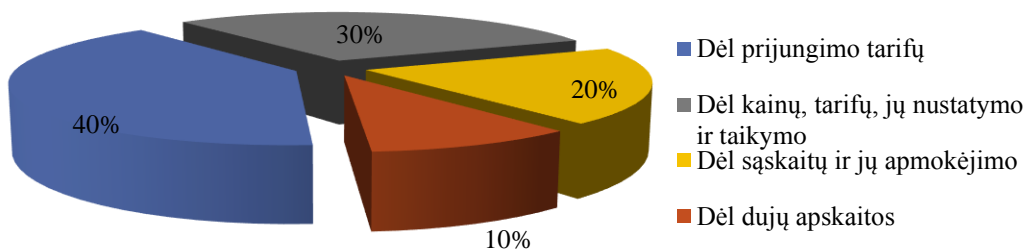
Šaltinis – VKEKK.

Gamtinių dujų sektorius

Dujų sektoriuje 2015 m. gauta 10 kreipimųsi, iš kurių 5 prašymai ir 5 skundai. Dėl gamtinių dujų gauti 7 kreipimaisi, dėl suskystintų naftos dujų – 3. Vartotojai dažniausiai kreipėsi dėl klausimų, susijusių su gamtinių dujų kainomis, atjungimo nuo gamtinių dujų tinklo mokesčio taikymo bei susidariusių skolų už gamtines dujas pagrįstumo.

Nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvoje įvedus eurą, nuo 2014 m. liepos 1 d. visos gamtinių dujų kainos ir tarifai buvo paskelbti dviem valiutomis: litais ir eurai. Nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. liepos 1 d. kainos ir tarifai buvo skelbiami eurai ir litais. Dėl valiutų pasikeitimo kaina negalėjo didėti. Dalis skundų buvo susiję su kainų apvalinimu priskaičiavus pridėtinės vertės mokesť.

39 pav. Vartotojų skundai ir prašymai gamtinių dujų sektoriuje (proc.)

Šaltinis – VKEKK.